

Univerzita Karlova v Praze
Farmaceutická fakulta v Hradci Králové
Katedra sociální a klinické farmacie

Farmacie v Českých zemích 1938/39- 1945

Diplomová práce

Barbora Vašatová

Hradec Králové

2014

„Prohlašuji, že tato práce je mým původním autorským dílem. Veškerá literatura a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a v práci řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Hradci Králové dne 10.5.2014

podpis:

„Chtěla bych poděkovat především své vedoucí práce Mgr. Ladislavě Valáškové, Ph.D. a kolektivu Českého farmaceutického muzea v Kuksu za cenné rady, ochotnou spolupráci a zapůjčení historických materiálů, které umožnily vznik této práce.“

OBSAH

OBSAH	4
1 ÚVOD A METODIKA PRÁCE	6
1.1 Dobové pojmy	7
2 HISTORICKÝ ÚVOD 1918- 1939	8
3 LÉKÁRNY	10
3.1 Typy lékáren	10
3.2 Zařízení a vzhled lékáren	12
3.3 Opiový zákon	16
4 POVOLOVÁNÍ LÉKÁREN, KONCESE	18
5 PRACOVNÍ PODMÍNKY	22
5.1 Personál v lékárně	22
5.2 Všeobecné pracovní podmínky	23
5.3 Zvýšení platů zaměstnaných lékárníků	26
6 PROFESNÍ ORGANIZACE	28
6.1 Sloučení profesních organizací	41
6.1.1 Ústřední svaz lékárníků	41
6.2 Lékárnický dům	43
6.3 Události	44
7 FARMACEUTICKÝ TISK	46
7.1 Sjednocení farmaceutického tisku	48
8 PROBLÉMY DOBY	50
8.1 Situace po odtržení sudetského území (1938)	50
8.2 Nezaměstnanost	51
8.3 Židé v protektorátu čechy a morava	56
8.4 Lékárnická komora	60
8.5 Nový lékopis	61
8.6 Lékárnické sazby	62
8.7 Zásobování lékáren ve válečném období	63
8.8 Dohled nad cenami	67

8.9	Období po konci války 1945.....	70
9	KONFLIKT MEZI LÉKÁRNÍKY A DROGISTY	72
10	LÉKÁRNY A NEMOCENSKÉ POJIŠŤOVNY	74
11	FARMACEUTICKÉ ŠKOLSTVÍ	75
11.1	Aspirantská škola.....	75
11.2	Uzavření vysokých škol v roce 1939.....	77
11.3	Reforma farmaceutického studia	78
12	FARMACEUTICKÁ KONTROLA.....	79
13	FARMACEUTICKÝ PRŮMYSL.....	80
14	ZÁVĚR	83
15	BIOGRAFIE VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ.....	85
16	ZKRATKY	90
17	POUŽITÁ LITERATURA.....	91

1 ÚVOD A METODIKA PRÁCE

Účelem této práce je sledovat vývoj farmacie v Českých zemích v letech 1938/39 až 1945 a to zejména v závislosti na měnících se politických, hospodářských a organizačních podmínkách během okupace. Ve své práci se zaměřuji na oblast lékárenství, problematiku doby, vliv druhé světové války na vývoj farmacie a další úzce souvisejících oblasti, jako byly například profesní organizace a jejich činnosti, významné události, školství, průmysl, konflikt lékárníků s drogisty a na samotné lékárníky a jejich podmínky v zaměstnání.

Hlavními prameny pro tuto práci byly především dobové odborné časopisy, které odrážely tehdejší situaci a události. Současně na závěr připojuji biografii významných osobností působících ve sledované době v oblasti farmacie.

1.1 DOBOVÉ POJMY

lékárník= ve sledované době myšleno magistr farmacie jako majitel lékárny,
nájemce nebo provisor

(v textu používám slovo lékárník pro všechny magistry farmacie)

provisor= lékárník s minimálně pětiletou praxí v lékárně, provozující
lékárnu, jejíž majitel neměl farmaceutické vzdělání

kondicinující lékárník= zaměstnaný lékárník v lékárně

kondiční doba= služební doba, doba od nástupu magistra farmacie do
zaměstnání (lékárny)

speciality= hromadně vyráběné léčivé přípravky

domácí speciality= léčivé přípravky vyráběné v lékárnách, určené k
drobnému prodeji

magistraliter příprava= příprava léčivých přípravků v lékárně podle
rozpisu uvedeného na lékařském předpisu

strany úlev požívající= nemocenské pojišťovny, sirotčince, starobince

ruční prodej= volný prodej, prodej přípravků, jejichž výdej není vázaný
na lékařský předpis

elaborační sazba= taxa laborum, cena za vykonanou práci (131,132)

lékárnictví= významově totéž co farmacie, tedy zdravotnický obor
zabývající se poznáváním léčiv a léčivých přípravků,
jejich výrobou, kontrolou, distribucí, výdejem a
vzděláváním pracovníků v tomto oboru

lékárenství= odvětví farmacie zahrnující veškeré činnosti spojené
s prostorem a funkcí lékárny (34)

2 HISTORICKÝ ÚVOD 1918- 1939

Po vzniku Československa 28.října 1918, které zahrnovalo území Čech, Moravy, Slezska, Slovenska a Podkarpatské Rusi se obyvatelstvo vzpamatovávalo z dopadů první světové války.

Lékárny se potýkaly s mnohými problémy. Během první světové války došlo k hospodářské stagnaci, ceny léčiv se výrazně zvyšovaly, provoz lékáren byl omezen, projevil se i nedostatek kvalifikovaných pracovních sil, protože také magistři farmacie byli povoláni k výkonu vojenské služby.

Po válce všeobecně stoupala nezaměstnanost, stejně tak ve farmacii. Z vojenské služby se vrátili všichni kondicionující magistři, kteří v důsledku války přišli o služební léta. Mnohým se nepodařilo najít zaměstnání a podpora v nezaměstnanosti byla nízká. Dostali se tak do složité životní situace. Dalším faktorem, který přispěl k vysoké nezaměstnanosti byl nadbytek nově dostudovaných farmaceutů, kteří rovněž obtížně sháněli volné místo v lékárně (131).

Po celém světě se uskutečňovaly akce a plány na ukončení krize a vzestup životní úrovně obyvatel. Tato doba nahrávala A. Hitlerovi a jeho nacistickému hnutí v sousedním Německu, které bylo v důsledku poválečných reparací v podstatně horší situaci. Hitler se rychle dostal k moci a došlo k vzkříšení německého zbrojního průmyslu.

Zlepšení životní úrovně německého obyvatelstva dala podnět ke zvýšené aktivitě sudetoněmeckých obyvatel Československa a jejich volání po připojení k Německu. Tak se také 29.9.1938 stalo, Mnichovská dohoda ukládala Československu postoupit Sudety Německu. České obyvatelstvo se mohlo vystěhovat do Čech. V sudetském území byla stažena česká měna a nahradila ji německá marka.

Ztrátou sudetského území přišla naše země z původního počtu zhruba 1500 lékáren o celkem 258 lékáren v Čechách, 109 na Moravě a o dvě lékárny na Slovensku. Z těchto ztracených lékáren jich bylo 59 v rukou českých majitelů (6, 7).

Zanedlouho poté vyhlásilo pod Hitlerovým nátlakem Slovensko samostatnost, české území bylo 15.3.1939 zabráno německými vojsky a byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. V Protektorátu zůstal státním prezidentem Emil Hácha, který měl sice práva prezidenta, ale veškeré jeho aktivity byly pod dohledem tzv. říšského protektora.

Došlo ke zrušení politických stran, které nahradilo Národní souručenství založené v 1939.

Okupace měla za následek zásah Němců do regulace všech správních oblastí státu, obchodu, výroby, financí, kultury, zemědělství, školství, textilního průmyslu, pracovních záležitostí, zdravotnictví a vytvoření řízeného hospodářství. Již v září roku 1939 byly zavedeny prostřednictvím vyhlášek ministerstva obchodu tzv. přidělové lístky. Účelem těchto lístků bylo zajištění vhodného hospodaření se zásobami potravin a surovin, aby nedocházelo k jejich hromadění (24). Po odstranění celních hranic mezi Protektorátem Čechy a Morava a Říší 1.října 1940 mělo dojít k vytvoření jednotného hospodářství na celém území Říše, které postupně přineslo spoustu organizačních změn ve struktuře českého hospodářství, aby došlo k vyrovnání poměrů v obou zemích. Chystalo se odstranění cel, vyrovnání daňových, mzdových a sociálních systémů (169).

Od počátku okupace se rovněž začalo projevovat nacionalistické a antisemitské smýšlení tehdejšího režimu.

3 LÉKÁRNY

3.1 TYPY LÉKÁREN

Lékárny se od roku 1906 dělily na tři typy. Na veřejné lékárny, ústavní a na lékárny domácích lékařů a zvěrolékařů. Vojenské lékárny byly zvláštním typem lékáren.

Veřejné lékárny

Od roku 1820 až do roku 1949 se veřejné lékárny rozlišovaly na dva typy. Na veřejné lékárny s právem osobním (koncesované) a na veřejné lékárny s právem reálným. V některých případech mohl majitel veřejné lékárny zřídit dočasně filiálku v místech zvýšené potřeby léků.

Osobní právo k provozování lékárny, tzv. koncese, mohla být udělena pouze osobě s farmaceutickým vzděláním a po splnění dalších podmínek k provozování lékárny (viz kapitola Povolování lékáren, koncese). Platnost osobního práva zanikla smrtí této osoby (koncesionáře) nebo vzdáním se tohoto práva. Po smrti koncesionáře mohla lékárnu vést vdova nebo mohla být lékárna vedena ve prospěch potomků koncesionáře do doby jejich plnoletosti. V obou případech však musela být lékárna provozována provisorem nebo lékárníkem- nájemcem.

Reálné právo k provozování lékárny nebylo závislé na osobě. Reálné lékárny byly dvojího typu a to radikované a volně prodejné. Radikované lékárny byly vázány na určitý pozemek a na dům, který na tomto pozemku stál. Radikovaná lékárna se nesměla volně stěhovat a mohl ji vlastnit kdokoli. Volně prodejné lékárny byly provozovány právem, se kterým mohl majitel tohoto práva volně bez účasti úřadů nakládat. Majitelem obou typů lékáren mohla být osoba bez farmaceutického vzdělání, vést ji však musela osoba s farmaceutickým vzděláním. Ve sledované době byly radikované lékárny privilegiem, které už se neudělovalo (131).

Ústavní (nemocniční) lékárny

Ústavní, později nemocniční lékárny, byly zřizovány pro potřebu pacientů ve vlastních ústavech (léčebné ústavy, nemocenské pojišťovny). Byly vedené úředně schválenou kvalifikovanou osobou a léky se musely objednávat u veřejných lékáren (131).

Lékárny domácích lékařů a zvěrolékařů

Lékaři a zvěrolékaři si mohli zařídit vlastní domácí lékárny pouze v místech, kde nebyla veřejná lékárna, se souhlasem příslušných úřadů a lékárnického grémia. Pokud měla na stejném místě později veřejná lékárna vzniknout, povolení k provozu domácí lékárny lékaře se zrušilo. Lékař byl povinen odebírat léky z veřejných lékáren (131).

Vojenské lékárny

Vojenské lékárny byly zvláštním typem lékáren, které byly umístěné v sídlech posádek československé armády a byly financované státem. Léčiva z těchto lékáren mohli odebírat příslušníci armády a jejich rodiny. Ve vojenských lékárnách se připravovaly zejména individuálně připravované léčivé přípravky (dále jen IPLP) a léčivé přípravky určené pro nemocnice. Zásobování vojenských lékáren probíhalo prostřednictvím výhodných nákupů léčiv ve velkém, díky kterým si mohly dovolit nízké ceny pro své odběratele. Kromě výhodných nákupů byly nízké ceny léčivých přípravků způsobené i absencí taxy laborum, se kterou se ve vojenských lékárnách nepočítalo. Cenotvorba se zde řídila podle platných předpisů a sazeb, i přesto byly přípravky až desetkrát levnější než ve veřejných lékárnách, což bylo předmětem rozhořčení lékárníků z veřejných lékáren protože si rodinní příslušníci armádních důstojníků často vychvalovali nízké ceny ve vojenských lékárnách a tak ostatní obyvatelé měli mnohdy pocit, že veřejné lékárny na nich vydělávají (131, 32).

3.2 ZAŘÍZENÍ A VZHLED LÉKÁREN

Jeden z podstatných kroků po obdržení koncese byl výběr prostorů pro lékárnou. Vzhledem k narůstajícímu počtu lékáren a jejich existenčnímu boji, byla nejvýhodnější frekventovaná místa dané oblasti, pro kterou lékárník koncesi získal. Tato místa byla ze strany pronajímatelů velmi drahá. Pro úspěch v provozování lékárny bylo také výhodné zvolit místo poblíž ordinací lékařů a vytvoření vzájemné spolupráce s lékaři. Dále byla důležitá propagace nové lékárny. Dát okolí na vědomí, že se bude v daném místě lékárna otevírat, získat si jejich důvěru a stejně tak důvěru a přízeň vlivných osobností. Pro vyloučení záměny lékárníka s drogistou (více o sporech s drogisty v kap. Konflikt mezi lékárníky a drogisty) bylo důležité okolí osvětlit, kdo je lékárník a jakého dosahuje vzdělání (9).

Nový koncesionář mohl také koupit již zavedenou lékárnou. Cena lékáren se řídila mimo jiné podle obratu lékárny. Čím vyšší obrat lékárna měla, tím vyšší byla její cena. U nás často docházelo k přeplácení majitelů lékáren, kteří chtěli co nejvíce na prodeji lékárny vydělat. Jednalo se hlavně o majitele mimo obor. Zatímco např. v Polsku se cena lékárny na počátku roku 1939 rovnala přibližně 1,5 násobku obratu, v Československu byla cena úměrná nejméně dvojnásobku obratu lékárny. Na veřejnost tato skutečnost budila dojem o vysoké prosperitě lékáren, avšak realita byla mnohdy opačná (101).

Místo pro provoz lékárny muselo splňovat požadavky na počet a rozvržení místností, které lékárnám ukládal zákon o úpravě lékárnictví ze dne 18. prosince 1906, č. 5 ř. z. r. 1907 a nařízení ministerstva vnitra ze dne 27. května 1911 o provozování veřejných lékáren a lékáren v ústavech. Veřejná lékárna musela mít ordinaci, laboratoř, zásobárnu (materiálku, sklad), púdu, sklep, umývárnu nádobí a pomůcek a inspekční pokoj k odpočinku a občertvení zaměstnanců. Před otevřením lékárny musely příslušné úřady všechny prostory schválit (10, 131, 132).

Od října roku 1939 bylo povinné v lékárně na viditelném místě vyvěsit originál nebo ověřenou kopii živnostenského listu. Tuto povinnost ukládal výnos ministerstva obchodu č. 110.646/38 III/B vydaný k nařízení č. 265/38 (46).

O návrh a vybavení interieru lékárny bylo výhodné kontaktovat přímo specializovanou firmu. Ve vzhledu lékárny se obvykle odrážel dobový umělecký sloh. O návrh interieru se postaral architekt specializovaný pro zařizování lékáren.

Ve sledované době byly populární české firmy PhMr. Karla Schürera, PhMr. K.Frankeho a vídeňská firma H.Steinbucha (131).

Při zařizování nové lékárny byla důležitou součástí návrhů tára. Její výška byla obvykle v rozmezí 90- 110cm, podle výšky a přání lékárníka. Před táru se umísťovala výkladní skříňka se zasouvacími skly k vystavování zboží. Tato vnitřní výkladní skříňka byla praktická pro prodej, protože si pacienti během čekání ve frontě mohli prohlížet vystavené zboží. Dále byly součástí tary zásuvky různého rozvržení pro ukládání pomůcek, jako např. signatur, obalů na léčivé přípravky, ceníků, balících párů, atd. Další zásuvky sloužily pro ukládání specialit, prášků připravovaných do zásoby, zásobních roztoků, apod. Na táře byly obvykle jedny nebo dvojce lékárenské váhy s příslušným úložištěm pro čisté pomůcky k navažování. Praktickou součástí po straně tary byly vysouvací desky ve výšce 50- 60cm, na které se mohl lékárník posadit. Táru stejně jako ostatní zařízení lékárny obvykle navrhoval architekt. I lékárníci sami mnohdy uvažovali nad tím, jak účelněji a praktičtěji táru vyřešit. Jedním z nápadů bylo např. zavedení vodovodu. Tento nápad se v praxi neujal (14).

Kompletní zařízení lékárny ve sledované době stálo okolo 250.000Kč, i více. K povinnému vybavení patřila zásoba léčiv, destilované vody a drog, destilační a reagenční aparát a analytické váhy (131).

Suroviny v zásobárnách a oficíně byly uchovávány v zásobních lahvích a prachovnicích. Tyto nádoby byly často různorodých tvarů a velikostí a celek působil nepřehledným dojmem. Lékárníci i někteří výrobci zastávali názor, že by v praxi bylo užitečné stanovit pro velikost nádob a jejich uzávěrů pevné normy, podle kterých by se vyráběly. Jednak z důvodu estetických, a také z praktických, kdy by šlo snadno obstarat náhradní díly, jako např. zábrusové zátky, ztracené uzávěry. Někteří výrobci (Rücklovy sklárny, Matějíček) s tímto nápadem začali v roce 1938 pracovat (27).

Vzhled lékáren, propagace

Vzhledem k tíživé situaci lékárnictva v roce 1938, konkurence ze strany drogerií a předválečného napětí bylo zapotřebí věnovat pozornost i vzhledu lékáren. Vytvoření příjemného prostředí interiéru lékárny bylo důležitým aspektem jak pro pacienty, tak i pro samotného lékárníka, který v lékárně trávil spoustu času a lékárníci se začali estetikou lékárny více zabývat.

Jedním z důležitých parametrů bylo světlo. Lékárny, které neměly velké výkladní skříně a tím i větší zdroj přirozeného denního světla, musely zajistit jeho dostatek použitím umělých zdrojů. Vhodným doplňkem byl nátěr zadních stěn regálů na bílo, který místnost prosvětľil (15).

Dalším krokem pro vytvoření příjemného vzhledu lékárny i z hlediska praktického, bylo sjednocení typů signatur na vystavených nádobách. Tyto signatury byly často směsí různých druhů, stylů a barev a celek působil nepřehledným a neuspořádaným dojmem. K estetice lékárny a navození příjemného dojmu mohlo přispět vystavení květin a provonění lékárny směsí různých vůní (15).

Velká pozornost byla v rámci rozvíjející se propagace lékáren věnována i výkladním skříním. Výklady lékáren byly tvořené pouze leptanými a bohatě zdobenými okny, za kterými se zboží nevystavovalo. Volba vkusného lákavého výkladu lékárny byla nyní v praxi často řešenou otázkou. Vzhledem a upořádáním výkladních skříní se zabýval zejména v letech 1938 a 1939 časopis Praktický lékárník, kde byly publikovány, kromě praktických návodů a rad, přímo i nabídky kurzů aranžování. Došlo k ústupu od symetrie a nastoupila doba asymetrického uspořádání výkladních skříní. Celek měl klienta zaujmout a přitáhnout ho do lékárny. Lékárníci často ve svých výkladech dali prostor aktuálním děním, například vánoční výzdobou, vystavením výrobků civilní protiletcké obrany a podobně (36, 38).

Zatěmňovací předpisy v roce 1939

S počátkem druhé světové války v rámci protiletcké obrany vyšly tzv. zatěmňovací předpisy, které byly později upraveny přímo vyhláškou říšského protektora. Obchodní místnosti měly být navenek zakryté, nebo upravené tak, aby ven nepronikal žádný přímý světelný paprsek. Světla v lékárnách měla být ztlumená na

minimum. Nejčastěji se používala stínidla přes zdroj světla. V některých lékárnách se používaly sklápěcí nebo svinovací okenice ze dřeva nebo lepenky, aby mohla stropní světla svítit naplno. Zatemnění se provádělo i nátěrem výkladu barvou, která propouštěla denní světlo ale pohlcovala světlo vycházející zevnitř lékárny. Například natřením výkladu zelenou barvou a použitím žlutočerveného osvětlení uvnitř lékárny. Osvětlené mohly být pouze tabulky označující noční službu. Na zatemnění obchodních místností dohlížely úřední kontroly, které mohly při nesplnění pokynů ukládat vysoké pokuty (224, 231).

Povinné zevní dvojjazyčné označení lékáren od roku 1940

Podle výnosu ministerstva sociální a zdravotní správy ze dne 19.dubna 1940, č. j. P-3162-11/4 musely mít všechny veřejné lékárny dvojjazyčné zevní označení. Přednostní postavení měl nápis německý, který měl být umístěn nad českým. V případě nedostatku místa mohly být oba nápisy umístěny vedle sebe, přičemž německý nápis měl být uveden jako první. Za zevní označení se považoval každý zvenku patrný nápis vztahující se k lékárně, jako byly např. nápisy na portálech lékárny, na výkladech, vstupních dvěřích, apod. (195, 205).

3.3 OPIOVÝ ZÁKON

V březnu roku 1938 vstoupil v platnost pro lékárny důležitý Opiový zákon ze dne 27.ledna 1938, č. 29 Sb. z. a n. Podle tohoto zákona měla být výroba a distribuce všech omamných látek v §1 výše zmíněného zákona prováděna pod úředním dozorem. Veřejných, ústavních a domácích lékáren se týkal především §14, odst. 3. a 4. (182).

Zvláštní povolení k manipulaci s omamnými látkami (definoval je §1) vydávalo Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Majitelé tohoto povolení museli vést nově evidenci omamných látek a pravidelně ministerstvu podávat výkazy o jejich výrobě, zpracování, obchodu, dovozu, vývozu, apod. Evidence dokladů o příjmu a výdeji omamných látek měla být majitelem zvláštního povolení uchována po dobu pěti let. V lékárnách byl dokladem o výdeji lékařský (veterinární) předpis. Pokud se jednalo o lékařský předpis na lék, který byl předepsán na účet stran úlev požívajících, musel být originál lékařského předpisu odevzdán té straně, která měla lék zaplatit. V lékárně pak měl zůstat k evidenci průpis lékařského předpisu (183).

Od 1. ledna 1941 platila nová zákonná úprava obchodu omamnými látkami, která vyšla v Říšském zákoníku I ze dne 23. září 1940, str. 1258 s názvem: „*Nařízení o zavedení zákonodárství o omamných látkách na území Protektorátu Čechy a Morava.*“ Veškerá distribuce omamných látek měla podléhat doзору říšského zdravotního úřadu v Berlíně.

V novém nařízení byly provedeny úpravy v oblasti obchodu, výroby, předepisování a vydávání omamných látek. Významnou změnu přineslo zavedení říšského trestního práva na porušení nových ustanovení. Nejpodstatnější pro lékárny byly následující body nového nařízení:

- 1) každý vlastník oprávnění k obchodu omamnými látkami musel do 1.února 1941 podat novou žádost o povolení ministerstvu soc. a zdrav. správy v Praze. Předchozí povolení tímto dnem zanikaly. Žádosti měl vyřizovat říšský zdravotní úřad v Berlíně. Toto povolení nepotřebovaly lékárny a úředně schválené domácí lékárny lékařů a zvěrolékařů.
- 2) do 15.ledna 1941 byl každý vlastník oprávnění k obchodu omamnými látkami povinen nahlásit říšskému zdravotnímu úřadu v Berlíně jeho stav zásob omamných látek případající k datu 1.ledna 1941.

- 3) speciality nevyhovující požadavkům o označování léčiv mohly být velkoobchodem vydávány do 30.dubna 1941 a v lékárnách do 30.září 1941.

Nové nařízení dále upravovalo činnosti všech osob, které s omamnými látkami přišli do styku, udávalo podobu „Knih omamných látek“, maximální možné množství omamné látky, kterou lékář směl předepsat, způsob evidence omamných látek, apod.

Vzhledem k obsáhlosti a důležitosti nového zákona o omamných látkách byla pro lékárníky Svazem českých lékárníků vydaná příručka všech zákonů a nařízení platných na území Protektorátu Čechy a Morava, která obsahovala i jejich český překlad (201).

Aktualizace §1 opiového zákona, který definoval omamné látky, proběhla vydáním nového nařízení ze dne 12.června 1941 (Ř. z. I., č. 67, str. 328). Do skupiny omamných látek byly tímto nařízením přiřazeny deriváty fenylaminopropanu a piperidinu (203).

4 POVOLOVÁNÍ LÉKÁREN, KONCESE

Žádost o udělení koncese, tedy o povolení nové veřejné lékárny se ve sledované době podávala u zemského úřadu, pod jehož správní obvod měla nová lékárna spadat. Podmínky pro udělení koncese, stejně jako požadavky na vedoucí osoby a zařízení lékáren, ukládal zákon o úpravě lékárnictví ze dne 18. prosince 1906, č. 5 ř. z. r. 1907. Z novějších předpisů se na lékárny vztahovalo nařízení vlády č. 265/38 Sb. z. a n. z roku 1938 o omezení v živnostenském podnikání (viz dále). Při řízení o povolení nové lékárny se přihlíželo k potřebám dané oblasti a obyvatelstva. Nové lékárny mohly vzniknout v místech, kde jim byl zajištěn obvod s 10 000 obyvateli, kde nebylo námitek ze strany okolních majitelů lékáren a kde provozoval praxi lékař. Novou lékárnu si mohl otevřít magistr farmacie po uplynutí kondiční doby patnácti let. Pro udělení koncese k vedení již zavedené lékárny se požadovala pětiletá praxe. K žádosti o povolení nové lékárny bylo zapotřebí přiložit následující doklady:

- a) křestní list
- b) osvědčení o státním občanství
- c) lékařské osvědčení úředního lékaře o fyzické a psychické způsobilosti vést samostatně lékárnu
- d) vysvědčení tyrocionální
- e) diplom PhMr.
- f) kondiční průkazy
- g) plán žádaného stanoviště (10, 131)

Kondiční doba 15 let byla podmíněná státním občanstvím. Kondiční doba před udělením státní příslušnosti se do této doby nezapočítávala. Do služební doby se podle nařízení ministerstva vnitra z roku 1912 započítávala i dovolená nepřesahující čtyři týdny ročně a lékařem potvrzená nemoc netrvajíc déle než šest měsíců. Z vojenské presenční služby, kterou magistři vykonávali ve vojenských lékárnách, se do kondiční doby započítával jeden rok. Odborová organizace československých zaměstnaných lékárníků (dále jen OOČZL) se snažila prosadit započítání celé doby trvání vojenské služby do kondiční doby. Tato jednání však byla počátkem německé okupace přerušena (61, 92, 79).

Okolkovaná žádost o povolení nové lékárny včetně příložených dokladů se potom odevzdala příslušnému zemskému úřadu, který vedl řízení o povolení. Úřad mohl zamítnout žádost bez řízení v případě předchozího zamítnutí jiné žádosti o povolení nové lékárny na stejném místě z opodstatněných důvodů. Takovým důvodem byl případ, kdy nebyla dostatečná potřeba vzniku nové lékárny v daném místě nebo pokud by její vznik ohrožoval jinou, již existující lékárnu, jejíž majitel vznesl proti otevření nové lékárny námitky a pokud od posledního rozhodnutí bez podstatných změn neuplynuly více než dva roky.

Pokud žadatel splňoval všechny zákonné podmínky, následovalo do 14 dnů od odevzdání žádosti její uveřejnění v Úředním listě, kde bylo uvedeno jméno žadatele, služební charakter, jeho bydliště a přesné stanoviště nové lékárny. Uveřejnění žádosti sloužilo k možnosti majitelů okolních lékáren z obavy ohrožení existence jejich lékárny vznést do čtyř týdnů od uveřejnění žádosti námitky proti této žádosti. Po čtyřech týdnech od uveřejnění byla žádost doplněna o případné námitky ze strany majitelů sousedních lékáren, o vyjádření okresního výboru a obcí a zemský úřad rozeslal kopie k posouzení a vyjádření se k žádosti Hlavnímu gremiu lékárníků pro Čechy, Výboru kondicinujících farmaceutů a lékařské komoře. Tyto organizace měly vydat do čtyř týdnů vyjádření, které mělo pro zemský úřad pouze informativní charakter. Zemský úřad nebyl povinen se tímto vyjádřením řídit. Celý spis byl následně předán zemské zdravotní radě k projednání. Poté putoval k posouzení na ministerstvo sociální a zdravotní správy a pokud nebylo dalších námitek, zemský úřad mohl provést konečné rozhodnutí o udělení koncese nebo žádost zamítnout. Proti rozhodnutí zemského úřadu se bylo možné odvolat (10).

Současně mohlo být podáno více žádostí o povolení nové lékárny v jedné oblasti od různých žadatelů. Žádost se považovala za současné podanou, pokud ještě neskončilo řízení žádosti předešlé. V takovém případě se projednávaly obě žádosti současně (60).

Po kladném rozhodnutí zemského úřadu o udělení koncese musel žadatel ve stanovené lhůtě zaplatit předepsaný poplatek. Výše tohoto poplatku se odvíjela podle počtu obyvateľ v dané oblasti, kde měla být nová lékárna otevřena. Peníze pak byly převedeny do Nadlepšovacieho fondu, který sloužil k zaopatření kondicinujících farmaceutů. Po zaplacení příslušné částky vydal zemský úřad žadateli koncesní listinu. Koncesionář musel ještě zaplatit poplatek za úřední výkon. Výše poplatku byla rovněž

stanovena podle počtu obyvatel v místě otevření nové lékárny. V případě přestěhování lékárny, nebo při převodu na jinou osobu bylo potřeba zažádat o novou koncesi (11).

Počet žádostí o udělení nových koncesí vzrostl zejména po připojení Sudet k Německu v říjnu roku 1938, kdy se čeští lékárníci ze zabraného území přesouvali s rodinami do Československa. Vzhledem k už tak dosti vysokému počtu lékáren a nezaměstnaných lékárníků vyvstal s udělováním nových koncesí problém. V těchto případech měli zpravidla přednost zaměstnaní lékárníci ze stávajícího českého území, kteří dospěli do práva žádat o vlastní koncesi (58).

Dočasné omezení v živnostenském a jiném výdělečném podnikání ze dne 4.listopadu 1938

Vládní nařízení ze dne 4.listopadu 1938 , č. 265 Sb. z. a n., o dočasném omezení v živnostenském a jiném výdělečném podnikání se vztahovalo na udělování nových koncesí k provozování veřejných a ústavních lékáren se zpětnou platností k datu 1.března 1938. Jednalo se o nařízení, které v praxi znamenalo pouze podrobnější zkoumání mimořádných hospodářských poměrů ve vztahu k udělení nové koncese a při převodu lékárny (62).

Platnost tohoto nařízení skončila 8.listopadu 1939 a bylo nahrazeno vládním nařízením ze dne 4. listopadu 1939, č. 263 Sb. z. a n. stejného názvu a způsobu provádění. Podle nového nařízení však mohl úřad při rozhodování o udělení koncese vyslechnout zájmové organizace a kladl se větší důraz na posuzování nového povolení z hlediska válečně hospodářského zájmu. Platnost tohoto nařízení byla vládním nařízením ze dne 11.listopadu 1940, č. 397 Sb. prodloužena do 31.prosince 1942. Postupně byla platnost nařízení ve stejném znění prodloužena až do 31.prosince 1946 posledním vládním nařízením ze dne 28.prosince 1944, Sb. č. 282/44 (63, 89, 165).

Během období od 1. září 1938 do 31. srpna 1939 bylo zemským úřadem zasláno Hlavnímu grémiu lékárníků pro Čechy celkem 92 žádostí, z toho bylo 62 žádostí o povolení nových lékáren, 3 žádosti o povolení domácích lékáren lékařů a 27 žádostí o převod koncesí k již provozovaným lékárnám. Ze všech 92 žádostí bylo uděleno pouze 15 koncesí, z toho 6 koncesí bylo uděleno lékárníkům z pohraničí (147).

Převod koncesované lékárny na jinou osobu

Podle § 15 zákona o úpravě lékárnictví ze dne 18. prosince 1906, č. 5 ř. z. r. 1907 byl převod koncesované veřejné lékárny na jinou osobu možný, ale tato osoba si musela zažádat o novou koncesi, ať už se jednalo o převod lékárny na jinou žijící osobu nebo v rámci dědictví. V případě převodu mezi dvěma žijícími osobami převádějící koncesionář lékárnu vedl do doby, než nový koncesionář získal koncesi a podle §16 to bylo možné pokud byla lékárna provozována po dobu alespoň 5 let. V případě úmrtí koncesionáře jeho koncese zanikla a lékárna byla provozována ve prospěch jeho vdovy nebo manželských potomků. Koncesionář mohl lékárnu odkázat i jinému dědici, než byli jeho potomci. I v tomto případě musel nový zájemce obdržet novou koncesi. Stačil však průkaz o splnění kondiční době vzhledem k tomu, že šlo o již zavedenou lékárnu v dědické záležitosti. Zákon dále definoval případy, kdy dědic nesplňoval požadavky osobní způsobilosti k provozování lékárny (59).

Zánik koncese

Koncese zanikla převodem lékárny na jinou osobu a v případě úmrtí koncesionáře. Koncesovaná lékárna však mohla přejít na vdovu po koncesionáři po dobu jejího vdovství, či na jeho manželské potomky dokud nedosáhnou zletilosti. Tito potomci poté měli přednost při udělení nové koncese, pokud splnili všechny podmínky pro její udělení.

Podle vládního nařízení č. 121 ze dne 20.dubna 1943 zanikla koncese i osobám, které neprovozovali svou živnost po dobu delší než 6 měsíců v kuse a museli tak vrátit koncesní listinu příslušnému úřadu. Počítala se i doba před vydáním tohoto nařízení. Nařízení se nevztahovalo na osoby odvedené na nucené práce a na osoby, jejichž podniky byly dočasně úředně uzavřeny (83).

5 PRACOVNÍ PODMÍNKY

5.1 PERSONÁL V LÉKÁRNĚ

Ve sledovaném období se v provozu lékárny pohybovaly tyto osoby:

- majitelé – majitelem lékárny mohla být osoba bez farmaceutického vzdělání
- nájemci
- provisoři – lékárníci s minimálně pětiletou praxí v lékárně provozující lékárnou, jejíž majitel neměl farmaceutické vzdělání
- kondicinující magistři- zaměstnaní lékárníci
- aspiranti- učni, kteří byli do lékárny přijati do za účelem jejich přípravy pro další farmaceutické vzdělávání

Pojem lékárník byl ve sledované době vyhrazený pouze pro magistra farmacie, který byl současně majitelem lékárny. Provisoři se lékárníky nazývat nemohli (131).

Státní úřad statistický provedl v roce 1937 průzkum na základě dotazníků ohledně počtu zaměstnaných lékárníků, jejich věku, platů a dalších existenčních podmínek. Z průzkumu ohledně počtu pracovních sil v lékárnách bylo zjištěno, že z počtu 1454 lékáren na území Československa v roce 1937 fungovalo 699 lékáren bez dalšího spolupracovníka, 498 lékáren s jedním spolupracovníkem, se dvěma 187 lékáren a se třemi pouze 43. Další čísla byla velmi nízká.

Z celkového počtu zaměstnaných lékárníků bylo 36,5% žen. Nejvíce zaměstnaných lékárníků bylo mladších 30 let, se služební dobou od nuly do pěti let. Zaměst. lékárníků s délkou služební doby nad 26 let bylo velmi nízké procento. Zjištěné hodnoty dokládají skutečnost, že spousta starších zaměstnaných lékárníků z obavy nad svým budoucím zajištěním si raději pořídili lékárny vlastní (6).

5.2 VŠEOBECNÉ PRACOVNÍ PODMÍNKY

V této kapitole se zmíním o podmínkách pracovních smluv v lékárnách, které se v souvislosti s dobou nejčastěji ve vztahu majitele lékárny a zaměstnaného lékárníka řešily. Nejpodstatnější změna v pracovních podmínkách zaměstnaných lékárníků se týkala zvýšení jejich platů během válečného období. O této zásadní úpravě se zmíním v samostatné kapitole (viz kapitola Zvýšení platů zaměstnaných lékárníků).

a) Kolektivní smlouvy

Kolektivní, neboli hromadné pracovní smlouvy představovaly dohodu o pracovních podmínkách a platech mezi skupinou zaměstnavatelů (popř. jejich organizacemi) a odborovými organizacemi zaměstnanců k zajištění existenčního minima zaměstnanců a dalších pracovních podmínek (přesčasy, pracovní doba). Z kolektivních smluv se vycházelo při sestavování individuální pracovní smlouvy a nepodléhaly žádným zákonným předpisům. Mohly být však pro určité odvětví prohlášeny za závazné ministerstvem sociální a zdravotní správy na žádost obou stran (90).

b) Odměny, příplatky

Zaměstnanec mohl od zaměstnavatele dostávat k platu dle dohody zvláštní finanční odměny. Dohoda o odměnách mohla být pouze ústní, nebo byla součástí pracovní smlouvy (88).

c) Dovolená

Zaměstnanec měl nárok na dovolenou po uplynutí šesti nepřerušovaných měsíců v zaměstnání. Délka poskytnuté dovolené se odvíjela podle doby trvání pracovního poměru. Zaměstnanec měl podle zákona nárok na dva týdny dovolené ročně při délce prac. poměru kratšího pěti let, mezi pěti až patnácti lety prac. poměru byla délka dovolené tři týdny a nad patnáct let čtyři týdny. Dovolená mohla být i delší, pokud se

tak obě strany domluvily. Branná povinnost a doba nemoci se do dovolené nezapočítávaly (91).

d) Výpověď ze zaměstnání

Výpovědní lhůta u zaměstnanců se služebním poměrem kratším než 15 let trvala šest neděl ke konci kalendářního čtvrtletí, pokud nebylo ujednáno jinak. Vojenská povinnost ze zákona nebyla důvodem pro propuštění zaměstnance. Musela být včas oznámena a po propuštění z vojenské povinnosti byl zaměstnavatel povinen tohoto zaměstnance přijmout (66, 97).

Před skončením služebního poměru měl zaměstnanec nárok na náhradu za nevyužitou dovolenou, pokud o ni požádal. Popřípadě si ji mohl vyčerpat i během výpovědní lhůty. V případě podání výpovědi ze strany zaměstnance, měl nárok pouze na poměrnou část dovolené, která odpovídala délce pracovního poměru v daném roce (67, 69, 70).

Po podání výpovědi měl zaměstnanec nárok na udělení volna pro hledání nového místa. Jednalo se o dva půldny v týdnu, které měl placené. Musel předtím o toto volno zaměstnavatele požádat (81).

Zaměstnávání osob s trvalým bydlištěm v pohraničí (1938)

Ve Sbírce zákonů a nařízení vyšlo dne 22. října 1938 nařízení, které zakazovalo od tohoto data přijmout zaměstnance s trvalým bydlištěm v sudetském území. Dále museli všichni zaměstnavatelé, kteří ve svých lékárnách od 1. května 1938 zaměstnávali osoby s bydlištěm mimo československé území, podat u okresního úřadu žádost o povolení jejich zaměstnávání. Nové nařízení sloužilo k ochraně pracovních míst pro československé občany. Porušení tohoto nařízení se trestalo peněžitou pokutou nebo až dvouměsíčním vězením (65).

Sami zaměstnanci z pohraničí však mohli u zemského úřadu dle vládního nařízení ze dne 11. listopadu 1938 žádat o povolení k výkonu zaměstnání na našem území. Toto povolení bylo zemským úřadem udělováno v případě, že proti jejich zaměstnání nebylo z pohledu veřejných zájmů námitek (68).

Finanční podpora všem zaměstnaným lékárníkům (1939)

V květnu roku 1939 požádala OOČZL Svaz českých lékárníků a lékárnická gremia o poskytnutí jednorázové finanční podpory všem zaměstnaným lékárníkům z důvodu zvýšených sociálních potřeb způsobených předválečnou dobou. Tato výzva byla úspěšná a Svaz čes. lékárníků i gremiální výbor Hlavního gremia lékárníků v Brně vydali oběžník, kde zaměstnavatelům doporučili, aby tuto finanční podporu svým zaměstnancům podle svých finančních možností poskytli. Mnozí tak učinili a vyplatili příspěvek až ve výši poloviny měsíčního platu zaměstnance, jak bylo doporučeno. Pomocnému personálu měla být vyplacena finanční podpora ve výši jejich týdenní mzdy. Finanční podporu vyplatil svým zaměstnancům kanceláře i Výbor kondicinujících farmaceutů (125, 142, 154).

Omezení výpovědí ze zaměstnání (1940)

Dne 14.března 1940 vyšla v Úředním listě vyhláška ministra sociální a zdravotní správy, č. j. D 2554-21/2, podle které se rozšířila platnost nařízení č. 323/1939 Sb. z. a n., kterým se omezovalo rušení pracovního poměru, i na soukromé zaměstnance ve vyšších službách.

Rozvázání pracovního poměru soukromých zaměstnanců ve vyšších službách mohlo být provedeno podle výše zmíněné vyhlášky od 31.března 1940 pouze se souhlasem úřadu práce. Za soukromé zaměstnance ve vyšších službách byli považovány osoby uvedené v §1 zákona ze dne 11.července 1934, č. 154 Sb. z. a n. a zároveň se tento pojem kryl se zaměstnanci, kteří podléhali penzijnímu pojištění. V lékárnách se za takové zaměstnance považovali magistři, aspiranti, účetní, pokladní, apod.

S těmito zaměstnanci mohl být pracovní poměr podle nové vyhlášky výpovědí (čili jednostranným aktem) podané zaměstnavatelem nebo zaměstnancem, rozvázán pouze se souhlasem úřadu práce. V případě oboustranné dohody zrušení pracovního poměru souhlasu úřadu práce zapotřebí nebylo (215).

5.3 ZVÝŠENÍ PLATŮ ZAMĚSTNANÝCH LÉKÁRNÍKŮ

Průměrný měsíční nástupní plat farmaceuta v roce 1937 byl 1.058Kč. Tento plat se dále podle let praxe navyšoval až po dvaceti letech služby k průměrnému platu 2.060Kč. Zjištěné hodnoty vedly k jednáním v rámci profesních organizací, jak špatnou finanční situaci zaměstnaných lékárníků zlepšit. V roce 1938 se lékárnická grémia shodla na stanovení minimální mzdy pro zaměstnané lékárníky, a to na částce 1.000Kč. Výraznějšího zvýšení platů se však dočkali až během okupace (6, 47).

Během válečného období došlo několika úpravám platů zaměstnaných lékárníků. Vyhláškou ministra sociální a zdravotní správy ze dne 29.listopadu 1939 o úpravě mezd a platů došlo od 1. prosince 1939 ke zvýšení platů zaměstnaných lékárníků o 2-20% a platy nekvalifikovaných zaměstnanců se zvýšily všeobecně o 20%.

Článek 8. této vyhlášky stanovil: „*Platy soukromých zaměstnanců ve smyslu zákona č. 154/1934 Sb. z. a n. a zákona č. 9/1914 ř. z. – pokud se na ně nevztahují vyhlášky uvedené v článku 1, bod 9. a 10.- zvyšují se proti stavu z 1. ledna 1939 takto:*“

Při měsíčním hrubém platu:

od	do	zvýšení platu o
-	2.100 K	20%
2.101 K	2.200 K	18%
2.201 K	2.300 K	16%
2.301 K	2.400 K	14%
2.401 K	2.500 K	12%
2.501 K	2.600 K	10%
2.601 K	2.700 K	8%
2.701 K	2.800 K	6%
2.801 K	2.900 K	4%
2.901 K	3.000 K	2%

Ustanovení tohoto článku se netýkalo státních zaměstnanců, ani zaměstnanců podniků a fondů, které byly spravované státem. V poznámce bylo uvedeno, že „*plat zaměstnance nižšího platového stupně nesmí po zvýšení býti vyšší než nejnižší plat zaměstnance vyššího platového stupně.*“ Podle článku 9. se do výchozího platu, tedy platu lednového, nezapočítávaly obvyklé vánoční a novoroční odměny (96).

Nařízením říšského protektora ze dne 20.května 1940 došlo k zavedení všeobecného příplatku k platům zaměstnanců všech odvětví podléhajících povinnosti nemocenského pojištění. Příplatek činil 0,50Kč za každou odpracovanou hodinu a nezapočítával se do výše platu, ale byl vykazovaný zvlášť jako „zvláštní přídavek“. Nařízení bylo platné od 1.června 1940. Ve veřejných lékárnách příplatek dostávali všichni zaměstnanci kromě aspirantů, kteří se podle výše zmíněného nařízení za zaměstnance nepovažovali (184).

K další úpravě platů zaměstnaných lékárníků došlo zavedením vyhlášky ministra sociální a zdravotní správy ze dne 23.prosince 1940, č. j. E2161/28 23/11 o úpravě platových a pracovních podmínek zaměstnanců veřejných lékáren. Touto vyhláškou došlo k zavedení odstupňovaných platů zaměstnaných lékárníků od 1.800Kč do 2.900Kč. Zvýšení platů zaměstnaných lékárníků zpočátku z existenčních důvodů zneklidnilo jejich zaměstnavatele. Po zavedení nových lékárnických sazeb, které byly vyšší než sazby původní, se hospodářská situace v lékárnách během roku 1941 urovnala (35, 52, 73).

Druhá platová vyhláška vyšla 11.února roku 1942 vládním nařízením ministra hospodářství č. 13/1942 a zvedla platy zaměstnaných lékárníků na částky od 2.050Kč do 3.650Kč (33).

Třetí významná platová vyhláška ministra hospodářství vyšla dne 13. září 1944 (zveřejněna v Úředním listě Protektorátu Čechy a Morava ze dne 18.září 1944, č. 220) a nahradila všechny předchozí vyhlášky upravující platy zaměstnanců veřejných lékáren. Platy zaměstnaných lékárníků se zvýšily až na částky od 2.800Kč do 5.000Kč (30, 73).

Vzhledem k uzavření vysokých škol v roce 1939 nebyly v lékárnách v roce 1944 žádní zaměstnaní lékárníci se služební dobou kratší pěti let a tak byly jejich průměrné platy v nejnižší třídě v průměru okolo 3.000Kč. Od roku 1939 do roku 1944 se platy zaměstnaných lékárníků zvedly celkem o 200 až 300%. V roce 1945 byl průměrný plat zaměstnaných lékárníků přibližně 4.000Kč (47, 73).

6 PROFESNÍ ORGANIZACE

Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy

Lékárenství spadalo do konce roku 1938 pod ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy (dále jen MVZaTV). Oddělení zabývající se farmacií vedl PhMr. Jaroslav Bohutínský. Poradní organizací ministerstva byla Státní zdravotní rada, která měla 40 členů a spadala pod ní i Lékopisná komise. Dále ministerstvo řídilo Ústřední komisi pro sběr léčivých rostlin, Ústav pro zkoumání léčiv, zemské zdravotní odbory a kontrolní skupiny okresních úřadů.

Lékárníci- majitelé měli jediné přímé zastoupení v grémiích. Mezi hlavní požadavky lékárníků směřované na ministerstvo byla potřebná reforma farmaceutického studia, úprava v systému povolování nových lékáren, vyřešení legislativy ohledně drogérií a celková reforma lékárnického systému včetně vytvoření lékárnické komory a lékárnické platebny. Tyto požadavky přetrvaly i po sloučení MVZaTV a ministerstva sociální péče v prosinci roku 1938 (131, 166).

Ministerstvo sociální a zdravotní správy

Ministerstvo sociální a zdravotní správy (dále jen MSZS) vzniklo sloučením ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy a ministerstva sociální péče v prosinci roku 1938. Sloučení obou ministerstev měl zorganizovat ministr Dr. V.Klumpar za účelem zefektivnění práce obou ministerstev a úspory finančních výdajů. Nové ministerstvo mělo sedm odborů. Lékárnictví spadalo pod šestý odbor současně s lékařstvím a veterinářstvím. Přednostou tohoto odboru byl ve sledovaném období MUDr. H. Fügner (166).

Národní souručenství:

Zdravotnická komise, Lékárnická subkomise

Národní souručenství byla politická organizace uskupená v březnu roku 1939 pro vzniku Protektorátu Čechy a Morava pod vedením prezidenta E. Háchy. Převzalo

funkci rozpuštěného parlamentu. Pro své národní vlastenectví však bylo roku 1943 zrušeno.

Součástí Národního souručenství byla zdravotní komise a řada subkomisí, které pod ni spadaly. Zdravotní komise byla krátce po svém vzniku informována o stavovské problematice a byla zřízena přímo lékárnická subkomise. Dále byly zřízeny komise pro reformu nemocenského pojištění, pro farmaceutický průmysl a komise pro přípravu komory svobodných povolání (komory lékařů, lékárníků, advokátů, notářů, apod.)

Předsedou zdravotní komise byl od roku 1939 do roku 1943 MUDr. Alois Zelenka. Za Svaz českých lékárníků v komisi působili Dr. PhMr. M.Vrtiš a PhMr. J.Ventura. Předsedou lékárnické subkomise byl PhMr. J.Ventura a mezi jejími členy byli i zástupci OOČZL (136,138).

První schůze lékárnické subkomise při zdravotní komisi Národního souručenství se konala 22. května 1939. Společenství tvořil předseda PhMr. J.Ventura, čtyři členové z řad samostatných lékárníků a čtyři z řad kondicinujících. Současně byli na schůzích přítomni zástupci farmaceutického průmyslu. Úkolem lékárnické subkomise bylo hájit zájmy stavu a uplatnit své hlasy při řešených otázkách veřejného zdravotnictví v rámci Národního souručenství. Mezi hlavními body na programu byl návrh o povinném pronájmu lékáren a návrh o zřízení lékárnické komory. Návrh o povinném pronámu lékáren vypracovaný ministerstvem soc. a zdrav. správy byl lékárnickou subkomisí akceptován a bylo požadováno, aby byl současně realizován návrh o zřízení lékárnické komory. Vypracování návrhu o zřízení lékárnické komory se pozdrželo, protože nebylo dosaženo shody ohledně její organizační struktury (150). Veškerá další jednání byla pozastavena vlivem okupační moci.

Hlavní grémium lékárníků pro Čechy

Grémia lékárníků byla zřízena již v 18. století. Jednalo se o společenství lékárníků- majitelů, nájemců a provisorů. Nejdříve bylo zřízeno Hlavní grémium pro Čechy a pak další, filiální grémia. Filiální grémia soustřeďovala lékárny v krajích a spadala pod pravomoc Hlavního grémia lékárníků pro Čechy. Počty filiálních grémií se měnily společně se změnami hranic. Grémia byla podřízena ministerstvu sociální a zdravotní správy a účastnila se zákonodárných jednání ve věcech lékárnických. Mezi

hlavní činnosti grémií patřila evidence majitelů lékáren, nájemců, provisorů a zastupování jejich profesních a hospodářských zájmů. Dále správa a kontrola lékáren, evidence lékárenského personálu, přijímání, výuka a zkoušení aspirantů, účast při koncesních řízeních, jednáních o novém lékopisu, boj proti drogistům, atd. V letech 1937- 1938 bylo na podnět gremiálního představenstva vytvořeno pět komisí, které měli zefektivnit pracovní činnost grémia. Jednalo se o komisi Civilní protiletecké obrany, komisi pro styk s nemocenskými pojišťovnami, pro styk se spolupracovníky, hospodářskou komisi a Stavovskou stráž (132, 133).

V čele Hlavního grémia pro Čechy (dále jen HGL) byl v letech 1938 až 1948 vrchní starosta PhMr. Z. Kock (56). Schůze představenstva se scházela přibližně jednou týdně s výjimkou letních prázdnin, dvakrát ročně se konala schůze kongremiálů a jednou za rok proběhlo výroční shromáždění. Při výročních shromážděních Hlavního grémia byly přítomni též zástupci MSZS, zemského úřadu, zemské zdravotní rady, Obchodní a živnostenské komory, Svazu českého lékárnictva, OOČZL a starostové filiálních grémií. Při schůzích gremiálních starostů byl přítomen i ústřední výbor Svazu českého lékárnictva.

V roce 1938 soustřeďovalo HGL celkem 734 lékáren, z toho 154 lékáren v Praze. V Praze bylo tou dobou 135 veřejných lékáren provozovaných právem osobním, 15 reálných a 4 ústavní lékárný. Většina lékáren byla spravovaná přímo majitelem, zbytek provisory a menší počet nájemci (133).

V roce 1939 výrazně ubylo členů. Z obavy o výši příjmů Hlavního grémia bylo na výročním shromáždění v prosinci 1939 odsouhlaseno zvýšení gremiálních poplatků o zhruba 50%. Jednalo se o poplatky za nové členy- majitele, nájemce, odpovědné správce lékáren, dále za zápisy aspirantů, přihlášky a odhlášení magistrů (231).

Během okupace 6.října roku 1944 byla povolena činnost pouze dvou grémií, a to v Praze a v Brně. Filiální grémia i přidružené Výbory kondicinujících farmaceutů byly zrušené a vzniklo:

- a) Hlavní grémium lékárníku pro Čechy a Výbor kondicinujících farmaceutů pro Čechy v Praze
- b) Hlavní grémium lékárníku pro Moravu a Výbor kondicinujících farmaceutů pro Moravu v Brně

Po válce byla filiální grémia opět obnovena až do roku 1948 kdy zanikla (73, 132).

Společný výbor lékárnických grémií v Čechách a na Moravě

Společný výbor lékárnických grémií v Čechách a na Moravě (dále jen Společný výbor) vznikl v dubnu roku 1940 na základě dohody mezi Svazem českých lékárníků a Hlavním grémiem lékárníků pro Čechy a po schválení ministerstvem sociální a zdravotní správy a příslušných úřadů. Hlavním úkolem Společného výboru bylo zastupovat všechna lékárnická grémia v administrativních záležitostech ohledně zásobování veřejných a ústavních lékáren v rámci válečného řízeného hospodářství (více v kapitole Zásobování lékáren ve válečném období). Vedením Společného výboru byl v roce 1940 pověřen PhMr. J.Šarvaš a odborný referent Německé zdravotnické komory JUDr. PhMr. F.Prögler, až do roku 1942 kdy došlo ke sloučení všech stavovských organizací (214).

Svaz českých lékárníků

Svaz českých lékárníků (dále jen SvČL) vznikl v roce 1918, pod původním názvem Svaz československého lékárnictva (do r.1939). Hlavními úkoly Svazu bylo hájit zájmy majitelů lékáren, poskytovat právní rady, zajišťovat členům právního zástupce, informovat členy o stavovských aktualitách a od roku 1939 i uzavírat hromadné smlouvy o úpravě služebních poměrů zaměstnaných lékárníků a sjednávat s nemocenskými pojišťovnami a jejich organizacemi společné smlouvy (157).

Svaz byl v otázkách stavovské politiky často ve sporu s odborovými spolky zaměstnanců. Novou nadějí na zlepšení situace v postoji Svazu vůči řešeným problémům zaměstnaných lékárníků byla změna vedení 20.února roku 1938. K této změně vedly narůstající vnitřní rozpory mezi členy Svazu v otázkách stavovské politiky. Původní vedení Svazu bylo poněkud konzervativní. Do výboru, který měl 16 členů, nebyli přijímáni noví mladí lidé z obavy, že by mohli narušit dosavadní postoje a názory vedení. Došlo tak k rozrůstání řad opozice. Dne 20.února 1938 došlo mezi členy Svazu ke konfliktu, který vedl k odsoupení dosavadního vedení a bylo zvoleno vedení nové, tvořené z poloviny mladšími kolegy (155).

Mezi orgány Svazu patřila valná schůze, ústřední výbor a předsednictvo. Během roku 1939 byly tyto schůze dočasně omezeny (139). Po PhMr. K.Fuhrichovi se v lednu roku 1939 stal předsedou Svazu až do sloučení profesních organizací v roce

1942 mladší kolega PhMr. J.Ventura, který byl i předsedou Respharmy (viz kapitola Průmysl). V novém ústředním výboru Svazu byl i vrchní gremiální starosta PhMr. Z.Kock a nové vedení tak získalo do svých řad zástupce důležitých stavovských organizací (156).

Členové Svazu se rozlišovali na členy:

- a) řádné – majitelé lékáren (magistři farmacie), vdovy a zletilí potomci, nájemci veřejných lékáren
- b) mimořádné- magistři farmacie oprávněni k výrobě léčivých přípravků, majitelé reálných lékáren bez titulu magistra farmacie
- c) čestné- osoby mající stavovské zásluhy ve farmacii (160)

V důsledku změny vnitřních stanov Svazu v roce 1939, že členy Svazu mohou být jen občané Protektorátu Čechy a Morava, byli ze seznamu členů vyloučeni obyvatelé Sudet a Slovenska. Současně byli vyzváni k dobrovolnému vystoupení ze Svazu členové, kteří nemohli prokázat svůj arijský původ. Řady členů Svazu tak viditelně prořídly (159, 161).

Zatímco počátkem roku 1939 měl SvČL 625 členů, ze kterých řada z nich z výše uvedených důvodů odešla, v příštím roce byl počet členů Svazu rekordní. Počátkem dubna 1940 měl Svaz 670 členů (214).

Právo účastnit se valné hromady měl každý člen, avšak členové mimořádní nemohli hlasovat a být voleni do svazových orgánů. Volba vedení se měla provádět vždy po dvou letech na valné schůzi Svazu. Členové, kterým vypršelo během té doby funkční období dvou let, měli z výboru odstoupit. Ústřední výbor se skládal z předsedy, jeho dvou náměstků, dvanácti členů výboru a tří náhradníků. Presidiální radu Svazu tvořil předseda, jeho dva náměstci, jednatel, zapisovatel a pokladník. Členský příspěvek za člena bez spolupracovníka činil 240Kč, s jedním spolupracovníkem 290Kč a se dvěma a více 340Kč ročně (157).

činnosti:

Nové vedení Svazu mělo v plánu pokračovat v řešení problémů, které byly původním vedením bržděné. Šlo mimo jiné o vyřešení sociálního zabezpečení a zlepšení platových a služebních podmínek zaměstnanců lékáren (136). Svaz začal jednat s kondicinuujícími o kolektivních smlouvách, které měly být doplněny příplatkovou pokladnou. Dále začala příprava návrhu o reformě farmaceutického studia a boje proti drogistům.

Veškeré nové snahy však přerušily události z 15. března 1939. Došlo k celkovým hospodářským, politickým i stavovským změnám a bylo zapotřebí těmto změnám uzpůsobit i priority Svazu. Zástupci Svazu se připojili ke zdravotní komisi Národního souručenství a navázali styky s německými lékárnickými organizacemi. Jednou z nových hlavních priorit bylo po dohodě s ostatními stavovskými organizacemi vypracovat zcela nový návrh na zřízení lékárnické komory. Dále Svaz vzhledem k novým hospodářským poměrům urgoval včasné placení účtů nemocenskými pojišťovnami (131, 158).

Při schůzi ústředního výboru, která se konala 13. prosince 1940 vyzval Svaz své členy, aby od 1. ledna 1940 zrušili všechny svoje individuální dohody o dodávkách léků za ceny neodpovídající platným lékárnickým sazbám. Podobné dohody se mohly sjednávat pouze prostřednictvím Svazu (226).

Věstník Svazu českých lékárníků

Věstník Svazu českých lékárníků (dále jen VSvČL) byl časopis vydávaný SvČL (více v kapitole Farmaceutický tisk).

1938- Svazový ceník specialit.

Náklady na vytvoření byly vysoké, nebyl úplný, později vydán pro úplnost dodatek. Výhodou velkého ceníku bylo prázdné místo vzadu, kam si mohl lékárník průběžně doplňovat informace o nových specialitách na trhu. Podobný ceník specialit byl Svazem vydaný i v roce 1941 (29, 53).

červen 1939- Lékárnická ročenka

Lékárnická ročenka byla každoročně vydávána SvČL. Zájemcům, kteří si ji zaplatili, byla rozesílána do schránek. Pro představu cena ročenky v roce 1939 byla 35Kč (162).

listopad 1939- Daňová poradna pro členy Svazu

Svaz zajistil svým členům daňovou a bilanční poradnu, kterou vedl Rudolf Pachta, ředitel lékárnické účetní kanceláře. Dotazy měly být zasílány na adresu Svazu a odpovědi byly poté otištěny v nejbližším čísle Věstníku (163).

Česká lékárnická společnost

Česká lékárnická společnost (dále jen ČLS) byla jednou z hlavních stavovských organizací. Založena byla roku 1871 pod původním názvem Spolek českých lékárníků, v roce 1875 změněným na Farmaceutickou společnost v Praze. Později byl název pozmeněn na Československá lékárnická společnost. Po odpojení Slovenska na jaře 1939 byl název organizace upraven na Česká lékárnická společnost (206).

Hlavní úlohou ČLS bylo řešení stavovských otázek a problémů, společně se zástupci organizací Hlavního gremia lék. pro Čechy, Svazu českých lékárníků, Spolku čs. farmaceutů, Sdružení čsl. průmyslů chemických, Ústřední komise pro sběr léčivých rostlin, Českého podpůrného spolku lékárnického, OOČZL, zástupců MSZS a dalších. Vzhledem k tíživé době byla zdůrazněna bližší spolupráce všech zúčastněných korporací.

Předsedou ČLS byl v letech 1924-1941 prof. František Plzák (1877-1944), poté se předsednictví ujal prof. Dr. O.Tomíček (1891-1953), který byl v čele ČLS do sloučení profesních organizací v roce 1942 (50, 56, 202).

Počátkem roku 1938 měla ČLS 588 členů, z toho 544 řádných, 21 zakládajících, 7 mimořádných, 8 dopisujících a 8 čestných. Během roku 1939 se počty členů vlivem politických změn nepatrně snížily a v roce 1940 se vrátily přibližně na stejné počty (198, 202).

Společnost pořádala přibližně jednou měsíčně výborové schůze, třikrát do roka schůze členské a jednou ročně řádnou valnou hromadu za účasti zástupců ostatních stavovských korporací. Během okupace po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava se schůze ČLS, z důvodu všeobecného zákazu shromažďování, nekonaly. Poslední proběhla 14. března 1939. Od počátku roku 1940 bylo pořádání schůzí ČLS se souhlasem příslušných úřadů opět obnoveno (109, 198).

ČLS byla financována jednak z členských příspěvků, dále pak z hmotné podpory průmyslových podniků (B. Fragner, Medica) a z prostředků získaných inzercí v Časopise českého lékárnictva (dále jen ČČL, viz kapitola Farmaceutický tisk) a dalších příspěvků.

činnosti:

V roce 1938 dbala ČLS na informovanost lékárníků v oblasti první pomoci a protiplynové civilní obrany pořádáním kurzů za účasti dalších stavovských organizací. Aby i lékárník byl v tomto směru užitečný. O kurzy byl velký zájem a tak ČLS společně se SvČL a OoČZL vydala příručku „Bojové látky“. V roce 1938 pořádala ČLS společně s dalšími stavovskými organizacemi Sbíрку na obranu státu. V letech 1938 až 1940 vypisovala ČLS v ČČL soutěže v sepsání odborných prací na zadaná témata. Témata byla z okruhů vědy, praktické a obchodní farmacie a z dějin farmacie.

ČLS také provozovala odbornou knihovnu, podílela se na činnosti Aspirantské školy, podporovala kulturní akce, kongresy, vyvíjela snahu o vybudování lékárnického domu a o reformu studia, o vydání nového českého lékopisu, pořádala vědecké přednášky a soutěže o ceny (104, 108, 130, 198).

Odborné přednášky pořádala ČLS každoročně až do prosince roku 1941, kdy bylo jejich konání zakázané. Stejně tak se nemohl konat tradiční zájezd pro členy ČLS (202).

Výbor kondicinujících farmaceutů

Již na přelomu 19. a 20. století se jednalo o vytvoření lékárnické komory, která by kromě lékárníků- majitelů sdružovala i kondicinující farmaceuty. Příprava zákona o lékárnických komorách však stagnovala a tak byl v roce 1907 při grémiu lékárníků založen Výbor kondicinujících farmaceutů (dále jen VKF). Tento výbor zastupoval zájmy zaměstnaných lékárníků a vedl jejich evidenci. Rovněž se u VKF museli hlásit odpovědní správci lékáren, kteří neměli hlasovací právo v lékárnickém gremiu. Šlo především o případy provisorů lékáren, jejichž majitelé byli členy gremia samostatných lékárníků.

Předsedou VKF byl ve sledovaném období Mr. Reif. Při schůzích, které se konaly přibližně jednou měsíčně, jednali např. o žádostech o nové koncese, o převezech lékáren, o nových příslušnících kondicinujících farmaceutů a jejich evidenci. Zabývali se potvrzováním kondičních průkazů a udělováním pokut za opožděné hlášení kondice v lékárně. V rámci schůzí byly podávány zprávy o výplatách z Nadlejšovacího fondu kondicinujících lékárníků. VKF fungoval až do roku 1950 (71, 132, 152).

Do čtrnácti dnů od nástupu do služby ve veřejné nebo ústavní lékárně se každý magistr farmacie musel hlásit u Výboru kondicinujících farmaceutů (podle min. nařízení ze dne 17.6. 1907). Hlášení se týkalo i provisorů z důvodu evidence jejich služební doby. Pokud provisor působil v lékárně, jejíž majitel nebo nájemci měli oprávnění k vedení lékárny, měl i volební právo ve Výborech kondicinujících farmaceutů a musel platit členské příspěvky. V případě, že byl provisorem lékárny jejíž majitel potřebné oprávnění k vedení lékárny neměl, platit příspěvky nemusel, neměl hlasovací právo ve VKF, ale byl členem grémia, kde hlasovací právo měl (3).

Spolek československých farmaceutů v Praze

Spolek československých farmaceutů (dále jen SČF) byla organizace českých studentů farmacie s kulturním a sociálním zaměřením. Spolupracoval s profesory, docenty a lékárnickými společnostmi. Dále se SvČL, OOČZL a ČLS. Spolek se podílel na všech významných studentských a stavovských událostech. Členem Spolku měl být každý farmaceut a aspirant. Roční členský příspěvek činil 20Kč pro farmaceuta a 10Kč pro aspiranta (99, 100).

Předsedou SČF byl PhmC. Rudolf Sieber. Ve studijním roce 1937- 1938 měl Spolek 159 členů, z toho 8 čestných, 123 činných, 28 přispívajících. SČF se účastnil valných schůzí Sboru pro vybudování lékárnického domu, vydával časopis Mladá farmacie (viz kapitola Farmaceutický tisk) a pořádal pro své členy exkurze a zájezdy (98).

Činnost SČF byla přerušena v roce 1939 a obnovena po osvobození v roce 1945, kdy se změnil název organizace na Akční výbor posluchačů farmacie (42).

Odborová organizace českých zaměstnaných lékárníků

OOČZL byla organizace podporující zájmy a nároky zaměstnaných lékárníků a byla rozdělena na několik územně správních celků (žup). Členství bylo dobrovolné. Předsedou OOČZL byl od roku 1936 PhMr. Antonín Reif, tajemníkem byl v roce 1938 zvolen Mr. Mečl (116).

Organizace se v nově utvořené stavovské radě podílela na řešení mnoha otázek a problémů ve stavu, jako byl § 156 (viz kapitola Lékárny a nemocenské pojišťovny), úprava platů kolektivními smlouvami, vznik lékárnické komory, započítávání celé vojenské služby do služební doby, konflikty s drogisty, reforma studia, zřízení lékárnické platebny, a další. Organizace v roce přispívala do Sbírký na obranu státu (116, 118).

OOČZL a VKF předložily dne 8. července 1939 Hlavnímu grémiu lékárníků pro Čechy k projednání návrh o dřívějším zavírání lékáren, a to v 18h večer. HGL tento návrh projednalo a vzhledem k tomu, že souhlas vyslovila pouhá třetina, byl návrh zamítnut. Důvodem zamítnutí byla obava z případných škod, které by stavu vyvstaly dřívějším zavíráním lékáren (143).

Činností OOČZL bylo od 15. května 1938 zprostředkování všech volných míst ve farmacii po dohodě mezi OOČZL a SvČL. Dříve zprostředkování volných míst zastával kondiční odbor SvČL, který byl touto dohodou zrušen. Služba byla pro všechny magistry bezplatná. Zprostředkovatelna volných míst za devět měsíců své existence měla v evidenci 208 uchazečů o zaměstnání a 130 volných míst (115, 120).

OOČZL vydávala časopis Lékárenské listy (více v kapitole Farmaceutický tisk), který vycházel každých čtrnáct dní. Odpovědným redaktorem byl PhMr. Josef Mečl. Pro členy OOČZL byl časopis zdarma, pro ostatní bylo roční předplatné 50Kč.

Koncem listopadu 1938 došlo ke spojení ústředí Odborového ústředí (jehož byla OOČZL členem) a Středu. Vznikla tak nová ústředna nazvaná „Odborový střed soukromých zaměstnanců“ s celkem 130.000 členy. Úkolem měla být jako doposud účast na jednáních o právech a postavení soukromých zaměstnanců (126).

V roce 1939 došlo ke sloučení všech odborových organizací v zemi a OOČZL přešlo pod Jednotu soukromých zaměstnanců ve svobodných povoláních (117).

Odborová skupina zaměstnaných lékárníků- Jednoty soukromých zaměstnanců ve svobodných povoláních

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava došlo ke sloučení mnoha odborových organizací v jeden celek- Národní odborovou ústřednu zaměstnaneckou. Tato ústředna spojovala zájmy všech českých odborů ve prospěch zaměstnanců a národa a byla

rozdělena na tři samosprávné ústředí. Jedním z těchto samosprávných ústředí bylo Ústředí jednot soukromých zaměstnanců.

Protože pod toto ústředí spadala všechna soukromá povolání, dělilo se dále na pět jednot podle hlavních skupin povolání (zemědělství, průmysl, peněžní a pojišťovací ústavy, svobodná povolání a obchod, živnosti, doprava).

Zaměstnaní lékárníci byli dle §2, ost. 1, č. 4 a §4 vládního nařízení ze dne 25.ledna 1939, č. 9 Sb. I. sdružení v Jednotu soukromých zaměstnanců ve svobodných povoláních, která současně sdružovala i advokáty, notáře, žurnalisty, herce, zubní techniky, aj. Správou nového spolku byl pověřen výbor, ve kterém byli zaměstnaní lékárníci zastupováni PhMr. Antonínem Reifem (117, 121).

Sloučení představovalo pro původní OOČZL posílení, protože došlo ke vzniku jednotné organizace o velkém počtu členů. Původní OOČZL spadající nyní pod Jednotu, přešla pod název Odborová skupina zaměstnaných lékárníků (dále jen OSZL) a představovala samosprávný úsek Jednoty s vlastními kanceláři. Současně došlo k vytvoření nových župních odborů v Praze, Plzni, Brně a Přerově. Činnost VKF nebyla touto změnou nijak narušena ani pozměněna (119, 121).

Dosavadní činnost odborové organizace zůstala beze změny, časopis Lékařnické listy byl nadále vydáván, stejně tak zůstal v majetku organizace Kejdanův fond a Turkova nadace.

Nová odborová organizace byla ve vztahu k zaměstnavatelům zástupcem zaměstnanců daného oboru a jménem těchto zaměstnanců měla mimo jiné tato práva:

- a) sjednávat pracovní smlouvy
- b) zastupovat zaměstnance v zákonných institucích (např. soudy, úřady)
- c) zakládat pro zajištění svých členů zvláštní fondy
- d) zřizovat vlastní oblastní odbory a zprostředkovatelnou práce
- e) vydávat odborné publikace, časopisy, pořádat schůze, kulturní akce, přednášky

Odborová skupina zaměstnaných lékárníků byla spravována valnou hromadou, výborem a revisory (122).

Nadlepšovací fond kondicinujících farmaceutů

Nadlepšovací fond kondicinujících farmaceutů při Všeobecném penzijním ústavu v Praze fungoval jako orgán ve smyslu zákona o úpravě lékárnictví z 18.prosince 1906 ř. z. č. z r. 1907 podle vládního nařízení ze dne 9.února 1934 č. 42 Sb. z. a n. a vládního nařízení ze dne 21.prosince 1938 č. 364 Sb. z. a n. „o některých přechodných správních úpravách v oboru veřejnoprávního sociálního pojištění“ a podle jednacního řádu č. j. 5681/6/4, který schválilo 11.května 1935 ministerstvo sociální péče (227).

Nadlepšovací fond poskytoval finanční podporu pouze kondicinujícím lékárníkům, jejich vdovám a dětem. Podpory byly vypláceny z převážně z poplatků za udělení lékařenské koncese a z vybraných pokut. Výše poskytovaných příplatků k penzi byla v roce 1939 mezi 500- 800Kč měsíčně, pravidelné měsíční podpory 450- 700Kč měsíčně, podpory na děti max. 100Kč na měsíc a jednorázové podpory byly vypláceny dle charakteru konkrétního případu (170, 227).

Český podporující spolek lékárnický

Český podporující spolek lékárnický (dále jen ČPSL), tehdy téměř stoleté existence, byla dobrovolná organizace, do které se mohla přihlásit každá osoba z lékárnického stavu, mladší třiceti let. Roční příspěvek byl 50Kč. Ve stáří nebo v případě potřeby (vdovy po členech) byla členům vyplácena tímto spolkem roční podpora (102).

Předsedou byl PhMr. Adolf Písaříček, který v prosinci 1939 na svou funkci rezignoval. Po něm se ujal předsednictví PhMr. A. Dohnálek (229).

Spolek měl v roce 1938 167 členů. V roce 1939 měl tento spolek členů 156 a vyplatil 38 starobních a 18 vdovských podpor. Na valné hromadě konané 25. března 1938 v Praze byl přijat návrh, aby spolek přispěl částkou 10.000Kč pro Sbor pro vybudování lékárnického domu a stal se tím jeho zakládajícím členem (103, 153).

Bosákův fond

Bosákův fond byl vedený na počest lékárníka Bosáka. ČLS věnovala do tohoto fondu za každého svého člena 2Kč. Do fondu přispívali i různí dárci. Vybrané peníze měly být převedeny ve formě členského příspěvku Sboru pro vybudování lékárnického domu. Po konci druhé světové války posloužily finanční prostředky Bosákova fondu na podporu vysokoškolských studentů (42, 108).

Nadace Jana Purmanna pro nemajetné vdovy a sirotky

Nemajetné vdovy a sirotci po českých lékárnících měli na základě žádosti právo na roční příspěvek prostřednictvím Nadace Jana Purmanna pro nemajetné vdovy a sirotky. Příspěvek se vdovám vyplatil jednorázově pouze na jeden rok. Sirotci mužského pohlaví měli nárok na příspěvek do doby, než byli schopni se zaopatřit a sirotci ženského pohlaví do doby uzavření sňatku (127).

Kejdanův fond

Kejdanův fond spravovala OOČZL na počest PhMr. Josefa Kejdaný, který aktivně působil v Klubu československých lékárníků a v redakci Lékárnických listů. Jednalo se o fond na podporu vdov, sirotek a zaměstnaným lékárníkům, kteří se ocitli v nouzi (128).

6.1 SLOUČENÍ PROFESNÍCH ORGANIZACÍ

Na schůzi výboru ČLS 25.října 1938 navrhl jeden z členů PhMr. E.Margold (1893-1963) aby se všechny profesní organizace sloučily v jednu a stejně tak aby se sloučily všechny stavovské časopisy za účelem sjednocení lékárnického stavu. Tento návrh vyvolal mezi členy debatu o pozitivích a negativích, které by sloučení mohlo přinést. Nakonec se dohodli, aby předseda ČLS prof. Plzák domluvil společnou schůzi s předsedy ostatních profesních organizací, kde by návrh všichni společně projednali (56, 106).

Ke společné schůzi zástupců všech profesních organizací zanedlouho došlo. Návrhem na spojení organizací v jeden celek byli všichni přítomní zpočátku nadšení a dohodli se na vypracování podrobnějšího návrhu k realizaci. Po pěti dnech se však vyskytly potíže při jednání s OOČZL. Vedení Svazu, které bylo pro spojení s ČSL, vydalo návrh na vytvoření stavovské rady tvořené dvěma zástupci z každé organizace. OOČZL souhlasila, ale požadovala účast tří zástupců z každé organizace v radě (107).

Stavovská rada vznikla v listopadu roku 1938 v počtu devíti členů, po třech ze tří stavovských organizací- SvČL, ČLS a OOČZL. Cílem této rady byla společná cesta k vyřešení stavovských problémů. Na jaře 1939 jednali kupříkladu o způsobu provedení reformy studia a vzniku lékárnické komory (109, 124).

Činnost Stavovské rady však neměla dlouhého trvání. Další jednání byla přerušena událostmi z března 1939. Velké organizační změny přineslo až období během okupace. Sjednocení profesních organizací za účelem soudržnosti lékárnického stavu bylo jednomyslně schváleno všemi hlavními zástupci profesních organizací, a to SvČL, ČLS a VKF dne 4.března 1942 (49).

6.1.1 Ústřední svaz lékárníků

Ústřední svaz lékárníků (dále jen ÚSL) vznikl dne 16.června 1942 na základě výměru Zemského úřadu v Praze, který odsouhlasil vnitřní stanovy ÚSL, sjednané všemi hlavními profesními organizacemi ze dne 4.března 1942. Předsedou byl zvolen Dr. M.Vrtiš (1896-1962). Nová organizace sídlila v Praze v Lékárnickém domě a spojovala zájmy lékárníků- majitelů lékáren i zaměstnaných lékárníků. Schůze předsednictva se konaly přibližně jednou měsíčně, členské schůze přibližně jednou za

čtvrt roku a valné schůze jednou ročně. Všechny schůze musely být dopředu hlášeny a schváleny příslušnými úřady. Během schůzí byli přítomni i němečtí úředníci.

Hlavními body programu ÚSL po jeho založení bylo vybudování:

- České lékárnické akademie se vzdělávací funkcí
- Lékárnické příplatkové pokladny pro vyrovnání sociálních poměrů zaměstnaných lékárníků
- Sociálního systému příslušníků farmacie a jejich rodin pro zajištění v případě nemoci, invalidity a stáří

Počátkem roku 1943 ke dni 12. února měl ÚSL 1753 členů, což bylo přibližně 90% všech příslušníků oboru farmacie na území Protektorátu Čechy a Morava (48, 49).

Česká lékárnická akademie

Česká lékárnická akademie (dále jen ČLA) byla vzdělávací složkou ÚSL, fungující od jara roku 1942. Sloužila k dalšímu vzdělávání farmaceutů. Vzdělávání probíhalo formou přednášek a kurzů pořádaných pro členy ÚSL v Lékárnickém domě v Praze. Probíhaly zde mimo jiné například kurzy němčiny a přednášky z oblasti nových vědeckých poznatků a objevů. Od roku 1943 ČLA řídila činnost aspirantské školy a rozšířila působnost konání přednášek a kurzů také do ostatních větších měst v Protektorátu Čechy a Morava. Kurzy byly pořádané kromě Prahy i v Brně, Ostravě, Plzni, Přerově a v Hradci Králové (48).

Lékárnická příplatková pokladna

Před druhou světovou válkou se stavovské organizace snažily v rámci sociálního programu o vytvoření Lékárnické příplatkové pokladny, která měla sloužit k sociálnímu vyrovnání mezi mladšími a staršími kolegy a mezi svobodnými a živiteli rodin. Příjmy pokladny měly tvořit příspěvky samostatných lékárníků. Jednání mezi členy ÚSL o Lékárnické příplatkové pokladně během roku 1942 byly pozastaveny mzdovými vyhláškami (viz kapitola Zvýšení platů zaměstnaných lékárníků). Ani do

konce roku 1945 se z politických, finančních a hospodářských důvodů nepodařilo Lékárnickou příplatkovou platebnu založit (48, 73).

Sociální odbor při ÚSL

Společně se založením ÚSL vznikl i Sociální odbor při ÚSL (dále jen Sociální odbor), který zahájil svou činnost 1.července 1943. Účelem tohoto odboru bylo zajištění finančních podpor pro potřebné příslušníky lékárnického stavu. Příjmy Sociálního odboru byly tvořené povinnými příspěvky členů ÚSL, dále případnými dary nebo odkazy členů. Ve prospěch základního jmění odváděli členské lékárny 2% ze svých účtů předkládaných k proplacení nemocenským pojišťovnám. Sociální odbor byl vedený předsedou a předsednickou radou.

Veškeré vyplácené podpory se přidělovaly na základě písemné žádosti s příloženými dokumenty o sociálních, majetkových a rodinných poměrech žadatele. Současně se při stanovení výše podpory přihlíželo k ostatním případným podporám, které žadatel pobíral. Přednost při udělování podpor měli starší a zaměstnaní lékárníci, kteří si bez vlastního zavinění nemohli otevřít vlastní lékárnou. Základní částka měsíčních podpor byla ve výši 300Kč (43, 47).

6.2 LÉKÁRNICKÝ DŮM

Sbor pro vybudování lékárnického domu v Praze

Vybudování lékárnického domu bylo dlouholetým přáním lékárníků. K realizaci tohoto plánu byl v roce 1938 za spoluúčasti všech profesních organizací založený Sbor pro vybudování lékárnického domu (dále jen SPVLD). Předsedou Sboru byl od roku 1938 do roku 1940 PhMr. A. Písaříček (1874-1952).

Členské příspěvky se platily: 20Kč ročně za přispívajícího člena, 100Kč ročně za člena činného a jednorázový příspěvek 1.000Kč za člena zakládajícího. Sbor potřeboval vybrat jeden milion korun. ČLS se stala zakládajícím členem příspěvkem ve

výši 30.000Kč z Bosákova fondu a vyzývala pravidelně členy stavu k zaslání příspěvku pro SPVLD (108, 113).

Po roce fungování SPVLD se vzhledem k politickým a hospodářským změnám, které se odehrály v roce 1938, nepodařilo vybrat potřebný obnos. Všeobecný zákaz shromažďování znemožnil SPVLD konání výborových schůzí a hospodářská situace nedovolila vybrání požadovaného obnosu k realizaci. Výborová schůze se mohla konat až 26. ledna 1939, kde byla na programu především výzva stavu k aktivnějšímu přístupu. Sbor měl ke konci roku 1938 celkem 165 členů. Valné schůze Sboru se mohli zúčastnit pouze členové, kteří měli za předcházející rok zaplacené členské příspěvky a tito členové měli i hlasovací právo (114, 199).

Během dvou let od svého založení se SPVLD podařilo zakoupit nemovitost v centru Prahy. Oznámil to předseda Sboru při valné schůzi konané 4. června 1940. Konaly se zde kulturní a vzdělávací akce (190).

6.3 UDÁLOSTI

VI. Mezinárodní kongres pro léčivé, aromatické a příbuzné rostliny v Praze 1938

Ve dnech 15. až 17. září 1938 se v Praze konal VI. Mezinárodní kongres pro léčivé, aromatické a příbuzné rostliny pod patronátem ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Jednalo se o mimořádnou událost konanou v době těsně před mobilizací a i přes předválečné napětí přijelo mnoho hostů z různých zemí. Do Prahy přijeli zástupci ústředních státních úřadů, vysokých škol, vědeckých, průmyslových a obchodních společností. Přijely delegace z Anglie, Belgie, Německa, Lotyšska, Španělska, Francie, Maďarska, Egypta, a další. Program kongresu byl uzpůsoben podle hlavních témat z oblasti teoreticko-vědecké, oblasti produkce, obchodu a zkoušení drog (180).

XI. Kongres Mezinárodní lékárnické federace (FIP) v Berlíně 1939

Ve dnech 27.- 31. srpna 1939 se měl v Berlíně konat XI. Kongres Mezinárodní lékárnické federace. Členem této federace byl Svaz českých lékárníků. Kongresu se

měli společně zúčastnit delegáti SvČL a ČLS. Celkem se mělo zúčastnit 22 delegací různých národů a den před začátkem bylo všem účastníkům ze strany pořadatelů konání kongresu potvrzeno. Účastníci české delegace do Berlína 27. srpna 1939 dorazili. Po jejich příjezdu však zjistili, že vzhledem k válečné hrozbě v Evropě spousta delegací svou účast na poslední chvíli odřekla a dostavili se kromě české delegace jen zástupci z Holandska, Maďarska, Švédska, Dánska, Finska a jižní Evropy. Sjezd byl odložen na neurčito. Česká delegace se v Berlíně zdržela do druhého dne a na přátelském večírku FIP navázala kontakt s kolegy z ostatních zemí. Předseda Svazu PhMr. J. Ventura si pochvaloval srdečné přijetí od říšskoneměckých kolegů, a to především od Reichsapothekerführera a SA-Brigadeführera A. Schmierera (159, 181).

Akce Národního souručenství: Květen- měsíc národního zdraví 1939

Dne 1. května 1939 zahájilo Národní souručenství akci „Květen, měsíc národního zdraví“. Jednalo se o rozsáhlou národní akci na podporu zdraví lidu, především matek a dětí. V celé zemi probíhaly veřejné sbírky, jejichž výtěžek měl být věnován ve prospěch péče o matky a děti. Součástí akce byla i vědecká konference preventivního lékařství. Svaz českých lékárníků přispěl k národní akci po dohodě se zdravotní komisí Národního souručenství vydáním uměleckého plakátu. Tento plakát byl rozeslán všem lékárnám k vystavení v oficínách na podporu národního zdraví (148).

Týden pořádku a čistoty na venkově 1939

Ve dnech 1. až 7. června 1939 uspořádal zdravotní výbor Národního souručenství akci s názvem „Týden pořádku a čistoty na venkově“ za účelem eliminace všech hygienických a estetických závad na venkově. Lékárníci se v zájmu pozvednutí významu lékárnictva k akci připojili (149).

7 FARMACEUTICKÝ TISK

Během období od roku 1938 až 1945 byly na území Čech a Moravy vydávány následující časopisy:

Časopis českého lékárnictva (1920- 1941)

ČLS vydávala jednou měsíčně vědecky zaměřený Časopis Československého lékárnictva, který byl populární i v zahraničí. Od roku 1939 byl vydáván pod názvem Časopis českého lékárnictva. Časopis byl vydáván od roku 1920 a kromě vědeckých článků obsahoval i články o historii farmacie, aktualitách z lékárnického stavu a ze společnosti o rozsahu přibližně 230 stran ročně. Odpovědným redaktorem byl ve sledované době Dr. S.Škramovský. Pro členy ČLS byl časopis zdarma, jinak stálo roční předplatné 60Kč. K ČČL byl vydáván časopis Mladá farmacie a to Spolkem československých farmaceutů za podpory ČLS (50, 104).

V dubnu roku 1941 bylo na výborové schůzi ČLS rozhodnuto, aby se Časopis českého lékárnictva stal členem Svazu nakladatelů denních listů a periodických časopisů. Časopisu bylo v květnu téhož roku úředně povoleno otiskovat souhrny vědeckých článků v němčině (204).

ČČL fungoval v plném rozsahu až do roku 1942, kdy byly sloučeny všechny stavovské časopisy a ČČL vycházel jako vědecká příloha Lékárnického Věstníku (viz kapitola Sjednocení farmaceutického tisku). Po osvobození v květnu 1945 nahradil ČČL dosavadní Lékárnický Věstník a byl až do konce roku 1945 jediným stavovským časopisem. Měl vycházet dvakrát měsíčně ve stejném rozsahu jako původní Lékárnický Věstník (42).

Věstník Svazu českých lékárníků

Věstník Svazu českých lékárníků byl časopis vydáván SvČL dvakrát měsíčně, vždy k polovině a ke konci měsíce. Od ledna 1940 do roku 1942, kdy byly stavovské časopisy sloučené, byl hlavním redaktorem PhMr. František Russ. Redakce časopisu sídlila v Praze. Pro členy Svazu byl zdarma, pro ostatní bylo roční předplatné 270 až 320Kč. Svaz poskytoval slevy na inzeráty otištěné ve Věstníku a to 30% slevu členům a 20% slevu spolupracujícím firmám.

Náplní časopisu byly především aktuality ze stavovských organizací, informace o plánovaných schůzích SČL, Hlavního grémia lékárníku pro Čechy a filiálních grémií, zápisy z důležitých schůzí těchto organizací, důležitých stavovských událostech. To vše v samostatné rubrice Ze stavovských organizací. Dále v rubrice Hospodářská hlídka byla otiskována vládní nařízení a vyhlášky, změny sazeb, pracovních podmínek, apod. V rubrice Účetní a daňová hlídka byly např. pokyny pro vyplnění daňových přiznání, informace o daních, atd. Dále časopis obsahoval rubriku Právní hlídka, Osobní zprávy (články o významných osobnostech), Různé zprávy (sňatky, úmrtí, žádosti o nové koncese, změny cen, apod.) (164).

Mladá farmacie

SČF vydával časopis Mladá farmacie, který byl přílohou ČČL. Časopis ve sledované době řídil PhMr. Jan Štěpán. Školní rok 1937- 1938 byl již šestým ročníkem, kdy časopis vycházel. V časopisu Mladá farmacie byly obsaženy kromě úvodních článků články autorské z vědeckých a společenských kruhů a články o činnostech a schůzích SČF (98).

Praktický lékárník (1932- 1941)

Praktický lékárník (dále jen PL) byl časopis vydaváný od roku 1932 do roku 1941. Časopis vycházel jednou měsíčně a předplatné stálo 60Kč na rok. Čtenář v časopise mohl najít tyto rubriky: Praktická farmacie, zdravotní hlídka (ošetřování ran, toxikologické studie), náhradní léčiva (čím lze léčivé přípravky nahradit, možné záměny), po práci (odlehčená témata, vtipy), němčina pro farmaceuty (německý článek a němu přeložená slovíčka), lékárnický život (ze života lékárníků), otázky a odpovědi, literatura, bursa, obchodní farmacie (vyhlášky, nařízení). Od ledna roku 1939 byla zavedena nová rubrika- Propagace. Šlo o rubriku věnovanou reklamě, způsobu instalací výkladních skříní, jejich aranžmá apod. Rubriku vedli specializovaní architekti. Od 1.ledna 1940 do roku 1941 byl odpovědným redaktorem časopisu PhMr. Vilém Janatka. V květnu 1940 byla v časopise zavedena nová rubrika Naše lékárny, popisující dějiny významných lékáren v Čechách a na Moravě. Od roku 1940 navíc výrazným rozsahem přibýly vědecké články, které do té doby v časopise tak velkou mírou obsaženy nebyly.

V příloze Praktického lékárníka byly od jara 1940 otiskovány předpisy na léčivé přípravky, které si lékárníci mohli uspořádat do praktické příručky. Tyto nové přílohy si mohl každý lékárník v redakci objednat a byly zpoplatněny částkou 10Kč za 100 listů (44, 55, 211).

Lékařnické listy (1907- 1941)

Lékařnické listy (dále jen LL) byl časopis zaměstnaných lékárníků, vydávaný OOCZL. Ve sledované době byl do sloučení farmaceutického tisku v roce 1942 odpovědným redaktorem časopisu PhMr. Josef Mečl. Hlavní náplní časopisu bylo řešení otázek v oblasti zaměstnanosti a pracovních podmínek zaměstnaných lékárníků. Mezi rubriky patřily např.: Farmaceutický trh, Poznámky, Referáty, Literatura, Ze dne, Z praxe, Otázky a odpovědi, a další. V roce 1938 se chystali vydat Sazbu pro strany úlev požívajících. Jednalo se o III. vydání této příručky, která byla praktickou pomůckou v lékárně. Příručka měla 15 stran a měla obsahovat pokladenské sazby oficiální i neoficiální, výpočet cen běžných neoficiálních přípravků a tabulky k usnadnění výpočtu různých cen. Objednávky pro tyto příručky byly vyřizovány v redakci Lékařenských listů. Cena jedné příručky byla 22Kč (31, 54).

7.1 SJEDNOCENÍ FARMACEUTICKÉHO TISKU

K datu 1.ledna 1942 došlo ke sloučení všech farmaceutických časopisů pod jediný odborný časopis a to Lékařnický Věstník. Na sloučení se dohodli všechny hlavní profesní organizace v čele se Svazem českých lékárníků, dále Česká lékařnická společnost, Výbor kondicinujících farmaceutů a vydavatel Lékařnických listů. Lékařnický věstník byl vydávaný až do dne osvobození na konci druhé světové války. Pak byl nahrazen Časopisem českého lékařnictva, který byl až do konce sledovaného období, tedy do konce roku 1945 jediným odborným časopisem (52).

Lékárnický Věstník (1942- 1945)

Majitelem Lékárnického Věstníku byl od jeho vzniku 1.ledna 1942 Svaz českých lékárníků. Vycházel do konce druhé světové války jako čtrnáctideník s vědeckou přílohou, na kterou si čtenář připlácel předplatné zvlášť. Vědecká příloha nesla název Časopis českého lékárnictva, kde byly otiskovány pouze vědecké články. Redakční rada Lékárnického Věstníku byla tvořena bývalými redaktory původních odborných časopisů.

Hlavní rubriky časopisu se zaměřovaly zejména na praktické záležitosti z provozu lékáren, na novou legislativu a její provádění v praxi, na činnosti profesních organizací, apod. Rubriky nesly názvy např.: Z lékárnické praxe, Hospodářské záležitosti, Sociální otázky, Daně a poplatky, Ze stavovských organizací, Zprávy osobní, Nové knihy, Ze dne, Různé zprávy, Mladá farmacie (52).

Lékárnický Věstník byl vydávaný až do května 1945. Po osvobození českého území ho v plném rozsahu nahradil Časopis českého lékárnictva (42).

8 PROBLÉMY DOBY

V předzvěsti války a vzrůstajícího válečného napětí v roce 1938 nebyly lékárny prohlášeny na podniky důležité pro obranu státu. Důležitost existence provozu lékáren tak byla podceněna. Došlo k hromadnému povolávání lékárníků do vojenské služby, sklady velkoobchodů a výrobců léčiv byly uzavřeny, aby kapitálově silnější obchodníci nezkoupili všechny zásoby léčiv. V prvních dnech mobilizace tak vznikl zmatek, protože na uzavření velkoobchodů nebyly lékárny připravené a neměly dostatečné zásoby léčiv. Provoz mnoha lékáren byl omezen nebo dočasně úplně zastaven, což mohlo ohrozit zásobení civilního obyvatelstva potřebnými léky. To bylo důvodem pro pozdější vydání vládního nařízení o povinné zásobě léčiv na skladě lékárny což vedlo k ještě větším existenčním problémům a zadlužování některých lékáren. Navíc velkoobchody požadovaly najednou platby za odběr zboží ihned a v hotovosti. Válečné napětí sice netrvalo dlouho, ale vzniklá situace a zmatek prokázaly důležitost existence lékáren a jejich zásobení jako významné složky veřejného zdravotnictví a bylo zapotřebí všeobecně upevnit její existenční stabilitu (133, 174).

8.1 SITUACE PO ODTRŽENÍ SUDETSKÉHO ÚZEMÍ (1938)

Po odtržení sudetského území od území Československa na podzim roku 1938 došlo k četným obrátům v životech lékárníků a jejich rodin nejen na zbývajícím území Československa, ale především v samotném pohraničí.

Ti, kteří se rozhodli v pohraničí zůstat, se museli potýkat s neradostnými událostmi a příhodami všedního dne. Stejně tak jako se Češi snažili podporovat na svém území pouze české firmy a jejich výrobky, tak i Němci- henleinovci v pohraničí prosazovali výrobky a firmy německé. Pro českého majitele farmaceutické firmy v pohraničí nastalo obtížné diskriminační období (20).

V Československu se lékárníci snažili podpořit národního ducha a cítění nejen v tisku, ale také v praxi. V létě roku 1939 byly propagační komisí Národního souručenství vydané nástěnné odznaky Národního souručenství o velikosti 34x42cm jako symbol jednoty českého národa. Tyto odznaky byly určené k vyzdobení všech

českých úřadů a podniků a i lékárníci byli vyzváni k jejich vyvěšení na svých lékárnách (45).

Dalším projevem soudržnosti národa byla již od roku 1938 výzva k upřednostnění odběru českých výrobků, od českých firem. Do popředí zájmu se dostala především Respharma. V březnu roku 1938 se ve výkladech lékáren začaly více objevovat přípravky zahraničních firem než českých. Zahraniční firmy začaly lékárnám dodávat i velké světelné reklamy na své výrobky, které si mnozí lékárníci ve svých výkladech ochotně vystavili. Vlastenečtí lékárníci volali po poutačích českých firem, které po tomto volání své reklamní tabule ochotně poskytly (37).

Kupříkladu německá firma Bayer, která kromě léčivých přípravků údajně vyráběla pro Německo jedovaté bojové plyny, v létě 1938 začala zasílat korespondenci českým lékárníkům pouze v němčině. U většiny českých lékárníků německá korespondence vyvolávala pocit urážky jejich národní hrdosti a podpořila tak jejich aktivitu ve smyslu sníženého odběru léčiv od německých firem a podporu výrobků českých (175).

Po připojení sudetského území k Německu začali mnozí výrobci léčiv tisknout obaly na léčiva v česko-německém jazyce. S dvojjazyčnými obaly čeští lékárníci nesouhlasili a mnozí z nich je výrobcům vraceli zpět. Většina českého obyvatelstva v praxi české výrobky opravdu upřednostnila a německé nekoupili. Například místo Aspirinu si na doporučení lékárníka zakoupili přípravek české výroby. Nebo byly v lékárnách vyvěšovány cedule typu: „*Žádáte-li Aspirin či Veramon, kupujete říšskoněmecké výrobky.*“ (185, 186).

Podpora a propagace českých výrobků a firem ustoupila s příchodem německých okupantů v roce 1939.

8.2 NEZAMĚSTNANOST

Po odtržení sudetského území v říjnu roku 1938 vyvstaly další otázky ohledně řešení problémů ve stavu. Jednalo se především o stoupající nezaměstnanost. Ztrátou pohraničí přišlo Československo o 260 veřejných lékáren, z původního počtu 734 lékáren v ČSR (133). Mělo dojít k návratu farmaceutů z presenční vojenské služby, čímž se ještě zvýšil počet uchazečů o zaměstnání. Mezi nezaměstnanými byli hlavně

mladí lidé. Samostatní lékárníci málokdy do své lékárny chtěli přibrat dalšího kolegu z úsporných důvodů. V Praze byla situace nezaměstnanosti ještě horší, proto byli uchazeči vyzýváni k obsazování případných volných míst po celém území zbývajícího Československa (57).

Dle zprávy OOČZL bylo ke dni 9. listopadu 1938 hlášeno za poslední tři týdny 11 volných míst pro magistry farmacie. Na tato volná místa se zprostředkovatelně přihlásilo 46 uchazečů. Obdobné to bylo s volnými místy pro aspiranty. Na dvě volná místa pro aspiranty se přihlásilo 11 uchazečů. Při zprostředkování zaměstnání, o které se ucházelo více uchazečů stejné odborné úrovně, měla být dle vládního nařízení ze dne 21. března 1939. č. 84 dána přednost osobám z jinak nezaopatřených rodin. Dále osobám, které byli delší dobu nezaměstnané a těm, kteří se vrátili z vojenské služby (80, 78).

Připojení Sudet k Německu mělo za následek přesuny lékárníků, ať už dobrovolně nebo vynuceně, ze zabraného území do Československa. Tyto přesuny přispěly k nárustu počtu žadatelů o nové koncese. Docházelo i k výměnám lékáren mezi českými a německými lékárníky. V listopadu roku 1938 si žádalo o výměnu lékárny přibližně sedmdesát českých lékárníků proti třiceti německým. Z toho se výměna podařila asi v deseti případech, protože byly výměny lékáren později zakázány a ty které proběhly, byly podmíněny dodatečným schválením. Očekávalo se tedy okolo šedesáti nových žadatelů o koncese. K tomu se braly v úvahu žádosti kondicinujících farmaceutů, kteří na udělení koncese měli mít brzy nárok a měli by mít přednostní právo na udělení nové koncese. Navíc se počítalo s dalším přílivem kondicinujících farmaceutů ze zabraného území, kteří se také budou ucházet o místo. Tato nová situace přinesla spoustu diskuzí mezi profesními organizacemi a hledalo se řešení.

Jednou z možností, která už byla delší dobu navrhována, byla správa lékáren pouze v rukou lékárníků. Jednalo se o lékárny reálné a radikované, kterých bylo na našem území okolo třiceti a byly ve vlastnictví nelékárníků. Lékárníci z pohraničí ve většině případů disponovali majetkem, za který by mohli tyto lékárny vykoupit. Jejich přáním byla i dohoda o možných výměnách lékáren, díky kterým by ubylo žádostí o nové koncese.

Další možností by bylo převzetí lékáren provozovaných právem vdovským nebo sirotčím do lékárnických rukou (64, 75).

Návrh o povinném pronájmu a odpovědné správě veřejných lékáren

V květnu roku 1939 podal VKF a OOČZL návrh Ministerstvu sociální a zdravotní zprávy a sociální komisi Národního souručenství. Návrh zahrnoval podmínky povinného pronájmu a správy veřejných lékáren, kdy povinnému pronájmu mají podléhat: veřejné lékárny provozované na účet vdov a manželských potomků (tyto lékárny mohly být po dobu max. 6 měsíců provozovány odpovědným správcem), veř. lékárny klášterní a reálné, jejichž majitelé nejsou odborně způsobilí k samostatnému provozování. Dále měla být dle návrhu veřejná lékárna pronajata, pokud majitel ohrožoval správnou distribuci léčiv, pokud byl nearijec nebo pokud byl fyzicky nebo psychicky neschopný lékárnu provozovat, apod.

Konečné rozhodnutí měl vydávat zemský úřad. Zemský úřad měl rovněž rozhodovat o vhodnosti nového nájemce, který musel předložit doklady o osobní způsobilosti a musel být arijského původu.

Zemský úřad mohl také z úřední moci nebo na podnět lékárnických zastupitelstev nařídit odstoupení odpovědného správce pokud se ho týkají stejná pravidla jako pro majitele lékáren. V případě nemoci majitele lékárny delší než 6 týdnů, může zemský úřad dosadit odpovědného správce pro tuto lékárnu (1, 139).

12. května 1939 se konala porada zástupců MSZS, samostatných lékárníků a kondic. farmaceutů, kde se jednalo o konečné podobě návrhu a jeho přepracovaná forma byla postoupena lékárnické subkomisi při Národním souručenství. Ze strany samostatných i zaměstnaných lékárníků byl navíc vznesen požadavek, aby současně s projednáváním návrhu o povinném pronájmu bylo jednáno i o návrhu zřízení Lékárnické komory. Ministerstvo s tímto požadavkem souhlasilo a stanovilo termíny porady v obou záležitostech na konec května 1939. Další jednání odsunuly nové politické změny (2).

Magistrát hlavního města Prahy vyzval v souvislosti s novou okupační mocí v květnu 1939 Hlavní grémium lékárníků pro Čechy aby vypracovalo seznam lékáren, kterých se týkalo vládní nařízení ze dne 21. března 1939, č. 87 Sb. z. a n. aby lékárny, pokud to vyžadoval veřejný zájem, jmenovaly důvěrníka nebo vnučeného správce. Jednalo se hlavně o lékárny, jejichž majitel nebyl arijského původu. Hlavní grémium lékárníků proto společně s dalšími stavovskými organizacemi, podniklo v červenci roku 1939 průzkum ve formě dotazníků ohledně počtu nearijců v lékárnách. Mezi samostatnými lékárníky bylo méně než 1% nearijců a z počtu zaměstnaných lékárníků

okolo 5%. Tyto počty se rychle redukovaly a v létě 1939 nebyla v Praze žádná lékárna vedená lékárníkem nearijského původu, tudíž nebylo v Praze třeba zakročit ohledně vnucených spávců lékáren vedených nearijci, jak požadoval Magistrát hlavního města Prahy (135, 141).

V souvislosti s povinným pronájmem v lékárně srpnu 1939 provedlo MSZS průzkum počtu lékáren, kterých by se návrh o povinném pronájmu týkal. Zjišťoval se počet lékáren:

- a) ve kterých byl majitelem nearijec
- b) lékárny provozované vdovským právem- nearijkou
- c) lékárny koncesované, provozované ve prospěch vdov a potomků
- d) lékárny koncesované, spravované provizorem nebo nájemcem po dobu nemoci majitele

Dále se pod výnosem Ministerstva veřejného zdravotnictví a těl. výchovy ze dne 14.července 1939, č. j. N 4315-7/7-39 zjišťovaly obraty veřejných lékáren za období 1937-1938 prostřednictvím náhledů do jejich berních spisů (13). Další kroky v souvislosti s povinným pronájmem lékáren vlivem politických a organizačních změn podniknuty nebyly.

Podpory v nezaměstnanosti:

Na podporu v nezaměstnanosti měla nárok osoba, která byla propuštěna ze zaměstnání bez vlastního zavinění a kde za ni bylo odváděno nemocenské pojištění. Nárok na podporu získal člen OOČZL, který platil členské příspěvky po dobu alespoň dvou let. Nezaměstnaný se hlásil u zprostředkovatelný práce a tento den se počítal jako první den nezaměstnanosti. Podpora byla vyplácena měsíčně po dobu šesti měsíců v částce 6Kč na den. Dle vládních předpisů byl vyplácen státní příplatek ve výši 12Kč na den (82).

Nezaměstnaní farmaceuti z pohraničí se měli dle výnosu ministerstva sociální péče ze dne 18. října 1938 hlásit u OOČZL, kde obdrželi pokyny pro získání podpory v nezaměstnanosti. Protože se tito uchazeči v mnohých případech nemohli prokázat potřebnými doklady (kondiční průkazy), bylo jim sděleno, jak v tomto případě postupovat. Veškerá potvrzení, která jim nemohl vydat obecní úřad v místě jejich původního bydliště, mohla být nahrazena potvrzeními vydanými obecním úřadem

v místě nového bydliště. K žádosti o podporu muselo být připojeno speciální osvědčení okresního úřadu, že žadatel nepobírá žádné jiné státní podpory pro uprchlíky a že nebyl povolán do pracovního tábora. (86, 94).

Každý nezaměstnaný od 18 let se ve sledované době musel hlásit u okresního úřadu a pokud byl lékařem uznán za zdravotně schopného, mohl být přidělen do pracovního útvaru (tábora). Pokud přidělen nebyl, měl nárok na podporu v nezaměstnanosti ze státních prostředků s podporou odborových organizací, což byl tzv. Gentský systém podpor v nezaměstnanosti (84,85).

Platnost Gentského systému podpor v nezaměstnanosti byla prodloužena do konce února 1939. Od 1. března 1939 pak měla platit úprava tohoto systému ve smyslu omezení podpory. Okresní úřady měly přezkoumávat případné ohrožení výživy každého žadatele a na základě toho rozhodnout, zda má žadatel na podporu v nezaměstnanosti nárok. U osob, evidovaných před 1. březnem 1939, došlo ke snížení státní podpory, kdy byla výše státního příspěvku pouze jednonásobkem podpory organizace. Snížen byl i státní příspěvek na provoz OOČZL (76, 93).

Nový Podpurný řád vydaný Jednotou soukromých zaměstnanců ve svobodných povoláních (původní OOČZL, viz. kap. Profesní organizace) stanovil novou výši podpor v nezaměstnanosti. Tato podpora byla odstupňována podle délky členství dotyčné osoby v organizaci, rodinného stavu, počtu dětí. Skládala se stejně jako původní podpora z podpory organizace a státního příplatku (123).

Zrušení gentského systému vyplácení podpor v nezaměstnanosti proběhlo vydáním vládního nařízení ze dne 19.března 1940, čís. 101 Sb., o podporách v nezaměstnanosti, platné od 1.května 1940. Nový systém vyplácení podpor v nezaměstnanosti byl způsobem úhrad nákladů podobný systému veřejnoprávního pojištění. K provedení tohoto nařízení vydalo ministerstvo sociální a zdravotní správy vyhlášku ze dne 17.května 1940.

K úhradě nákladů podpor v nezaměstnanosti měli platit všechny osoby podléhající povinnému nemocenskému pojištění a jejich zaměstnavatelé, částku ve výši 1% střední denní mzdy. Zaměstnanci a jejich zaměstnavatelé měli platit příspěvek napůl (194).

Nucená práce pro Říši (1939)

Všichni práceschopní muži ve věku od ukončeného 16. roku do 25 let byli povoláni k všeobecné pracovní povinnosti vydáním vládního nařízení ze dne 25.července 1939, čís. 190 Sb. z a n., které se týkalo i aspirantů a magistrů farmacie. Jednalo se o práce všeho druhu. Bylo zřízeno celkem 23 úřadů práce po celém Protektorátě, kde se museli dotyční muži hlásit a následně byli prohlédnuti okresním lékařem, který zhodnotil jejich zdravotní způsobilost pro práci. Pracovní povinnost trvala jeden rok s možným proudloužením na roky dva. Dosavadní pracovní poměr povolaných mužů měl skončit dnem předcházejícím dne jejich nástupu k výkonu služby. Současně k poslednímu dni v zaměstnání měly být vyplacené platy, na které měl zaměstnanec před svým odchodem nárok. Jistou úlevu v podobě zkrácení doby pracovní povinnosti (až o šest měsíců) měli muži, kteří měli po výkonu vojenské služby.

V odůvodněných případech mohl být výkon pracovní povinnosti odložen, například studentům, kteří se připravovali na výkon určité profese, až do doby ukončení jejich studia. Díky tomu mohli studenti farmacie i aspiranti žádat u příslušného pracovního úřadu o odklad pracovní povinnosti. Tento úřad jejich žádosti mohl, ale ani nemusel vyhovět. Odklad byl povolen nejpozději do ukončeného 28. roku žadatele. Kromě studia mohlo být důvodem pro odklad i sociální hledisko. Například pokud by odchodem povolaného muže utrpěla jeho rodina výraznou ztrátu nebo pokud se jednalo o zaměstnance hospodářsky významné společnosti (87).

Případní zájemci o zaměstnání v lékárnách v Říši se mohli informovat o volných pozicích v kanceláři korporace Deutsche Gesundheitskammer für das Protektorat Böhmen und Mähren v Praze (95).

8.3 ŽIDÉ V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

Židé byli během roku 1939 v Protektorátu Čechy a Morava vyloučeni z vykonávání činností v oblasti veřejných služeb, soudů, advokátních a notářských kanceláří. Židovští lékaři nesměli léčit pacienty na účet nemocenských pojišťoven. Židovští majitelé podniků a pozemků nesměli s těmito majetky nijak nakládat bez souhlasu příslušného říšského úřadu. Další omezení pro židovské osoby vyplývalo z vládního nařízení č. 265/1938 Sb. z. a n., o dočasném omezení v živnostenském

a jiném vydělečném podnikání. Židé podle tohoto nařízení nesměli vykonávat živnostenskou činnost, získávat nová živnostenská oprávnění, nesměly jim být udělovány nové koncese, nesměli být jmenováni odpovědnými správci, apod. (178)

Průkazy rodového původu

Židovský původ se posuzoval dle výše zmíněného nařízení podle prarodičů. K průkazu rodového (arijského) původu měl být předložen vlastní křestní list, křestní (rodné) listy obou rodičů a obou prarodičů, z otcovy i matčiny strany. Úřadům muselo být tedy předloženo celkem sedm křestních listů.

Vzhledem k časovým nárokům při opatřování potřebných křestních listů bylo vydáno vládní nařízení ze dne 19. května 1939, č. 166 Sb., o opatřování dokladů pro úřední důkaz rodového původu. Potřebné doklady měly být tímto nařízením vydávány prostřednictvím ministerstva vnitra na základě písemné žádosti. Žádost byl podávána v podobě rozsáhlých formulářů, které musely být vyplněny potřebnými údaji. Za vystavení jednoho dokladu se platilo 6Kč a v případě delšího hledání potřebných údajů o žadateli a jeho rodině se připočítávala taxa 7,50Kč za každou započatou půlhodinu hledání.

Průkaz rodového původu si měl ve vlastním zájmu obstarat každý, i příslušníci lékárnického stavu. Lékárnická grémia v Čechách a na Moravě se dohodla se Svazem českých lékárníků o vytvoření evidence průkazů rodového původu všech příslušníků stavu pro usnadnění práce s úřady. Do doby vzniku této evidence, mělo být od všech stavovských příslušníků vybráno tzv. místopřísežné prohlášení o arijském původu (178).

Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě ze dne 21.června 1939 o židovském majetku, ve znění opravy ze dne 29. června 1939

Dle §6 výše uvedeného nařízení se žida považali:

- 1) osoby pocházející nejméně ze tří zcela židovských prarodičů (tzv. úplný žid)
- 2) osoby pocházející ze dvou zcela židovských prarodičů (tzv. židovští míšenci), kteří:
 - a) dne 15.zář 1935 patřili k židovské náboženské společnosti nebo byli po tomto datu do ní přijati

- b) byli od 15.září 1935 nebo před tímto datem v manželství se židem
- c) pocházeli z manželství se židem, které bylo uzavřeno po 15.září 1935
- d) pocházeli z mimomanželského styku s úplným židem a narodili se po 1.únoru 1940 jako nemanželské

Definice byla převzata z §5 prvního nařízení k zákonu o říšských občanech ze dne 14.listopadu 1935, Říšského zákona I, str. 1333. Nové nařízení říšského protektora ze dne 21.června 1939, které z tohoto zákona vycházelo, bylo pouze rozšířeno o dodatek, že se §6 vztahuje na všechny občany žijící na území Protektorátu Čechy a Morava bez ohledu na jejich státní příslušnost (178).

Definici židovského podniku upravoval §7 stejného nařízení:

- 1) „Podnik se považuje za židovský, je-li jeho majitelem žid (§6).“
- 2) Podniky veřejných obchodních společností byly pokládány za židovské, pokud jeden nebo více osobně ručících společníků těchto společností byli židovského původu.
- 3) Podniky právnických osob (např. společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti, družstva) byli považovány za židovské pokud:
 - a) byl jeden nebo více členů správní nebo dozorčí rady židovského původu
 - b) měli židovské osoby vlivem hlasovacího práva (pokud by z celkového počtu hlasů připadala více než polovina židům) nebo kapitálu (více než jedna čtvrtina kapitálu) v podniku rozhodovací právo (178)

Nařízení o propouštění židovských zaměstnanců 1939

Dne 11. listopadu 1939 nabylo platnosti nařízení říšského protektora o propouštění židovských zaměstnanců v Protektorátu Čechy a Morava. Kdo byl pokládán za žida určoval §6 nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21.6.1939 (viz výše). Tyto osoby měli být propuštěny ze zaměstnání k datu 1. každého měsíce v souladu s dodržením výpovědní lhůty šesti týdnů. Židovským občanům tímto dnem

zanikla veškerá práva na zaopatřovací platy a odbytné. Mohlo být vyplaceno pouze jednorázové odbytné ve výši poloviny ročního příjmu. K tomu měli nárok na vyplacení vložených příspěvků do závodního penzijního fondu (74).

Platy židů na vázané účty

Vyhláškou ministerstva financí ze dne 23.ledna 1940 byla zavedena povinnost skládat platy židovských osob na tzv. vázané účty. Vznik vázaných účtů byl spojený s nařízením říšského protektora ze dne 21.června 1939 o židovském majetku (viz výše). Veškeré účty, jejichž majiteli byli židé, byly úředně vázané. Majitelé vázaných účtů nemohli s uloženými penězi volně disponovat. Nová vyhláška ze dne 23.ledna 1940 ukládala povinnost převádět veškeré platy, penze, renty, jednorázové odbytné, provize, atd. ve prospěch židů, židovských podniků a židovských sdružení na vázané účty. Z vyhlášky plynuly povinnosti i pro arijské osoby. Arijský plátce si nově musel před vyplacením platu od příjemce vyžádat písemné povrzení, že není židovského původu, ani že není v manželství se židovskou osobou.

Vyhláškou ministerstva financí ze dne 8.března 1940 se rožšířily předpisy lednové vyhlášky i na nežidovské manžely židů. Platy nežidovským osobám, které jsou v manželství se židovskou osobou měly být zasílány rovněž na vázané účty. V případě rozvodu takového manželství se platnost březnové vyhlášky na nežidovskou osobu přestala vztahovat (212).

Vyloučení židů z veřejného života, ze dne 24.dubna 1940

Postavení židů ve veřejném životě bylo upraveno vládním nařízením ze dne 4.července 1939, č. 136 Sb., o právním postavení židů ve veřejném životě, které vyšlo 24.dubna 1940 a od tohoto data nabylo platnosti. Za žida se ve smyslu tohoto nařízení považovali osoby uvedené v nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě ze dne 21.června 1939 o židovském majetku (viz výše).

Podle §3 nového nařízení měl státní prezident ve vyjímečných případech pravomoc vyjmout osobu, která byla považována za žida, z dosahu tohoto nařízení.

Podle §4 byli židé vyloučeni z výkonu profese mimo jiné v oblasti soudnictví, veřejné správy, zastupitelských sborů, školství, výzkumných ústavů, atd. Nemohli také vykonávat profesi lékaře, veterináře a lékárníka. Lékařům byla v den vyhlášení nového nařízení, tedy od 24.dubna 1940 odebrána ministerstvem sociální a zdravotní správy práva k výkonu lékařské praxe. Nové nařízení se týkalo i židovských lékárníků a aspirantů farmacie. Židé také nesměli být členy žádných spolků a a jiných organizací typu hospodářského, společenského a kulturního života. Opatření vedoucí k vyloučení židů z uvedených povolání měla být provedena do tří měsíců od vyhlášení tohoto nařízení (196, 200).

8.4 LÉKÁRNICKÁ KOMORA

Zřízení lékárnické komory bylo po dlouhá léta přání lékárnického stavu. Celých dvacet let po vyhlášení samostatného Československa v roce 1918 se o tomto úkolu jednalo a bylo podáno mnoho legislativních návrhů avšak bez výsledku. Po vytvoření lékárnické subkomise při Národním souručenství v roce 1939 bylo zřízení lékárnické komory jedním z hlavních cílů.

Lékárnická komora měla být stavovským, etickým, sociálním a hospodářským sdružením všech příslušníků farmacie z oblasti lékárenství, ale i průmyslu, velkoobchodu, apod. Měla nahradit dosavadní stavovské organizace, jako lékárnická grémia a asistenské výbory, Svaz českých lékárníků, Odborovou organizaci českých zaměstnaných lékárníků, Český podporující spolek lékárnický a Sbor pro vybudování lékárnického domu v Praze.

Měla zabezpečovat vzdělávání farmaceutů a rozvoj jejich odborných znalostí, zabývat se etickými otázkami. Dále potom sjednotit dosavadní rozdílné zájmy lékárníků- majitelů a zaměstnaných lékárníků. Vytvořit platové tarify pro zaměstnané lékárníky a zřídit příplatkovou platebnu pro sociální vyrovnání mezi mladšími s staršími kolegy s ohledem na jejich osobní a rodinné poměry. V rámci návrhu byla i možnost uzavírání smluv mezi lékárnickým stavem a nositeli nemocenského pojištění, nemocnicemi, zdravotními ústavy, apod. Komora by také měla mít právo účastnit se úprav lékárnických sazeb v rámci ministerstva sociální a zdravotní správy.

Všechny stavovské organizace, včetně legislativního oddělení ministerstva sociální a zdravotní správy, se na výše zmíněných bodech dohodly a návrh měl být v prosinci roku 1939 předán do meziministerského řízení. Po dvaceti letech snahy o zřízení Lékánické komory byl lékárnický stav neblíže k cíli, avšak další jednání byla neúspěšná a obnovena nebyla ani do konce roku 1945 (136, 231).

8.5 NOVÝ LÉKOPIS

V Československu platil od roku 1906 rakouský lékopis Pharmacopoea Austriaca, osmé vydání, zkráceně Ph.A. VIII. Vzhledem k vývoji farmacie a pokroku vědy byly po několika letech lékopisnou komisí při ministerstvu zdravotnictví zahájeny přípravy nového českého lékopisu. Příprava trvala více než dvacet let. Zkomplikoval ji nedostatek potřebných odborníků a rozpory v otázce jazyka, ve kterém měl být nový lékopis napsaný. Uvažovalo se o latině, vzhledem k znatelnému počtu německých a maďarských lékárníků žijících na území Československa. Konečný lékopisný text v češtině byl připravený v roce 1939. Významnou zásluhu na jeho přípravě měl profesor anorganické chemie Univerzity Karlovy PhDr. PhMr. Jan Stanislav Štěrba-Böhm (1874-1938).

Vydání českého lékopisu však zabránila okupace. Vzhledem k plánovanému hospodářskému sjednocení v rámci Říše bylo vydání českého lékopisu vyloučené. Na jaře roku 1940 tak byly po dohodě Svazu českých lékárníků s gremiálními starosty zahájeny přípravné práce pro zavedení německého lékopisu na území Protektorátu Čechy a Morava. Pro své členy pořídil Svaz českých lékárníků k nahlédnutí v květnu 1940 originál německého lékopisu. Stavovské organizace si od německého lékopisu slibovaly pokrok v současném zavedení říšskoněmeckých lékárnických sazeb, které byly vyšší než sazby dosavadní. (131, 214)

Německý lékopis Deutsches Arzneibuch 6. Ausgabe, zkráceně DAB 6, v Německu vyšel v roce 1926. Obsahoval 741 článků na cca 900 stranách textu. Na území Sudet začal DAB 6 se všemi dodatky platit již od 1. února 1940. Stejného dne zde pozbyl platnosti rakouský lékopis Ph.A. VIII. Léčivé přípravky vyhovující rakouskému lékopisu mohly být v lékárnách vedené do 31.března 1940 (208, 217).

V Protektorátu Čechy a Morava vydalo nový lékopis, obsahově stejný s DAB 6, ministerstvo sociální a zdravotní správy v červnu roku 1941 vládním nařízením č. 161/1941 Sb., o novém lékopise. Toto vládní nařízení současně určovalo podmínky povinného zařízení lékáren (např. na zkoušení léčiv), které se mělo požadavkům nového lékopisu přizpůsobit do konce roku 1941. Nový lékopis nabyl platnosti dne 1.ledna 1942 (53).

8.6 LÉKÁRNICKÉ SAZBY

Jedním z dlouhodobých problémů lékárnického stavu byla úprava lékárnických sazeb, které byly na tehdejší poměry příliš nízké. Jednalo se o sazby za officinální léčiva a neofficinální léčiva, oboje byly rozlišeny na sazby pro strany soukromé a na sazby pro strany úlev požívajících. Další úživanou sazbou byla elaborační sazba (taxa laborum). Lékárnické sazby byly upravovány vládními nařízeními, jejichž návrhy vypracovávalo MSZS po dohodě se zástupci lékárnického stavu v taxovních komisích. V květnu roku 1939 přešly podle vládního nařízení č. 121/1939 Sb. z. a n. ze dne 10. května 1939 veškeré kompetence v otázkách cen léčivých přípravků na Nejvyšší úřad cenový (dále jen NÚC), který měl nyní lékárnické sazby upravit (146).

Ceny přípravků na volný prodej regulovány nebyly. Prodejem těchto přípravků mohl lékárník zvýšit své tržby. Proto se ve stále větší míře ve sledovaném období rozvíjela propagace, reklama, řešení interiérů lékáren a vystavování zboží ve výkladech, aby se docílilo jejich zvýšeného prodeje (221).

Vzhledem k technickým obtížím stanovení nových lék. sazeb spolupracoval NÚC na jejich úpravách s lékárnickým oddělením MSZS. Návrh na úpravu lékárnických sazeb předložil Svaz českých lékárníků na základě zjištěných velkoobchodních cen koncem roku 1939 Nejvyššímu úřadu cenovému. Potom byl návrh předán k odbornému přezkoumání lékárnickému oddělení MSZS. Nakonec měl nové lékárnické sazby schválit cenový odbor úřadu říšského protektora. Po schválení byly nové lékárnické sazby vydané NÚC ve formě nařízení předsedy vlády.

Tímto postupem byly nařízením předsedy vlády v roce 1940 vyhlášeny dvě významné změny lékárnických sazeb, a to za nádoby a obvazy ze dne 10.února 1940, čís. 57 Sb. z. a n. a nové lékárnické sazby za officinální léčiva a taxa laborum byly upravené nařízením předsedy vlády ze dne 19.března 1940, čís. 111 Sb. z. a n. Obě nová

nařízení stále rozlišovala systém dvojích sazeb, tedy sazby pro strany soukromé a sazby pro strany úlev požívajících. Pro strany úlev požívajících se taxa laborum zvýšila průměrně o 32% a pro strany soukromé o 40%. Pro strany soukromé bylo dovoleno připočítat ke konečné ceně receptu 10%, s výjimkou specialit. Pro strany úlev požívající bylo možné připočítat 15%, s výjimkou specialit, obvazů, sér a očkovacích látek.

NÚC svou vyhláškou ze dne 25. července 1940, čj. 55.553-VI-1940, otištěnou v Úředním listě č. 176 ze dne 31. července 1940 upravil lékárnickou sazbu za neoficinální léčiva pro strany soukromé a pro strany úlev požívající. Úprava sazby se týkala 382 neoficinálních léčiv uvedených v příloze výše zmíněné vyhlášky. Nové sazby platily od 31. července 1940 (223).

Zvýšení lékárnických sazeb sice pro lékárnický stav nebylo převratné, ale vzhledem k problematice doby bylo přijato za uspokojivé a další úpravy se odložily na neurčito (209, 231, 214).

8.7 ZÁSOBOVÁNÍ LÉKÁREN VE VÁLEČNÉM OBDOBÍ

Hospodářské změny za účelem postupného sjednocení hospodářství na úroveň Říše po vypuknutí druhé světové války v září roku 1939 přinesly mimo jiné zavedení přidělových lístků a otázku ohledně zásobování lékáren. Jedním z válečných omezení byla nutnost předkládání dokladů o reálné spotřebě surovin (cukru, lihu, olejů, sádla, apod.), na základě kterých byly tyto suroviny lékárnám vydávány. Také bylo nutné vydávat k dokladům o reálné spotřebě prohlášení, že lékárna přidělené suroviny využije pouze pro farmaceutické účely (24).

Zajištění surovin

Průběžně během druhé světové války v rámci řízeného hospodářství vycházely vyhlášky a nařízení ministerstva průmyslu, obchodu a živností o zajištění různých druhů surovin a chemikálií pro farmaceutické podniky, lékárny, analytické laboratoře, výrobní závody, apod. Pro odběr a spotřebu zajištěných surovin bylo zapotřebí podat dozorčí radě ministerstva průmyslu, obchodu a živností žádost. Seznamy zajištěných surovin, o které se muselo žádat, byly uvedeny v přílohách příslušných vyhlášek.

Mezi významné vyhlášky otištěné v Úředním listě Protektorátu Čechy a Morava patřily:

- **Vyhláška č. 46 (chem. 8) ministra průmyslu, obchodu a živností ze dne 26.ledna 1940, č. j. 133.203/39, o zajištění v oboru chemie** – touto vyhláškou se provádělo zajištění surovin uvedených na třech přílohách a povinnost průběžného hlášení o jejich zásobách
- **Vyhláška č. 47 (chem. 9) ministra průmyslu, obchodu a živností ze dne 26.ledna 1940, č. j. 592/40, kterou se vydávají prováděcí předpisy k vyhlášce č. 46 (chem. 8) ministra průmyslu, obchodu a živností ze dne 26.ledna 1940, č. j. 133.203/39, o zajištění v oboru chemie** – na základě této vyhlášky byla udělována povolení k odběru, dodávce a spotřebě zajištěných surovin
- **Vyhláška č. 48 (chem. 10) ministra průmyslu, obchodu a živností ze dne 26.ledna 1940, č. j. 1323/40, o úpravě odbytu menších množství chemických surovin** – v §4 obsahovala seznam zboží, které bylo v předepsaném množství osvobozené od zajištění a povinného hlášení podle vyhlášky č. 46
- **Vyhláška č. 51 ministra průmyslu, obchodu a živností ze dne 29.ledna 1940, č. j. 8335/40-I/B, o zajištění a povinném hlášení olejů a tuků, kterých má býti použito k jiným účelům než k výživě**
- **Vyhláška č. 71 (chem. 17) ministra průmyslu, obchodu a živností ze dne 5.dubna 1940, č. j. 21971/40, kterou se doplňuje vyhláška č. 46 ze dne 26.ledna 1940, č. j. 133.203/39, o zajištění v oboru chemie** – další seznamy drog, tuků a chemikálií spadající nově pod zajištění surovin (213)

Žádosti o udělení odběrního a spotřebního povolení zajištěných surovin lékárny podávaly velkodrogeriím, které potom žádosti předkládaly dozorcí radě hromadně. Tento způsob podávání žádostí se však v praxi neosvědčil, protože se

nepřihlíželo k individuálním potřebám každého žadatele a některým podnikům se tak nedostalo potřebné množství surovin. Proto dozorčí úřadovna ministerstva průmyslu, obchodu a živností v srpnu 1940 rozhodla změnit systém podávání žádostí.

Žádost ve formě vyplněného orazítkovaného a podepsaného formuláře měl žadatel předložit k orazítkování dodavateli, který měl požadovanou surovinu na skladě. K žádosti bylo třeba připojit vyplněný dotazník o deseti otázkách týkajících se nákupu a spotřebě suroviny v lékárně v letech 1936-1940. Výpočet množství přidělených surovin vycházel ze spotřeby suroviny v konkrétním podniku za předchozí roky. Z toho důvodu bylo pro lékárníky výhodné si vypracovat statistiky nákupu a prodeje surovin, popř. jejich výroby a prodeje. Tyto statistiky v praxi urychlily vyplňování formulářů a dotazníků potřebných při hlášení stavu surovin nebo při žádostech o přiděl a o spotřební povolení. Orazítkovaná žádost s vyplněným dotazníkem se potom měla předat příslušnému grémiu. Grémium mělo posoudit oprávněnost k získání požadovaného množství suroviny a předat žádost k dalšímu řízení dozorčí úřadovně na ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. Na každý druh suroviny se musela podávat žádost zvlášť. Žadatel byl povinen na požádání předložit potřebné doklady ohledně nákupu a spotřebě suroviny za období 1936-1940 (218, 219, 225, 228).

Každá lékárna měla za války určité množství surovin. Množství těchto surovin bylo omezené a tak se často prováděly záměny za dostupnější suroviny, pokud to bylo možné. Například jako ušní olej byl vydáván parafínový olej nebo místo benzínu na smytí leukoplasti se vydávala horká voda. Léčivé přípravky s obsahem lihu se lékařům doporučovalo psát co nejméně. Mast s kyselinou boritou se vydávala jen 3%, pokud chtěl lékař 10%, musel dávku označit vykřičníkem. Zpřísnil se dozor nad užíváním omamných látek. Lékárník musel kontrolovat maximální povolené dávky omamných látek předepsaných na receptech a v případě chyby na receptu byl povinen tento recept odmítnout. Byly zakázané telefonické konzultace s lékařem a opravy chyb na receptech lékárníkem. Tyto chyby směl vlastnoručně opravit pouze lékař, který lék předepsal (216).

Mezi nedostatkové suroviny v lékárnách patřily také chemikálie a rostlinné drogy, získávané dříve dovozem z cizích zemí. V březnu roku 1940 bylo v časopise Praktický lékárník otištěno pár rad, jak tyto nedostatkové suroviny nahradit. Původně dovážené rostlinné drogy bylo možné nahradit tuzemskými drogami, které se do té doby přehlížely. Vzhledem k různorodosti léčivých rostlin, které na našem území rostly, a kterých mohlo být využito, se v praxi se tento nápad ujal. Zakládala se nová pole pro

pěstování léčivých rostlin a pořádaly se jejich sběry. Otázku chybějících chemikálií měly podle návrhu redakce Praktického lékárníka vyřešit příslušné úřady, které by podpořily financování výzkumných ústavů a klinik v nemocnicích na podporu rozvoje nových pokusných prací (210).

Mýdlo bylo také na přiděl. Množství mýdla, které mohlo být na určitý typ odběrného lístku (např. Mýdlo V, Mýdlo pro děti, Mýdlo pro nemocné) vydáno, udávaly příslušné vyhlášky.

Svaz českých lékárníků podal dne 12.září 1939 žádost na ministerstvo obchodu o zvýšený přiděl odběrných lístků na mýdlo pro osoby zaměstnané v lékárnách. Ministerstvo obchodu se rozhodlo lékárnám jakožto zdravotnickým zařízením vyhovět a vydalo oběžník ze dne 23.září 1939, č. j. 84.319/39, kterým o celé záležitosti uvědomilo okresní úřady. Okresní úřady museli podle počtu osob zaměstnaných v lékárně v příslušném městě nebo obci vydat dodatkové odběrné lístky na mýdlo. Podle §11, lit. c) vyhlášky č. 6 o úpravě výroby a spotřeby mýdla, bylo množství mýdla přiděleného na dodatkový odběrný lístek: „200g jemného mýdla nebo mýdla toaletního a 500g mýdlového prášku nebo 200g pracích prostředků.“ (179)

Válečná přírážka na lihové výrobky

Dle nařízení říšského protektora ze dne 15.září 1939 byla zavedena válečná přírážka na lihové výrobky. Nařízení se týkalo i zásob lihu a lihových přípravků v lékárnách. Lékárníci museli (podle §17 vl. nař.) 19. září ráno před otevřením lékárny provést celkový soupis zásob nezpracovaného lihu a lihových výrobků (veškeré léky, léčiva, tinktury, ústní vody, francovky, atd.). Bylo třeba uvést přesný druh výrobku a množství a soupis poslat příslušnému kontrolnímu úřadu do 23.září 1939.

Výše válečné přírážky na lihové výrobky činila:

- a) 10Kč za hektolitrový stupeň ze zásoby nezpracovaného lihu
- b) 2Kč z 1 litru ze zásobních lihových výrobků bez ohledu na obsah alkoholu

Válečnou přírážku museli lékárníci zaplatit Hlavní finanční pokladně v Praze do 1. listopadu 1939 (176).

Svaz českých lékárníků vydal pro lékárníky 23.září 1939 oběžník s podrobným návodem pro výpočet válečné přírážky k ceně připravovaného léčivého přípravku s obsahem lihu. Výpočet válečné přírážky dělal potíže nejen lékárníkům, ale

i velkodrogeriím a farmaceutickým firmám. Svaz českých lékárníků proto společně se Svazem velkodrogistů a Sdružením průmyslů chemických zapůsobil ohledně úpravy tohoto režimu na ministerstvu financí. Ministerstvo si od Svazů vyžádalo návrh na úpravu válečné příirážky k lihu takový, aby splňoval požadavky farmaceutických kruhů a zároveň nebyl porušen zákon, který tuto příirážku uděloval a který byl závazný (177).

Veškeré předpisy a nařízení ohledně válečné příirážky na lihové výrobky se zrušily 1.října 1940 nařízením říšského protektora ze dne 28.září 1940 a nahradil je říšský zákon o lihovém monopolu ze dne 8.dubna 1922 (Říšský zákoník I., str. 405). Od 1.října 1940 tak nesměli výrobci a dodavatelé lékárnám účtovat válečnou příirážku na lihové výrobky a lékárny ji nesměly požadovat. Říšskou monopolní správou byly stanoveny přesné odběrné podmínky a ceny lihu. Lékárnám byl líh až do konce války přidělován na základě odběrných lístků, na které mohly odebrat pouze určité množství lihu vypočítané z jeho průměrné měsíční spotřeby v dané lékárně (72, 167).

8.8 DOHLED NAD CENAMI

Zákaz zvyšování cen ze dne 20.července 1939

Zákaz zvyšování cen nad jejich stav ke dni 20.června 1939, bylo nové nařízení předsedy vlády ze dne 20.července, které vyšlo ve Sbírce zákonů a nařízení částka 63, č. 175 dne 27.července 1939 a od tohoto data začalo na území Protektorátu Čechy a Morava platit. Zákaz zvyšování cen se týkal cen veškerého zboží (průmyslového, živnostenského zemědělského), i cen zboží v lékárnách. Za zvýšení ceny se pokládala i změna platebních nebo dodacích podmínek, která by byla v neprospěch odběratele (např. zkrácení data splatnosti, snížení rabatu nebo skonta). Trestné bylo i případné obcházení nového zákona, například snížením kvality prodávaného zboží, zmenšení jeho hmotnosti, velikosti balení, apod.

V některých případech (např. zvýšení ceny zahraniční suroviny) mohla být příslušným úřadem udělena výjimka. K udělení výjimky bylo zapotřebí podat odůvodněnou žádost Nejvyššímu cenovému úřadu nebo zemským úřadům v Praze nebo Brně. V případě kladně vyřízené žádosti mohla být cena navýšena o úřadem schválenou

částku. Proti zamítnuté žádosti se bylo možné odvolat. O odvolání poté rozhodoval nadřízený úřad (207).

Vázání cen ze dne 10.června 1940

Nařízením předsedy vlády ze dne 10.června 1940, podle §2 odst. 1. vládního nařízení ze dne 10.května 1939, č. 121 Sb. o zřízení nejvyššího úřadu cenového, převzal Nejvyšší úřad cenový úplný dohled nad cenami v Protektorátu Čechy a Morava za účelem postupného vyrovnávání cenových hladin s Říší. Veškeré ceny za zboží, výkony, zpracování, apod., které byly stanovované nebo doporučované Svazy nebo jinými sdruženími podle veřejného nebo soukromého práva pro obchodní styk v Protektorátu a na ostatním území Říše, měly být nejdříve schválené Nejvyšším úřadem cenovým. Schválení podléhaly i nadále případné žádosti o zvyšování cen, nebo jakékoli jiné úpravy v neprospěch odběratele.

Nové nařízení se týkalo i výrobních podniků a velkoobchodů, které směly stanovovat ceny, slevy, obchodní přírážky rovněž po schválení NÚC (222).

Úprava cen léků v původním balení platná od 1.října 1940

Dne 1.října 1940 došlo ke zrušení celních hranic mezi Protektorátem a Říší. Za účelem vyrovnání cenových hladin s Říší byly vydány tři hlavní normy, platné od 1.října 1940, ohledně úprav cen léků v původním balení a prodejních podmínek při prodeji léčiv, a to:

- 1) **nařízení předsedy NÚC ze dne 30.září 1940, čís. 335 Sb., o cenách léků a léčiv v původním balení**
- 2) **vyhláška NÚC ze dne 30.září 1940, č. j. 67.755-VI/3-1940, o cenách léků a léčiv v původním balení povolených podle ustanovení vládního nařízení č. 26/1926 Sb. do 30.září 1940**
- 3) **nařízení předsedy NÚC ze dne 1.října 1940, čís. 368 Sb., o prodejních a platebních podmínkách při prodeji léků a léčiv**

Pro značnou obsáhlost výše uvedených norem uvádím pouze jejich nejpodstatnější body. Významnou změnou bylo zevedení stejného způsobu stanovování obchodní přírážky jako v Říši, zrušení dispenzačního poplatku, úprava vztahu mezi lékárnou a dodavatelem a úprava systému proplácení účtů nemocenskými pojišťovnami:

- Nová prodejní cena léčiv a léků v původním balení se měla stanovit součtem lékárnické nákupní ceny a přírážky podle §2 nařízení předsedy NÚC, čís. 335/1940 Sb. následovně:

cena	přirážka
do 10Kč	70%
10- 25Kč	64%
25- 75Kč	60%
nad 80Kč	50%

Tento způsob výpočtu přírážky platil pro:

- neregistrované léky a léčiva v původním balení vyrobené na území Protektorátu Čechy a Morava
- všechny léky a léčiva v původním balení vyrobené na ostatním území Říše a v cizině, bez ohledu na registraci

Prodejní cena (včetně daně z obratu) léků a léčiv v původním balení vyrobených v Protektorátu, které byly registrované ve smyslu vlád. nař. čís. 26/1926 Sb. zůstala stejná jako dosavadní cena pro strany soukromé. Rozdíl ve výpočtu prodejních cen spočíval v platnosti vládního nařízení o registračním řízení, a tak ceny stanovené při registraci zůstaly platné. Ceny registrovaných léčivých přípravků se stanovovaly součtem netto ceny léčivého přípravku, obrátové daně a dispenzačního poplatku.

Dispenzační poplatek byl při výdeji léků a léčiv v původním balení zrušen. Lékárník měl však novou povinnost, a to účtovat při výdeji pro strany soukromé poplatek 1Kč za písemný návod k použití.

Cenové a dodací podmínky stanovené v §2 výše uvedené normy č.3 byly závazné pro velkoobchod i lékárny. Velkoobchody měly povinnost poskytnout lékárnám slevu ve výši 2% při platbě do 20 dnů a zároveň lékárny měly povinnost účty velkoobchodům proplatit do 30 dnů.

Proplácení účtů nemocenskými pojišťovnami lékárnám mělo proběhnout do 10 dnů od jejich předložení, jinak pojišťovny ztrácely ze slevy 7%. Současně lékárny měly účty pojišťovnám předkládat k proplacení měsíčně (168).

8.9 OBDOBÍ PO KONCI VÁLKY 1945

Dne 8.května 1945 definitivně skončila druhá světová válka kapitulací Německa. Československá republika byla opět obnovena a celá země se vzpamatovávala z dlouhých šesti válečných let. Postupně se objevovaly opravdové důsledky války.

Řada příslušníků lékárnického stavu byla během okupace zajata a vězněna v koncentračních táborech, jiní se stali členy odboje proti nacistickému režimu. Mnoho z nich se konce války nedožilo. Situace se obrátila a začali být pronásledováni všichni, kteří kolaborovali s nacisty. V prvním čísle nově obnoveného ČČL bylo redakcí napsáno: *„S radostí kvitujeme, že české lékárnictvo zůstalo věrno svému češství i své službě zdraví lidu. Mnozí příslušníci našeho stavu pracovali v ilegálním boji proti nacistickému tyranství a řada z nich položila život v mučírňách i se zbraní v ruce při konečné fázi osvobozovacího zápasu Československa. Můžeme s hrdostí prohlásiti, že snad není jediné české lékárny u nás, která by nebyla účinně pomáhala Čechům vězněným v koncentračních táborech. Kolik lékáren se stalo za války útočištěm tak mnohých, kdož zdrceni a se slzami v očích nám důvěrně oznamovali každou zprávu o svém drahém z koncentráků i věznic a volali: pomozte!“*(41)

V rámci lékárnické organizace byl vedle ÚSL do konce května 1945 založen Akční výbor lékárníků (dále jen AVL), při kterém byla založena „Komise pro očistu lékárnického stavu“. Tato komise měla za úkol zpracovávat stížnosti na příslušníky lékárnického stavu, kteří se během války dopustili zločinů proti národním a společenským zájmům.

Majetky Němců a kolaborantů, tedy i lékárny byly podle §2 dekretu prezidenta republiky ze dne 19.května 1945, Sb. z. a n. č. 5/1945 znárodněny (40).

Krátce po osvobození začaly přípravy na obnovu vysokoškolského studia farmacie na Karlově univerzitě v Praze, obnovení činnosti filiálních grémií a Spolku československých farmaceutů. SČF byl přeměněn na Akční výbor posluchačů farmacie a měl vlastní místnosti v Lékárnickém domě v Praze. Správu ohledně pracovních záležitostí převzal nově vzniklý „Pracovní výbor lékárnických grémií a výborů“ se sídlem v Lékárnickém domě (42).

Obraty veřejných lékáren se během druhé světové války podstatně zvýšily. Byly zavedeny nové lékárnické sazby v letech 1940 a 1941, které významně ke zvýšení obrátů přispěly. V roce 1943 dosáhly roční obraty veřejných lékáren v průměru 1.000.000Kč, což bylo téměř o 200% více než v roce 1939. Díky tomu se podstatné většině lékárníků již během roku 1943 podařilo dostat ze zadlužení u peněžních ústavů (47, 48).

Do konce roku 1945 byla předmětem jednání ÚSL především otázka znárodnování lékáren a farmaceutických továren, zavedení národního nemocenského pojištění, Lékárnické komory, reformy studia, atd. Ve sledované době v těchto otázkách, kromě znárodnování německého majetku, k žádným převratným změnám nedošlo (39).

9 KONFLIKT MEZI LÉKÁRNÍKY A DROGISTY

Konflikt mezi lékárníky a drogisty kvůli rozsahu oprávnění k prodeji léčivých přípravků trval přibližně od druhé poloviny 19. století. Živnostenský řád z roku 1859 dovoloval vznik koncesovaných živností k výrobě a prodeji léčiv. Na lékárny se nevztahoval, ale umožňoval drogeriím prodávat léčivé přípravky, chemikálie, kosmetické přípravky a rostlinné drogy- odtud název drogerie. V drogeriích se uskutečňoval prodej výše zmíněného zboží v malém. Podniky, které s tímto zbožím obchodovaly ve velkém se nazývaly velkodrogerie. Drogisté byli živnostníci, kteří drogerie provozovali. Provozovateli drogerií byli často i farmaceuti, kteří si z nějakého důvodu nemohli otevřít vlastní lékárnou. Bylo snadnější otevřít si drogerii než lékárnou. Drogerie nepodléhaly pravidelným ročním kontrolám, nemusely mít na skladě přesně určené množství léčivých látek, za které navíc nezodpovídaly, nedržely noční služby a vzdělání drogistů bylo jednodušší. Drogisté museli od roku 1919 absolvovat dvouletou odbornou školu pro drogisty. Měli také vlastní grémia a vydávali časopis Český drogista (131, 132).

Drogerie přebíraly lékárnám zákazníky, zejména díky nižším cenám. Obyvatelé věděli, že v drogerii koupí přípravek levněji (šlo o přípravky nevázané na lékařský předpis) a popularita lékáren i osobnosti lékárníka klesala. Například prodej lékárníček CPO a plynových masek, který se uskutečňoval v rámci civilní protibojové obrany v roce 1938, měl být podle lékárníků vyhrazen pouze lékárnám. Často se tyto lékárníčky objevovaly i ve výkladech drogistů. Předmětem sporu byl kupříkladu pražský drogista, který měl lékárníčky CPO a plynové masky vystavené ve výkladu s uvedeným nápisem „Lékárnická jakost“. Úředně se tyto spory však nevyřešily (20).

Konflikt lékárníků a drogistů byl předmětem dlouhých jednání a trval mnoho let. Určitý pokrok znamenalo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. května 1936, vydané na podnět MVZaTV, aby byl drogeriím zakázán prodej léčiv vyhrazených lékárnám. Porušení tohoto rozhodnutí bylo trestným činem. Časem však drogerie začaly zákony porušovat a prodávaly i léčivé přípravky vyhrazené pro prodej v lékárnách. V roce 1938 na tyto skutečnosti lékárníci často v tisku a prostřednictvím Svazu čsl. lékárníků příslušné úřady upozorňovali. Tehdejší úřady i soudy byly však vůči trestným činnům drogistů poněkud benevolentní, což lékárníky značně pobuřovalo. Kupříkladu v Německu byly tou dobou dvě drogerie nekompromisně uzavřené a drogisté souzeni za nedovolené skladování morfia a opiové tinktury (133, 192).

V některých případech se snaha lékárníků vyplatila. Pro příklad uvedu případ z února roku 1940, kdy se začaly na ministerstvu sociální a zdravotní správy množit stížnosti na prodej drogy Semen Colae mimo lékárny, konkrétně v drogeriích, obchodech se sanitním zbožím, v materiálních obchodech a na veřejných trzích. MSZS si vyžádalo odborný posudek od Ústavu pro zkoumání léčiv a po společném jednání se Státní zdravotní radou vydalo rozhodnutí. Droga Semen Colae, která byla v platném lékopisu uvedena jako oficiální léčivo, směla být v malém množství prodávána pouze v lékárnách (197).

Lékárnický stav se dlouhá léta snažil o upravení legislativy ve prospěch lékáren, aby se veškerý prodej léčivých přípravků uskutečňoval výhradně v lékárnách. Příchod druhé světové války však veškerá vládní jednání pozastavil. K úpravě legislativy ve smyslu úplného zrušení prodeje léčivých přípravků v drogeriích došlo až po roce 1948 (132).

Svaz velkdrogistů

Svaz velkdrogistů byla organizace sdružující mimo jiné i mnohé československé i zahraniční výrobce léčiv. S některými z nich měl Svaz velkdrogistů dohody, že své výrobky nebudou dodávat firmám, které nejsou členy jejich Svazu. Navíc měly jednotlivé firmy mezi sebou v rámci Svazu dohody o cenách a nesměly své výrobky dodávat Respharmě, což bylo dalším předmětem sporů mezi lékárníky a drogisty. Firmy, které dodávaly své výrobky i drogistům, tím očima lékárníků hospodářsky poškozovaly lékárny. Proto lékárníci ve farmaceutickém tisku často jména firem, které údajně drogistům zboží dodávaly, uvěřejňovali a vybízeli ostatní lékárníky ke snížené podpoře těchto firem a upřednostnění Respharmy (193).

10 LÉKÁRNY A NEMOCENSKÉ POJIŠŤOVNY

Vztah mezi lékárníky a nemocenskými pojišťovnami byl od počátku jejich vzniku neutrální. Lékárník vystupoval v roli zákazníka a dodavatele. Pro nemocenské pojišťovny platily stejné taxy jako pro ostatní klienty lékárny. Později si pojišťovny v lékárnách vyjednaly slevu 33%, ale protože lékařských předpisů bylo únosné množství, postoj lékárníků vůči pojišťovnám se výrazně nezměnil.

Situace se změnila po zavedení rodinného pojištění a nárůstu počtu nemocenských pojišťoven. Došlo k nárůstu počtu předpisů se sazbami pro pojišťovny. Problémem lékárnictva byla ale mimo jiné dlouhá doba splatnosti faktur pojišťovnami, která dostávala lékárníky do finanční tísně. I tak se většina lékárníků snažila o kladné vztahy s pojišťovnami, které však byly narušeny zavedením §156 (5).

Kritizovaný § 156 v praxi silně poškozoval lékárníky. Byl zavedený vládním nařízením ze dne 25.července 1934, č. 112 Sb. z. a n. o pojištění pro případ nemoci, invalidity a stáří. V podstatě šlo o povolení nemocenským pojišťovnám vydávat svým pojištěncům léčivé přípravky prostřednictvím vlastních lékařů a zřizovat ústavní nebo domácí lékárny (34).

Tržby lékáren podstatně klesly, musely být redukovány platy zaměstnanců a zvýšila se nezaměstnanost. Ve výsledku ani nemocenským pojišťovnám příliš úspor nepřinesl. Zaměstnaným lékárníkům přinesl nezaměstnanost a nepomáhal ani samotným pojištěncům, kteří byli často nuceni jezdit pro své léky do vzdálených nemocenských pojišťoven kvůli nižší ceně léku. Ve výsledku pacient vzhledem k útratě za cestovné a ztrátě času znatelnou částku mnohdy neušetřil. Pojišťovny sice výdejem léků získaly jistý finanční obnos, ale vedly se dalekosáhlé diskuse, zdali je celkově pro společnost tento systém spojený s §156 opravdu prospěšný. Tratily na něm nejen lékárny, ale v mnoha případech dojížděním do nemocenských pojišťoven i samotní pacienti (9, 133).

Proti vydávání léků nemocenskými pojišťovnami byla i většina lékařů. Proti se přímo vyslovil MUDr. J.Blažek v pracovní komisi pro reformu dělnického nemocenského pojištění při Národním souručenství takto: *„Jsme proti vydávání léků v ambulatoriích nemocenských pojišťoven. Léky jednoho druhu jsou sice nakupovány laciněji, ale plýtvá se jimi.“* (137)

V otázce §156, o jehož zrušení všechny stavovské organizace aktivně usilovaly, se během okupace a do konce roku 1945 žádné změny nestaly.

11 FARMACEUTICKÉ ŠKOLSTVÍ

V roce 1938 zahrnovala příprava farmaceuta pro výkon povolání celkem čtyři roky. Po gymnáziu nastoupil uchazeč jako aspirant farmacie po schválení příslušným grémiem lékárníků na dvouletou praxi v lékárně. Dva roky praxe zakončil vykonáním aspirantské (tyrocinální) zkoušky u zkušební komise příslušného grémia lékárníků, skládající se z části teoretické a praktické. Po složení aspirantské zkoušky následovaly dva roky studia na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze zakončené závěrečnou rigorózní zkouškou (188).

11.1 Aspirantská škola

Aspirantská škola fungovala od roku 1871 činností ČLS každý rok zpravidla od března do června. Aspiranti museli být zapsáni u Hlavního grémia lékárníků v Praze. Zkušební komise u aspirantských zkoušek, které probíhaly každý rok v průběhu května a června, byla ve složení členů grémia.

Při zápisu na aspirantskou školu se platilo zápisné ve výši 200Kč a školné ve výši 300Kč. Přednášející dostávali finanční odměnu ve výši 50Kč/hod. Mezi přednášené předměty patřila anorganická (42h) a organická chemie (46h), biochemie (8h), botanika a farmakognózie (36h), bakteriologie (4h), galenická farmacie (24h) a lékárnické zákonodárství (4h). Přednášky probíhaly každý týden od čtvrtka do soboty po celý den. Přednášky se konaly v Chemickém ústavu Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1942 se přednášelo v Lékárnickém domě v Praze. Každoročně byly pro aspiranty pořádány exkurze do farmaceutického průmyslu, např. v roce 1939 do firmy B. Fragner (105, 110, 147, 159).

Gremiální zkušební komise v roce 1939 rozhodla o povinné docházce na přednášky aspirantské školy. Důvodem pro toto rozhodnutí bylo nabytí dojmu, že v lékárnách není aspirantům věnována patřičná pozornost a potřebná péče. Počátkem roku 1940 Hlavní grémium lékárníků pro Čechy vydalo další nové rozhodnutí, a to aby při aspirantských zkouškách byly prověřovány znalosti aspirantů ohledně taxování

receptů pro nemocenské pojišťovny a pro strany soukromé, kterému se doposud nepřikládala příliš velká důležitost (147, 232).

Aspirantská škola Hlavního gremia lékárníků při České lékárnické společnosti

Aspirantská škola Hlavního gremia lékárníků při České lékárnické společnosti byl nový název pro aspirantskou školu od roku 1940. Oficiálně byla škola gremiální, organizována byla prostřednictvím ČLS (198).

V období od 1.září 1938 do 31.srpna 1939 působilo v pražských lékárnách celkem 70 aspirantů. V roce 1939-1940 se zvýšil počet aspirantů o 100%. S žádostí o přijetí do lékárenské praxe přicházelo stále více uchazečů z příbuzných oborů. Vzhledem k narůstající nezaměstnanosti nebylo v zájmu lékárnického stavu přijímat další aspiranty. Všeobecně mezi příslušníky stavu panoval názor, že podmínky pro přijetí aspirantů do lékárny by se měly zpřísnit, zejména se vyhnout přijetí aspiranta, který je zapsaný současně na fakultě s jiným zaměřením než farmaceutickým, více dbát na jejich výchovu, věnovat se jim.

Lékařník měl do své lékárny na výzvu Hlavního grémia lékárníků pro Čechy z konce roku 1939 přijmout aspiranta pouze v případě, že měl dostatek času na jeho výuku a přípravu k aspirantské zkoušce. Aspiranta musel nahlásit gremiální kanceláři v Praze z důvodu evidence a regulace přílivu nových aspirantů. Počet možných přijatých aspirantů se odvíjel podle počtu spolupracovníků v lékárně (16,147).

Na jaře roku 1940 úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě upozornil na příliš velký počet aspirantů ve veřejných lékárnách. Průzkumem ministerstva sociální a zdravotní správy se zjistilo, že tou dobou bylo ve veřejných lékárnách zapsaných 500 aspirantů. Zjištěný počet aspirantů byl neúměrný počtu veřejných lékáren a do budoucna by přinesl problémy s nezaměstnaností. Proto bylo normativním výnosem ministerstva soc. a zdrav. správy ze dne 4.června 1940, č. L-5116-27.5.1940 grémiu nařízeno, aby noví aspiranti nebyli do lékáren přijímáni, ve smyslu §4 nařízení bývalého ministerstva vnitra ze dne 5.března 1912, č. 47 ř. z. Aspirant mohl být přijat pouze ve výjimečných případech (např. hospodářský zájem) po dohodě příslušného úřadu se stavovským zastupitelstvem. Tento postup platil od roku 1940 do roku 1945 (151, 220, 173).

Lékárnická učebnice

Aspiranti byli od 9.září 1939 povinni si obstarat Lékárnickou učebnici vydanou Svazem českých lékárníků. Tato povinnost byla ujednána na schůzi představenstva Hlavního grémia pro Čechy.Vrchním redaktorem Lékárnické učebnice byl prof. Dr. O.Tomíček a mezi autory byli univerzitní profesori a odborníci z řad lékárníků.

Lékárnická učebnice byla potřebná k teoretické výuce aspirantů a byla i povinnou pomůckou v lékárnách dle ustanovení §11 min. nař. čís. 47/1912 ř. z. a §2, čís. 4 min. nař. čís. 103/1911 (157, 187).

11.2 Uzavření vysokých škol v roce 1939

Vysokoškolské studium farmacie bylo do roku 1939 realizováno na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Novým děkanem Přírodovědecké fakulty byl v červenci roku 1938 jmenován prof. PhDr. Jindřich Křepelka, ředitel ústavu pro anorganickou chemii a člen Československé akademie věd (144).

V roce 1939 bylo vlivem německé okupace Hlavnímu grémiu lékárníků pro Čechy doporučeno, aby se na Přírodovědeckou fakultu UK zapsali pouze arijsí aspiranti s výborným prospěchem (145).

Dne 28.října 1939, při výročí vzniku Československa, se konala na Václavském náměstí v Praze demonstrace proti okupační moci, zorganizovaná převážně studenty. Při této akci byl postřelen student lékařské fakulty Jan Opletal, který po čtrnácti dnech svým zraněním podlehl. Čeští vlastenci, nejen z řad studentů, k památce zastřeleného studenta zorganizovali slavnostní pohřeb s průvodem Prahou na 15.listopadu 1939. Při této příležitosti se konala demonstrace tisíců českých občanů proti nacistické nadvládě. Obě protestní akce měly 17.listopadu 1939 za následek uzavření vysokých škol na území Protektorátu Čechy a Morava na dobu tří let. Na vysokoškolských kolejích bylo zatčeno přes tisíc studentů, kteří byli následně odvezeni do koncentračních táborů. Někteří z nich byli na místě popraveni.

Přestože mělo původně uzavření vysokých škol trvat tři roky, v roce 1942 bylo prodlouženo na dobu neurčitou. Ve vyjíměčných případech bylo několika málo studentům umožněno studovat na německé univerzitě v Praze a někteří mohli studovat

farmacii na slovenské univerzitě v Bratislavě. Převážně většině studentů však studium umožněno nebylo. Řada z nich musela odejít na nucené práce do Říše. Ti, kteří zůstali mohli pracovat například jako pomocníci při vědeckých pracech ve výzkumných ústavech. Jiní se stali členy různých odbojových hnutí (131, 140).

Studium na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy bylo obnoveno po konci druhé světové války v roce 1945. Ode dne 1.června do konce září 1945 bylo umožněno dostudovat přednostně studentům zapsaným do prvního nebo třetího semestru v roce 1939-1940. Od října mělo být studium zorganizováno pro ostatní studenty postupně, vzhledem k vysokému počtu uchazečů. Zájemců o dokončení farmaceutického studia bylo na území Čech a Moravy po válce okolo 800 (134).

Dne 1.prosince 1945 byl systém farmaceutického školství doplněný o nově slavnostně zahájené studium farmacie na Masarykově univerzitě v Brně, které proběhlo za doprovodu státní hymny (129).

11.3 Reforma farmaceutického studia

Stav systému farmaceutického školství v roce 1938 byl vzhledem k rozvoji vědy a farmaceutického průmyslu nedostačující nárokům tehdejší doby. V době před okupací a krátce po konci druhé světové války stavovské organizace jednaly o potřebné reformě farmaceutického studia. Reforma měla spočívat především ve vzniku farmaceutické fakulty, úpravě délky a doby začlenění praxe do studia a úpravě vyučovaných předmětů. Výuka na univerzitě se do roku 1939 a po konci války zaměřovala na vědecké předměty, zejména v oblasti anorganické a organické chemie a botaniky. Vývoj farmacie si žádal úpravu studijního programu, ve smyslu jeho rozšíření o předměty z oblasti farmakologie, účetnictví, obchodního a daňového práva, průmyslové výroby léčiv a zdravotnických potřeb. Veškerá jednání o podobě reformy studia, studijním řádu a programu byla přerušena německou okupací a znovu obnovena až po konci druhé světové války v květnu 1945 (188).

Obnovení studia na Karlově univerzitě a přípravné práce na otevření studia farmacie na Masarykově univerzitě v Brně jednání o reformě studia pozdržela do prosince roku 1945, kdy se začaly konat přípravy jednání ÚSL a SČF s ministerstvem školství pro rok 1946 (106).

12 FARMACEUTICKÁ KONTROLA

V lékárnách každoročně probíhala kontrola provozu okresním úřadem, v čele s okresním lékařem a později se ke kontrolní skupině připojili i zástupci grémia lékárníků. Kontrolní skupina odebírala vzorky léčiv, specialit a individuálně připravovaných léčivých přípravků, které byly poté podrobeny chemické analýze v Ústavu pro zkoumání léčiv v Praze (131).

ÚSTAV PRO ZKOUMÁNÍ LÉČIV (ÚZL)

Účelem Ústavu pro zkoumání léčiv bylo zajišťovat nezávadnost a účinnost léčiv prostřednictvím kontrolní činnosti. Kontrolní činnost byla realizována analyzováním odebraných vzorků z lékáren při ročních nebo nařízených kontrolách. Roční prohlídky prováděl okresní úřad, nařízené kontroly (ministerstvem sociální a zdravotní správy) potom přímo úředníci ÚZL.

Dále ÚZL prováděl rozборы nových léčiv a specialit, které sloužily pro posudky ministerstva zdravotní a sociální správy a rozборы zvláštní, např. pro okresní a trestní soudy (omamné látky, padělky léčiv, apod.). ÚZL též prováděl rozборы vzorků léčiv při podezření na jejich zdravotní závadnost.

Vrchním radou a přednostou ústavu byl ke dni 31.12.1938 univ.prof. Dr. Eduard Skarnitzl. V Ústavu byly dvě oddělení. Oddělení „A“ bylo administrativní a oddělení „B“ odborně technické. Administrativní oddělení se staralo o evidenci lékáren a jejich majitelů a správců. Dále zde byly kartotéky se všemi specialitami a informacemi o nich a evidence materiálů ze všech prováděných kontrol.

Odborně technické oddělení se skládalo z části chemické a farmakognostické. V chemické části se provádělo veškeré analytické hodnocení vzorků podle platného našeho lékopisu, i podle lékopisů zahraničních. Ve farmakognostické části se provádělo hodnocení především rostlinného, ale i živočišného materiálu (111).

V roce 1938 se ÚZL podílel na posledních úpravách nového čsl. lékopisu vypracováním rozborů jednotlivých přípravků a kontrolou některých článků. Mezi další činnosti v témže roce byla spolupráce na Mezinárodním kongresu pro léčivé, aromatické a příbuzné rostliny, který se konal v září 1938 v Praze. Zaměstnanci ÚZL se v roce 1938 podíleli na CPO (112).

Od 1.května 1942 byl ÚZL začleněn pod nově postavený Zdravotní ústav Protektorátu Čechy a Morava a to opatřením ministra vnitra a spravedlnosti ze dne 13.dubna 1942, č. B-1328-7/4-42-II-2. Dosavadní činnosti ÚZL převzalo oddělení pro zkoumání léčiv Zdravotního ústavu (77).

13 FARMACEUTICKÝ PRŮMYSL

První polovina 20. století představovala ve farmaceutickém průmyslu období významných pokroků. Jednak v objevech, vývoji a izolaci nových léčivých látek a také ve zdokonalování výrobních postupů a vybavení průmyslových podniků.

Do roku 1914 mělo největší tržní vliv ve farmaceutické výrobě Německo. Po skončení první světové války prvenství převzaly Spojené státy americké. Vzhledem k hospodářským problémům Německa po první světové válce se němečtí výrobci snažili se svými výrobky uspět v okolních státech a německé speciality ve velkém pronikly ve velkém i do Československa. Některé firmy si na našem území začaly zřizovat pobočky.

Československý farmaceutický průmysl utrpěl značnou ztrátu po zabrání sudetského území. Byly zde zabaveny majetky židovských obchodníků a prodány nebo pohlceny německými firmami. Ovládnutí zbývajícího českého průmyslu Němci pokračovalo po zabrání zbytku státu Německem v roce 1939. Čeští výrobci léčiv byli na základě úředního nařízení v roce 1939 za účelem usnadnění jejich evidence a úředního dohledu sdruženi ve Svazu výrobců léčiv. Veřejnosti byl vznik tohoto sdružení prezentovaný jako potřebný krok pro vzájemnou spolupráci a rozvoj výroby léčiv v Čechách (131, 171).

Od počátku druhé světové války byl proces průmyslové výroby léčivých přípravků ztížen nedostatkem surovin. Od roku 1940 fungoval na území Protektorátu Čechy a Morava v rámci tzv. řízeného hospodářství přidělový systém. Suroviny byly ve skladech velkoobchodů zajištěné a jejich výdej se realizoval pomocí přidělových lístků. Systém odběru surovin upravovaly postupně vycházející vládní nařízení (více v kapitole Zásobování lékáren ve válečném období).

Během druhé světové války došlo k významnému rozvoji farmaceutického výzkumu. Byly zakládány výzkumné ústavy, často při farmaceutických podnicích, ve

kterých byli zaměstnáváni i bývalí studenti po uzavření vysokých škol 17.listopadu 1939. Vědecké články zaplňovaly stránky farmaceutických časopisů. Výzkumné ústavy se ve sledované době zabývaly například studiem antibiotik, vitamínů, inzulínu, a dalších látek (131).

Mezi nejvýznamnější farmaceutické podniky patřily např. B.Fragner, Medica, Fr. Schnöbling, Lučební Kolín a.s., Eko, Remed, Norgine, Mariatherma, Interpharma, a další (132).

Druhá světová válka provoz farmaceutických podniků z hlediska výroby nenarušila. Po konci války vláda plánovala znárodnění všech průmyslových podniků, tedy i podniků farmaceutických. Dne 24.října 1945 vydal státní prezident E.Beneš dekret o znárodnění dolů a průmyslových podniků. Podle §8 zmíněného dekretu se znárodnění týkalo i chemicko- farmaceutických podniků. O tři dny později bylo znárodněno 23 farm. podniků o více než 50 zaměstnancích. Od 1.ledna 1946 byly tyto podniky společně s dalšími spojené v jeden národní podnik s názvem Spojené farmaceutické závody v Praze (Spofa). Znárodnění dalších farmaceutických podniků pokračovalo v příštích letech (105, 132).

Vzhledem k vysokému počtu farmaceutických firem, které byly ve sledované době v provozu, se nemohu všem v rámci své práce věnovat. Uvedu zde Respharmu, která byla pro lékárníky v rámci vlastnictví a vzájemné spolupráce v roce 1938 i během druhé světové války obzvláště důležitá.

RESPHARMA, lékárenské výrobní a nákupní družstvo

Respharma byla založena roku 1929 několika lékárníky původně jako farmaceutické reklamní družstvo podporované Svazem českých lékárníků. Předsedou Respharmy byl do roku 1939 PhMr. Jiří Káš, poté předseda Svazu českých lékárníků PhMr. J.Ventura.

V říjnu roku 1939 vedení družstva rozhodlo o zanechání reklamy a zaměření se na nákup a prodej zboží potřebného pro lékárny. Z Respharmy se tak stal velkoobchod úzce spolupracující s českými lékárnami. Vyráběly se zde také léčivé přípravky pod značkou Respharma, které lékárny odebíraly a podporovaly je v prodeji.

Firma spolupracovala s českými ale i zahraničními výrobci léčiv, kteří do skladů Respharmy své výrobky pro potřeby lékáren dodávali. Respharma mimo jiné

vyráběla přípravky určené k volnému prodeji v lékárnách včetně přípravků CPO (civilní protiletectké obrany). Zavedla u svých přípravků jednotný obal. Dodáváním těchto přípravků pouze do lékáren si zajistila podporu a náklonost ze strany lékárníků (189, 191).

14 ZÁVĚR

Lékárnický stav v předválečném období prostřednictvím svých profesních organizací usiloval o řadu změn, které by vedly k pozvednutí životní úrovně lékárníků majitelů i zaměstnaných, zlepšení existenčních podmínek lékáren a celkové reorganizaci profesních organizací.

Mezi základními požadavky lékárnictva během roku 1938 bylo zrušení §156, vyřešit spory s drogisty zajištěním potřebné legislativy k výhradnému oprávnění k prodeji léčivých přípravků v lékárnách, zřízení Lékárnické komory, vybudování Lékárnického domu, zvýšení lékárnických sazeb, zavedení nového lékopisu a provést reformu farmaceutického studia.

Některé z těchto hlavních požadavků lékárnictva se podařilo zavést až s nástupem německé okupační moci. I přes omezení v zásobování lékáren vlivem hospodářských změn během druhé světové války, se obraty lékáren i životní úroveň zaměstnaných lékárníků zvedly. Jednak zvýšenou spotřebou léčiv během válečného období a také zvýšením lékárnických sazeb a platů zaměstnaných lékárníků.

Od roku 1939 se vydáním významných platových vyhlášek v letech 1940, 1942 a 1944 podařilo zvýšit platy zaměstnaných lékárníků až o 300% oproti roku 1938. Majitelé lékáren byly zpočátku zneklidněny povinným zvýšením platů svých zaměstnanců, ale ekonomická situace lékáren se srovnala po dlouho požadovaném zvýšení lékárnických sazeb v letech 1940 a 1941.

Sjednocení profesních organizací vytvořením Lékárnické komory se ani během sledovaného období nepodařilo. Podařilo se zakoupit nemovitost v Praze a vybudovat Lékárnický dům. V roce 1942 došlo ke sloučení profesních organizací v Ústřední svaz lékárníků a sloučené byly i odborné časopisy. Od počátku německé okupace podléhal farmaceutický tisk přísné cenzuře, což se projevilo naprostou eliminací článků, vyjadřujících svobodné myšlenky lékárnictva.

Nepodařilo se prosadit zavedení nového lékopisu, který byl v češtině připravený v roce 1939. Od roku 1941 i po válce v roce 1945 platil v Čechách a na Moravě německý lékopis DAB 6.

Na podzim roku 1939 byly v Čechách za tragických okolností uzavřeny vysoké školy. Jejich činnost byla obnovena krátce po osvobození Československa v květnu 1945. Do konce roku 1945 se reformu studia zrealizovat nepodařilo.

Ve farmaceutickém průmyslu se válka projevila zabavením majetků židovských obchodníků Němci. Po válce byly majetky Němců znárodněny.

Během druhé světové války a ani do konce roku 1945 se neuskutečnilo zrušení §156 ani úprava právních vztahů s drogeriemi. Přesto díky zvýšení spotřeby léčiv a obrátů lékáren během války, se převážně většině lékárníků podařilo odprostit od zadlužení u peněžních ústavů a podstatně zvýšit svou životní úroveň.

Na druhé straně druhá světová válka přinesla celé zemi i lékárnictvu mnoho útrap a obětí. Někteří bojovali při závěrečných bojích v ulicích během květnového povstání českého národa. Kolik lékárníků bylo vězněno, mučeno nebo podleho vraždění v koncentračních táborech se ukázalo až po válce. Většina z nich se ke svým rodinám a milovanému povolání nevrátila. O to více se lékárnický stav sjednotil v přípravných pracech na lepší budoucnost.

15 BIOGRAFIE VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ

BOHUTÍNSKÝ Jaroslav, PhMr.

* 1879 Mezilesí- Týn na Pacovsku

†

Magistrem farmacie se stal roku 1901. Pracoval v lékárně v Českých Budějovicích, později byl přednostou analytické a farmaceutické laboratoře lékárny ve Všeobecné nemocnici v Praze. Stal se starostou Klubu čs. farmaceutů a v roce 1919 ze své funkce odešel do čela lékárnického oddělení na ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Osobně pracoval a spolupracoval na řadě lékárnických návrhů a osnov, konkrétně na návrhu zřízení lékárnické platebny a lékárnické komory. Podílel se na zavedení opiového zákona a započítání vojenské služby do služební doby farmaceutů (12).

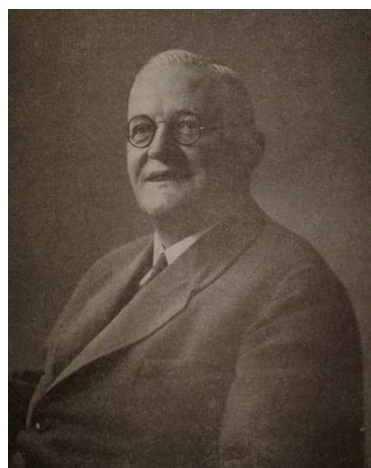

HORNEK Rudolf, PhMr.

* 23.9.1880

†

Titul magistra farmacie získal v roce 1902. Poté pracoval jako zaměstnaný lékárník v Praze. V letech 1916-1918 působil jako člen armády v Albánii a Rusku. Po návratu z první světové války se vrátil zpět do zaměstnání a v roce 1925 si otevřel vlastní lékárnu na Vinohradech. V letech 1919-1921 byl jmenovaný mimořádným členem zemské zdravotní rady. Byl také významným členem mnoha stavovských organizací. Působil v bývalé Čs. lékárnické společnosti, Odborové organizaci zaměstnaných lékárníků a přednášel

lékárnické zákony v aspirantské škole. V roce 1938 se stal jednatelem býv. Svazu čs. lékárnictva a členem kuratoria Nadlepšovacieho fondu (17).

KALOUS Josef, PhMr.

* 8.8.1862

† 25.8.1939

V roce 1909 získal koncesi k otevření vlastní lékárny na Vinohradech. V březnu roku 1917 byl zvolen starostou Filiálního grémia lékárníků pro kraj pražský. Po založení Svazu čs. lékárnictva se stal členem jeho ústředního výboru. Později byl prohlášen za čestného člena Svazu a byl také jmenován členem zemské zdravotní rady (18).

KÁŠ Jiří, PhMr.

* 1903

† 28.12.1938

Po několik let pracoval v lékárně v Košířích a byl dlouholetým předsedou Respharmy. Pro své kolegy byl kamarádem a pro jeho úspěchy a schopnost organizace byl mezi lékárníky oblíbený (19).

KAZDA Václav, PhMr.

* 14.8.1889 Lešetice u Příbrami

† 2.2.1939

Magisterium dokončil v roce 1919, o tři roky později nastoupil do Odborové organizace čsl. zaměstnaných lékárníků a byl redaktorem Lékárnických listů do roku 1934. Poté si otevřel vlastní lékárnu Na Floře v Praze. Mezi svými kolegy byl oblíbený, usiloval o vznik lékárnické platebny, byl poradcem v otázkách lékárnického zákonodárství, podílel se na organizaci Nadlepšovacieho fondu kond. farmaceutů a byl členem Mezinárodní unie zaměstnaných lékárníků (21).

KŘEPELKA Jindřich, prof. Dr.

* 30.6.1890 Pelhřimov

†

Po gymnaziu nastoupil na filozofickou fakultu ke studiu přírodních věd. V roce 1911 se stal asistentem významného světového chemika Braunera. V letech 1919-1920 pracoval na Harvardské univerzitě ve Spojených státech amerických. V roce 1921 se habilitoval na obor anorganické chemie na přírodovědecké fakultě a v roce 1931 byl jmenovaný řádným profesorem. Zasloužil se o řadu vědeckých prací v oblasti chemické analýzy, působil jako profesor anorganické chemie na přírodovědecké fakultě, kde byl na rok 1938-1939 zvolen děkanem. Po roce 1939 zde působil jako proděkan. Současně pracoval jako soudní chemik a spolupracoval s Ústředním četnickým pátracím oddělením v Praze (22).

PLZÁK František, PhDr. a PhMr.

* 10.12.1877 Praha

† 4.5.1944

Po absolvování šesté třídy na střední škole nastoupil do praxe k významnému lékárníkovi O. Pohlovi na Smíchově. Mladý F. Plzák již jako učeň prováděl experimentální vědecké práce. Po tirocinální zkoušce nastoupil na univerzitu, kde v roce 1899 dosáhl titulu magistra farmacie. Po studiu pracoval v ústavu organické chemie a v roce 1902 dosáhl titulu doktora filozofie. V roce 1910 se ujal vedení ústavu organické chemie a v roce 1920 byl jmenován řádným profesorem. Před první světovou válkou byl jedním ze zakladatelů firmy Medica, po převratu se účastnil založení továrny na výbušniny v Pardubicích-Semtíně. Své vědecké články publikoval v Časopisu českého lékárnictva (23, 56).

PROČKE Otto, doc. PhDr. a PhMr.

* 12.10.1889

† 7.5.1941

Pracoval jako asistent v ústavu pro analytickou chemii na Karlově univerzitě. V roce 1921 získal doktorát filozofie a v roce 1931 se habilitoval na přírodovědecké fakultě z analytické chemie. Zabýval se především zkoumáním analytické chemie a fyzikálně-chemických metod v analýze. Na univerzitě vedl přednášky a cvičení pro studenty farmacie. Jeho práce byla oceněna lékopisnou komisí (25).

SNÍŽEK Antonín, PhMr.

* 25.8.1877 Poděbrady

† 22.12.1938

Po studiích pracoval v lékárně ve Všeobecné nemocnici v Praze. V roce 1910 společně s prof. Dr. Plzákem a PhMr. Kubátem založili firmu na výrobu léčiv, která byla později změněna na akciovou společnost Medica v Praze. A. Snížek zůstal ředitelem firmy Medica až do své smrti. Byl i předsedou farmaceutické sekce Svazu čs. průmyslníků (26).

TOMÍČEK Oldřich, prof. DrMr.

* 10.10.1891 Praha

† 21.10.1953

Oldřich Tomíček pocházel z lékárnické rodiny. Po získání titulu magistra farmacie v roce 1914 byl přidělen do vojenské lékárny v Innsbrucku, kde se zapsal na innsbruckou univerzitu a v letech 1916-1918 zde pracoval na své disertační práci. Svou práci dokončil po konci první světové války v Praze a v roce 1920 získal titul doktora filozofie. Působil v chemicko-farmaceutickém ústavu na univerzitě v Praze a v roce 1930 se stal profesorem a přednostou ústavu analytické chemie. Publikoval řadu vědeckých prací, byl správcem aspirantské školy a od roku 1941 předsedou České lékárnické společnosti (28).

ŽÍDEK Theofil

* 23.1.1881

†

Od roku 1918 pracoval jako právní referent později jako přednosta právního oddělení pro věci lékárenské na ministerstvu sociální a zdravotní správy. Vykonal mnoho užitečné práce pro lékárnický stav v oblasti legislativy. Zasadil se o vydání řady vládních nařízení a norem, např. o vládní nařízení č. 26/1926 Sb. z. a n. o výrobě léčivých specialit a obchodu s nimi v lékárnách, o zákonnou úpravu nařízení zacházení s omamnými látkami, vládní nařízení o změnách v obvodech grémií lékárníků, o stavovském zastupování kondicinujících farmaceutů, a další (8).

16 ZKRATKY

AVL	Akční výbor lékárníků
CPO	Civilní protiletecká obrana
ČČL	Časopis českého lékařnictva
ČLA	Česká lékařnická akademie
ČLS	Česká lékařnická společnost
ČPSL	Český podporující spolek lékařnický
IPLP	Individuálně připravované léčivé přípravky
LL	Lékařnické listy
LV	Lékařnický věstník
MVZaTV	Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy
MSZS	Ministerstvo sociální a zdravotní správy
NÚC	Nejvyšší úřad cenový
OOČZL	Odborová organizace českoslov. zaměstnaných lékárníků
OSZL	Odborová skupina zaměstnaných lékárníků
PL	Praktický lékárník
SČF	Spolek československých farmaceutů
SPVLD	Sbor pro vybudování lékařnického domu
SvČL	Svaz českých lékárníků
ÚZL	Ústav pro zkoumání léčiv
VKF	Výbor kondicinujících farmaceutů
VSvČL	Věstník Svazu českých lékárníků
ÚSL	Ústřední svaz lékárníků

17 POUŽITÁ LITERATURA

- (1) Návrh o povinném pronájmu a odp. správě lékáren, podaný Odb. org. zaměst. lékárníků a Výbory kondic. farmaceutů. *LL*, 1939, roč. XXXII., č.11, s. 126-127
- (2) Návrh vlád. nařízení o povinném pachtu lékáren. *VSČL*, 1939, roč. XXXII./XX., č.10, s. 199-200
- (3) Jsou povinni provisoři veřejných lékáren a ústavních lékáren hlásiti se u Výboru kondicinujících farmaceutů?. *LL*, 1939, roč. XXXII., č. 21., s. 294
- (4) VONDRÁČEK, V. Rozhledy a přednášky: Farmakolog se dívá na výrobu léčiv. *ČČL*, 1938, roč. XVIII., č.5., s.91-95
- (5) MARTINOVSKÝ, K. Obchodní farmacie: Traktáty o farmacii, *PL*, 1938, roč. 1938, č. 4, s.123-124
- (6) MEČL, Josef. Referáty: Postavení zaměstnaných lékárníků v číslech. *LL*, 1938, roč. XXXI., č. 29.-30., s. 207-210
- (7) Kolik lékáren jsme ztratili v zabraném území? *LL*, 1938, roč. XXXI., č. 31., s.218
- (8) Odborový přednosta Th. Židek odchází z činné služby. *VSvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 20, s. 371-373
- (9) Naučit se dívat kolem sebe. *PL*,1938, roč. 1938, č. 8, s. 199-200
- (10) KADLEC, Ladislav. Řízení o lékárnách. *LL*, 1939, roč. XXXII., č. 13., s. 158-161
- (11) KADLEC, Ladislav. Řízení o lékárnách. *LL*, 1939, roč. XXXII., č. 15., s. 190-191
- (12) MEČL, J. Minist. rada Ph. Mr. Jaroslav Bohutínský, přednosta lékárnického oddělení dřívejšího ministerstva veř. zdravotnictví a tělesné výchovy odchází na odpočinek. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 2.-3., s. 13-14
- (13) Zjišťování obrátů veřejných lékáren. *VSvČL*, 1939, roč. XXXII./XX., č. 16., s. 305-306
- (14) Účelná tára je uměním. *PL*. 1938, roč. 1938, č. 8, s. 209
- (15) Ponuře anebo vesele? *PL*. 1938, roč. 1938, č. 6, s. 174-175
- (16) NAVRÁTIL, Karel. Proč naříkat? *PL*. 1938, roč. 1938, č. 1, s. 9-10
- (17) Šedesátiny lékárníka PhMr. Rudolfa Horneka. *VSvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 16.-17., s. 324
- (18) Čestný doživotní starosta Filiálního gremia býv. kraje pražkého a první čestný člen Svazu českých lékárníků PhMr. Josef Kalous. *VSvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 18., s. 340-341

- (19) Za předsedou Respharmy lékárníkem Jiřím Kášem. *PL.* 1939, roč. 1939, č. 1, s. 22
- (20) Všimněte si s námi. *PL.* 1938, roč. 1938, č.7, s. 184-185
- (21) MEČL, J. Zemřel kol. Ph. Mr. Václav Kazda. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 4., s. 29-30
- (22) Profesor Dr. J.H. Křepelka padesátníkem. *VSvČL.* 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 11., s. 218
- (23) SLÁDEK, J. Životní dráha profesora Dra Mra Františka Plzáka a jeho poměr ke stavu a mládeži farmaceutické. *Mladá Farmacie (Pravidelná příloha Časopisu čsl. lékárnictva).* 1937, roč. VI., č. 1., s. 5-7
- (24) VENTURA, Jos. Na prahu řízeného hospodářství. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 20, s. 366-367
- (25) TOMÍČEK, O. Ze dne: Doc. Ph. Dr. a Ph. Mr. Otto Pročke padesátníkem. *ČČL.* 1939, roč. XIX., č. 10, s. 197
- (26) KUTNER. Centrální ředitel PhMr. Antonín Snížek mrtev. *PL.* 1939, roč. 1939, č. 1., s. 1-2
- (27) VĚTROVSKÝ, B. Každý kus z jiné vesnice. *PL.* 1938, roč. 1938, č. 4, s. 112-113
- (28) ŠKRAMOVSKÝ, S. Prof. Dr. Mr. Oldřich Tomíček padesátníkem. *ČČL.* 1941, roč. XXI., č. 10., s. 188-189
- (29) Každá chyba se dá napravit. *PL.* 1938, roč. 1938, č. 10, s. 249
- (30) MEČL, J. Nová platová vyhláška pro zaměstnance veřejných lékáren. *LV.* 1944, roč. 21., č. 21., s. 201-204
- (31) Sazba pro strany úlev požívající. *PL.* 1938, roč. 1938, č. 1, s. 23
- (32) Také bolest. *PL.* 1938, roč. 1938, č. 4, s.102-103
- (33) ŠEBESTA, J. Nová závazná úprava platových a pracovních podmínek zaměstnanců veřejných lékáren. *LV.* 1942, roč. I., č. 3., s. 42-56
- (34) VALÁŠKOVÁ, L. *Farmacie v Českých zemích v letech 1929-1938/9 (Svazek I.): Disertační práce.* Hradec Králové: Univerzita Karlova, Farmaceutická fakulta, 2008. České farmaceutické muzeum, 2008, 254 s. Vedoucí disertační práce: Doc. RNDr. PhMr. Václav Rusek, CSc.
- (35) Úprava platových a pracovních podmínek zaměstnanců veřejných lékáren vyhlášena. *LL.* 1940, roč. XXXIII., č. 24., s. 310-311
- (36) STRŽÍNEK, M. Výkladní skříň: Článek o námětech a nápadech se začátkem, který se těžko čte. *PL.* 1938, roč. 1938, č. 4, s. 103-107

- (37) Nemáme dobrá čsl. léčiva? *PL*. 1938, roč. 1938, č. 4, s. 119
- (38) HENRYCH, J. J. Henrych: Kurs aranžování výkladních skříní. *PL*. 1938, roč. 1938, č. 9, s. 234-235
- (39) Nové vedení v Ústředním svazu lékárníků. *ČČL*. 1945, roč. 1945 (I.), č. 12., s. 133-134
- (40) MEČ, J. Národní správa lékáren. *ČČL*. 1945, roč. 1945 (I.), č. 7., s. 73-74
- (41) Jsme svobodni! *ČČL*. 1945, roč. 1945 (I.), č. 1., s. 3-5
- (42) Aktuality. *ČČL*. 1945, roč. 1945 (I.), č. 1., s. 3-5
- (43) Pátá schůze předsednické rady ÚSL. *LV*. 1944, roč. II., č. 13., s. 128-129
- (44) Lékárna očima propagandisty. *PL*. 1939, roč. 1939, č. 1, s. 30
- (45) Výzva propagační komise Národního souručenství. *VSvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 14, s. 276
- (46) H.R. Povinné vyvěšování živnostenských listů. *VSvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 22, s. 410
- (47) Činnost Ústředního svazu lékárníků v roce 1943. *LV*. 1944, roč. III., č. 12., s. 111-114
- (48) První řádná valná schůze Ústředního svazu lékárníků. *LV*. 1943, roč. II., č. 5., s. 41-48
- (49) Schůze zakladatelů Ústředního svazu lékárníků. *LV*. 1942, roč. I., č. 13., s. 224-227
- (50) Projev odstupujícího předsedy České lékárnické společnosti. *LV*. 1942, roč. I., č. 13., s. 234-235
- (51) Předsednictvo SvČL. Retaxace. *VSvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 8, s.164
- (52) Na cestu. *LV*. 1942, roč. I., č. 1., s. 2-3
- (53) VENTURA, J. Pohled zpět a vpřed. *LV*. 1942, roč. I., č. 1., s. 4-5
- (54) *Lékařnické listy: časopis zaměstnaných lékárníků*. Odborová skupina zaměstnaných lékárníků Jednoty soukromých zaměstnanců. Praha, 1940, roč. XXXIII. Vycházel dvakrát měsíčně.
- (55) Alterius non sit, qui suos esse potest. *PL*. 1940, roč. 1940, č.2, s. 25
- (56) kartotéka archivu Českého farmaceutického muzea, Kuks
- (57) Poznámky: V otázce nezaměstnanosti v našem stavu. *LL*. 1938, roč. XXXI., č. 31., s. 217
- (58) Poznámky: I lékárnictví potřebuje revise! *LL*. 1938, roč. XXXI., č. 31., s. 217
- (59) HAVRÁNEK, H. Poznámky k § 15 lékárenského zákona. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 23., s. 311-314

- (60) Lze podati žádost o novou koncesi, bylo-li před tím žádáno o totéž místo a stanoviště a jaké pořadí má nová žádost? *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 1., s. 6
- (61) Může být započtena do odborné činnosti 15 let, nutné k žádosti o lékárn. koncesi, též činnost před nabytím státní příslušnosti?. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 22., s. 305
- (62) Dočasné omezení v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 34., s. 253-254
- (63) Prodloužení a nová úprava vládního nařízení o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX, č. 24, s. 461-463
- (64) JELÍNEK, Břetislav. Pomoc uprchlíkům. *PL.* 1939, roč. 1939, č. 2, s. 37-38
- (65) Poznámky: Rozhodnutí o zaměstnávání sil, které mají stálé bydliště nebo domovskou příslušnost v území obsazeném nyní cizí mocí. *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 29.-30., s. 202
- (66) Je nastoupení vojenské povinnosti důvodem k zrušení služební smlouvy? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 29.-30., s. 210
- (67) Kdy přísluší zaměstnanci náhrada za nevyužitou dovolenou? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 29.-30., s. 211
- (68) Je nějaká změna v hlášení zaměstnanců z okupovaného území? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 32. 33., s. 238
- (69) Neměl jsem dovolenou, může mně býti poskytnuta i ve výpovědní lhůtě? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 32.-33., s. 238
- (70) Má nárok na dovolenou zaměstnanec, který před nastoupením dovolené dá výpověď? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 32.-33., s. 238
- (71) Kde se mají úředně hlásit odpovědní správci lékáren? *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 9, s. 105
- (72) Úprava výroby a odbytu lihových výrobků. *LV.* 1944, roč. III., č. 17., s. 166
- (73) Obraz našeho stavovského života v roce 1944. *LV.* 1945, roč. IV., č. 9., s. 89-93
- (74) Úprava služebních smluv židovských zaměstnanců. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 24, s. 463-464
- (75) Pomoc uprchlíkům? (Poznámky ke stejnojmennému článku Mra B. Jelínka v č. 2/1939). *PL.* 1939, roč. 1939, č. 3, s. 63-34
- (76) Gentský systém podpor v nezaměstnanosti. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 1, s. 2
- (77) Včlenění Ústavu pro zkoumání léčiv v Praze a Všeobecného ústavu pro zkoumání potravin... . *LV.* 1942, roč. I., č. 10., s. 185

- (78) Kdo má přednost při zprostředkování práce. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 9., s. 104
- (79) Jak se započítává presenční služba vojenská? *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 9., s. 104-105
- (80) Poznámky: Nezaměstnanost magistrů v číslech. *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 34., s. 247-248
- (81) Mám nárok na udělení volna k hledání volného místa před odchodem z dosavadního místa? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 34., s. 256
- (82) Kdy mám nárok na podporu v nezaměstnanosti a jak tato podpora jest vyplácena? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 34., s. 256-257
- (83) Zánik živnostenských oprávnění neprovozováním živnosti. *LV.* 1943, roč. II., č. 11., s. 109-110
- (84) Mají soukromí zaměstnanci ještě nárok na podporu v nezaměstnanosti dle gentského systému? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 29.-30., s. 212
- (85) Jaké jsou pracovní povinnosti nezaměstnaných? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 29.-30., s. 212
- (86) Mají uprchlíci, soukr. zaměstnanci nárok na podporu v nezaměstnanosti?. *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 29.-30., s. 212
- (87) Všeobecná pracovní povinnost. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX, č. 19, s. 352-354
- (88) Kdy má zaměstnanec nárok na remuneraci? *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 1., s. 6
- (89) Prodloužení platnosti nařízení o dočasném omezení v podnikání. *LV.* 1945, roč. IV., č. 6., s. 56-57
- (90) Jaký význam mají kolektivní smlouvy a k čemu zavazují? *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 2.-3., s. 22
- (91) Dotazy- informace. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 12., s. 153-155
- (92) Jakým způsobem je započítávána doba nemoci do služební doby? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 31., s. 224
- (93) Úprava předpisů o státním příplatku k podpoře nezaměstnaných. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 5.-6., s. 51-52
- (94) Jakým způsobem mohou uplatňovat podporu v nezaměstnanosti uchazeči z okupovaného území? *LL.* 1938, roč. XXXI., č. 35.- 36., s. 272-273
- (95) Poznámky: Zájemce o místa v lékárnách v Říši upozorňujeme. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 24., s.327
- (96) Poznámky: Vyhláška ministra sociální a zdravotní správy o úpravě mezd a platů. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 24., s.325-326

- (97) Poznámky: Je třeba opatrnosti při uzavírání služebních smluv. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 23., s. 311
- (98) KOUDELKA, Z. Ze Spolku: Zpráva jednatelská. *Mladá farmacie*. 1938. roč. VI., č. 4., s. 35
- (99) Ze Spolku: Důležité. *Mladá farmacie*. 1938. roč. VI., č. 5., s. 40
- (100) SIEBER, R. Ze Spolku: Zpráva předsedy. *Mladá farmacie*. 1938. roč. VI., č. 6., s. 99-100
- (101) Zač se prodávají lékárny v Polsku a zač u nás? *Lékárnické listy*, 1939, roč. XXXII., č.9., s.97
- (102) Kolegové. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 4, s. 85
- (103) Valná hromada Českého podporujícího spolku lékárnického. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 4, s. 85
- (104) Valná hromada Čsl. Lékárnické Společnosti. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 3., s. 60-64
- (105) O farmaceutickém průmyslu. *ČČL*. 1945, roč. 1945 (I.), č. 11., s. 121-122
- (106) Aktuality. *ČČL*. 1945, roč. 1945 (I.), č. 12., s. 135
- (107) Výborová schůze Č.L.S. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 12., s. 240-242
- (108) Řádná valná hromada ČLS. *ČČL*. 1939, roč. XIX., č. 2., s. 46-50
- (109) Schůze výboru Č.L.S. *ČČL*. 1939, roč. XIX., č. 5., s. 112
- (110) Aspirantská škola hlavního gremia lékárníků v Praze při Č.L.S. *ČČL*. 1939, roč. XIX., č. 6., s. 129-130
- (111) SKARNITZL, E. Zpráva o činnosti ústavu pro zkoumání léčiv za rok 1938. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 13, s. 241-243
- (112) SKARNITZL, E. Zpráva o činnosti ústavu pro zkoumání léčiv za rok 1938 (Pokračování). *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 14, s. 259-260
- (113) Sbor pro vybudování lékárnického domu. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 4., s. 83
- (114) MAREK, S. Proslov, který nebyl proslovem. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 23, s. 431-432
- (115) OOČZL. Dohoda o přenesení zprostředkování míst na Odborovou organizaci čs. zaměstnaných lékárníků. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 5., s. 105
- (116) Zprávy organizační. *LL*. 1938, roč. XXXI., č. 23/24., s. 168
- (117) Poznámky: Nová výstavba odborářství v Protektorátu. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 14., s. 176

- (118) Nástin spolkové činnosti brněnské župy. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 8., s. 87
- (119) Naše ustavující schůze. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 23., s. 309
- (120) Valná hromada Odborové organizace čs. zaměstnaných lékárníků. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 7., s. 61
- (121) Kolegyně, kolegové! *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 16., s. 205
- (122) Poznámky: V novém útvaru. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 17., s. 221-223
- (123) Poznámky: Výše podpor v nezaměstnanosti podle návrhu nového Podpůrného řádu Jednoty soukr. zaměstnanců ve svobod. povoláních. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 18., s. 238
- (124) Poznámky: Stavovská rada. *LL*. 1938, roč. XXXI., č. 34., s. 245
- (125) Poznámky: Výsledek drahotní výpomoci. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 14., s. 174
- (126) Poznámky: Odborová organizace čsl. zaměstnaných lékárníků ve svazku mohutné ústředny soukromých zaměstnanců. *LL*. 1938, roč. XXXI., č. 34., s. 247
- (127) Zemský úřad v Praze. Konkurs. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 6., s. 121
- (128) Poznámky: Kejdanův fond a jeho vznik. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 1., s. 3
- (129) Zahájení farmaceutického studia na Masarykově universitě v Brně. *ČČL*. 1945, roč. 1945 (I.), č. 12., s. 134-135
- (130) Sbíрка na obranu státu. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 5, s. 103
- (131) BRONCOVÁ, Dagmar. *Historie farmacie v Českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Milpo Media, 2003, 174 s., ISBN 80-86098-30-3
- (132) RUSEK, Václav, SMEČKA, Vladimír. *České lékárny*. 1. vyd. Praha: NUGA, 2000, 166 s. ISBN 80-85903-13-x.
- (133) Zápis výročního shromáždění Hlavního gremia lékárníků pro Čechy. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 1, s. 6-12
- (134) TOMÍČEK. Posluchačům farmacie. *ČČL*. 1945, roč. 1945 (I.), č. 1., s. 9
- (135) Zápis o schůzi představenstva Hlavního gremia lékárníků pro Čechy v Praze. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 11, s. 214
- (136) Pololetní bilance stavovské práce Svazu českých lékárníků. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 12, s. 222-227
- (137) Poznámky: Lékaři proti vydávání léků nemocenskými pojišťovny. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 12., s. 142
- (138) Poznámky: Lékárnická subkomise. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 12., s. 142
- (139) Zápis o společné schůzi ústředního výboru Svazu českých lékárníků a všech pánů gremiálních starostů. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 13, s. 246-248

- (140) Kamarádi- do práce!. *PL.* 1940, roč. 1940, č. 3., s. 67
- (141) Zápis o členské schůzi kongremiálů Hlavního gremia lékárníků pro Čechy. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 14, s. 269-272
- (142) Jednorázová výpomoc kolegům spolupracovníkům. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 14, s. 272-273
- (143) Zápis o schůzích představenstva Hlavního gremia lékárníků pro Čechy. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 15, s. 288-289
- (144) Nový děkan přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity. *PL.* 1938, roč. 1938, č. 7., s. 197
- (145) Zápisy o schůzích Hlavního gremia lékárníků pro Čechy. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 21, s. 397-398
- (146) Stavovské aktuality. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 23, s. 418-420
- (147) Zápis výročního shromáždění Hlavního gremia lékárníků pro Čechy v Praze. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 25, s. 487-493
- (148) Květen- měsíc národního zdraví. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 9, s. 179
- (149) Týden pořádku a čistoty. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 10, s. 199
- (150) Lékárnická subkomise při N.S. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 11, s. 212-213
- (151) Pražská aspirantská škola (77. a 79.). *ČČL.* 1945, roč. 1945 (I.), č. 5., s. 53-54
- (152) Zápis o schůzi Výboru kondicinujících farmaceutů při Hlavním gremiu lékárnické v Praze. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 8., s. 81-87
- (153) Valná hromada Českého podporujícího spolku lékařského. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 8., s. 87-88
- (154) Výbor kondicinujících farmaceutů při Hlavním gremiu lékárnickém v Praze. *LL.* 1939, roč. XXXII., č. 14., s. 183
- (155) Po boji. *PL.* 1938, roč. 1938, č. 2, s. 29-30
- (156) Po valné hromadě Svazu česko-slovenských lékárníků. *PL.* 1939, roč. 1939, č. 2, s. 34
- (157) Zápis o XXXIV. řádné valné hromadě Svazu českých lékárníků. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 8, s. 154-160
- (158) Zápis o společné schůzi ústředního výboru Svazu českých lékárníků a pp. gremiálních starostů. *VSvČL.* 1939, roč. XXXII./XX., č. 10, s. 193-196
- (159) ŠTĚPÁN, J. Pražská aspirantská škola. *Lékařnický věstník.* 1942, roč. I., č. 20., s. 319-321

- (160) Stanovy Svazu českých lékárníků. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 21., s. 391-392
- (161) Zápis o schůzi předsednictva Svazu českých lékárníků. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 22., s. 404
- (162) Lékárnická ročenka. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 13., s. 254
- (163) Zavádíme daňovou a bilanční poradnu pro členy Svazu. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 22., s. 411
- (164) *Věstník Svazu českého lékárnictva*. Svaz českého lékárnictva. Praha. 1939, roč. XXXII./XX., vycházel dvakrát měsíčně
- (165) Omezení v živnostenském podnikání. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 20.-21.-22., s. 413-415
- (166) Novela zákona o nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců připravuje se nápadně pomalu. *PL*. 1938, roč. 1938, č. 1, s. 11
- (167) Odběr a prodej lihu. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 18.-19., s. 365-368
- (168) Nová úprava cen léků v původním balení a prodejních podmínkách při prodeji léčiv. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 18.-19., s. 349-356
- (169) VENTURA, J. Do nového hospodářského období. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 18.-19., s. 346-349
- (170) V jaké výši jsou poskytovány příplatky a podpory z Nadlešovacího fondu kondicinujících farmaceutů při Všeobec. pens. ústavu v Praze?. *LL*. 1939, roč. XXXII., č. 20., s. 280-281
- (171) Svaz výrobců léčiv. *ČČL*. 1939, roč. XIX., č. 2., s. 44-45
- (172) Nová vymoženost- podle kterého zákona? *PL*. 1938, roč. 1938, č. 1, s. 11
- (173) Zákaz přijímání aspirantů. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 11., s. 240
- (174) Na okraji dnů. *PL*. 1938, roč. 1938, č. 10, s. 241-242
- (175) Ve dvacátém roce republiky se koresponduje s českými lékárníky pouze německy. *PL*. 1938, roč. 1938, č. 7, s. 193
- (176) Válečná přírážka na lihové výrobky. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 19., s. 357
- (177) Válečná přírážka na lihové výrobky. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 20., s. 377-388
- (178) Průkazy rodového původu. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 22, s. 402-403
- (179) Dodatkové odběrní lístky na mýdlo pro osoby zaměstnané ve veřejných lékárnách. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 20, s. 376-377

- (180) MAREK, S. VI. Mezinárodní kongres pro léčivé, aromatické a příbuzné rostliny, v Praze 15.-17.zář 1938. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 11., s. 208-211
- (181) VENTURA, J. K XI. kongresu mezinárodní federace lékárnické. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 18., s. 336
- (182) Opiový zákon ze dne 27. ledna 1938, č. 29 Sb. z. a n.- provádění. *ČČL*. 1938, roč. XVIII., č. 4., s. 85
- (183) Nový opiový zákon. *PL*. 1938, roč. 1938, č. 3, s. 70-73
- (184) Všeobecný příplatek k platům a mzdám. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 11., s. 238-240
- (185) Co s dvojjazyčnými obaly? *PL*. 1938, roč. 1938, č. 11, s. 282
- (186) Promluvili jste z duše všech myslících lékárníků. *PL*. 1938, roč. 1938, č. 8., s. 218
- (187) KOCK, Z. Výzva. *V SvČL*. 1939, roč. XXXII./XX., č. 23, s. 433
- (188) MAREK, S. Farmacie v novém Československu. *LL*. 1938, roč. XXXI., č. 32.- 33., s. 232-235
- (189) Z valné hromady Respharmy. *PL*. 1939, roč. 1939, č. 5., s. 106
- (190) Zápis o řádné valné schůzi Sboru pro vybudování Lékárnického domu v Praze. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 11., s. 231-238
- (191) V nouzi poznáš přítele. *PL*. 1939, roč. 1939, č. 10., s. 205
- (192) Poznámky: Jak jsou trestáni drogisté v Německu? *LL*. 1938, roč. 1938, č. 34., s. 247
- (193) Co bude se Svazem velkodrogistů? *PL*. 1938, roč. 1938, č. 10, s. 246
- (194) Příspěvky k úhradě podpor v nezaměstnanosti. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 10., s. 205-206
- (195) Vnější označení lékáren. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 10., s. 202
- (196) Postavení židů ve veřejném životě. *LL*. 1940, roč. XXXIII., č. 10., s. 134
- (197) Oběžník zemského úřadu v Praze. *ČČL*. 1940, roč. XX., č. 2., s. 47
- (198) Řádná valná hromada České lékárnické společnosti. *ČČL*. 1940, roč. XX., č. 3., s. 65-68
- (199) MAREK. Zápis o schůzi ústředního výboru. *ČČL*. 1940, roč. XX., č. 4., s. 93-94
- (200) Vyloučení židů z veřejného života. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 9., s. 182-186
- (201) MAREK, S. Nová zákonná úprava obchodu omamnými látkami. *ČČL*. 1941, roč. XXI., č. 1., s. 4-18

- (202) Valná hromada České lékárnické společnosti. *ČČL*. 1941, roč. XXI., č. 2., s. 50-54
- (203) ŠTĚPÁN, J. Podřadění dalších přípravků pod opiový zákon. *ČČL*. 1941, roč. XXI., č. 6., s. 121
- (204) Výborová schůze Č.L.S. *ČČL*. 1941, roč. XXI., č. 6. s. 133
- (205) Vnější označení lékáren. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 9., s. 174
- (206) NOVÁK, J.S. Naše lékárnická jubilea. *ČČL*. 1941, roč. XXI., č. 8., s. 158
- (207) Žádosti o povolení výjimky ze zákazu zvyšovati ceny. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 1, s. 1-2
- (208) O německém lékopisu. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 9., s. 154-155
- (209) Sazby officinálních léčiv. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 7.-8., s. 147
- (210) Úvaha náhradní. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 3., s. 49
- (211) Receptář Praktického lékárníka. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 3., s. 55
- (212) JIRÁNEK, M. Platy na vázané účty. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 7.-8., s. 142-143
- (213) Zajištění v oboru chemie. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 7.-8., s. 140-142
- (214) Ve znamení jednoty: XXXV. řádná valná schůze Svazu českých lékárníků. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 7.-8., s. 122-132
- (215) Omezení výpovědí. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 5.-6., s. 108
- (216) Jak nyní psát recepty. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 4., s. 95
- (217) Zavedení německého lékopisu v Sudetech. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 4., s. 96
- (218) Zajištění a hlášení surovin. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 5., s. 101-102
- (219) Důležité pokyny: z dozorcí úřadovny 14/IV při ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 7., s. 163
- (220) Úprava přijímání aspirantů farmacie. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 7., s. 171
- (221) SLÍVA, F. Lékárna jako obchod. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 8., s. 184-185
- (222) Vázání cen. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 8., s. 188
- (223) Taxa neoficinálních léčiv. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 8., s. 191
- (224) Které zatmění pro protiletectkou obranu jest nejlepší?. *PL*. 1940, roč. 1940, č. 10., s. 234
- (225) Vyhláška č.51 ministra průmyslu, obchodu a živností. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 3., s. 56-57
- (226) Zápis o společné schůzi ústředního výboru a pp. gremiálních starostů. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 1., s. 3-4

- (227) Zápis výročního shromáždění Hlavního gremia lékárníků pro Čechy v Praze. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 3., s. 49-51
- (228) Zajištění v oboru chemie. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 3., s. 38-48
- (229) Resignace. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 2., s. 32
- (230) Nový ředitel Ústř. sociální pojišťovny. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 1., s. 15
- (231) Zápis výročního shromáždění Hlavního gremia lékárníků pro Čechy v Praze. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 2., s. 22-28
- (232) Zápis o schůzích představenstva Hlavního grémia lékárníků pro Čechy. *V SvČL*. 1940, roč. XXXIII./XXI., č. 2., s. 21

ABSTRAKT

Česká verze

Předmět práce: Farmacie v Českých zemích v letech 1938/39 až 1945.

Cíl: Zmapování farmacie v letech 1938 až 1945 a popis vlivu druhé světové války na farmaceutická odvětví se zaměřením na lékárenství, farmaceutické školství, farmaceutický průmysl a profesní organizace.

Metody: Zpracování historického farmaceutického tisku z Českého farmaceutického muzea v Kuksu.

Výsledky: V období mezi rokem 1939 a 1945 došlo vzhledem ke zvýšení obrátů lékáren a platů zaměstnaných lékárníků k zlepšení finanční situace veškerého farmaceutického personálu. Zvýšená produkce léčivých přípravků ve farmaceutickém průmyslu vyrovnávala omezení zásobení lékáren surovinami. Vysokoškolské vzdělávání farmaceutů bylo v roce 1939 Němci přerušeno. Ve farmaceutickém průmyslu došlo k zabavení židovských podniků, které následně převzali němečtí obchodníci.

Závěr: Během druhé světové války se po finanční stránce majitelům lékáren i jejich zaměstnancům dařilo. Došlo k vyřešení několika lékárnických problémů, a to zejména ke zvýšení lékárnických sazeb, vybudování Lékárnického domu a částečnému sloučení profesních organizací.

ABSTRACT

English version

Subject: Pharmacy in the Czech lands between 1938/39 and 1945.

Objective: Study of pharmacy in the Czech Lands between 1938 and 1945 and study of the pharmaceutical branches, especially pharmacy practice, pharmaceutical education, pharmaceutical industry and professional organizations during the World War II.

Methods: Processing of the historical pharmaceutical press from Czech pharmaceutical museum in Kuks.

Results: The financial situation of pharmaceutical staff between 1939 and 1945 was increased by pay rise and turnover rise in pharmacy. Short supply of ingredients was equalized by increase in drug production in pharmaceutical industry. University education of pharmacists was stopped by Germans in 1939. Jewish companies in pharmaceutical industry were impounded by german merchants.

Conclusion: Business in pharmacy during the World War II was successful for pharmacy owners and their employees. Many pharmaceutical problems such as increase in pharmaceutical rates, build up of Pharmaceutical centre and particular unification of professional organizations was resolved.

BARBORA VAŠATOVÁ – ŽIVOTOPIS

Narodila jsem se 28.dubna 1988 v Náchodě. Po základní škole jsem se rozhodla pro obor Farmaceutický asistent na Střední zdravotnické a Vyšší zdravotnické škole v Hradci Králové. Maturitu jsem úspěšně složila v roce 2007 a následující rok jsem nastoupila ke studiu oboru Farmacie na Farmaceutické fakultě v Hradci Králové při Univerzitě Karlově v Praze. Během svého středoškolského i vysokoškolského studia jsem pravidelně každé prázdniny formou brigády navštěvovala dvě lékárny, a to v Náchodě a Hradci Králové, kde jsem nasbírala cenné zkušenosti z oblasti lékařské praxe. Současně se studiem se věnuji sportu, kulturnímu a společenskému životu.